

9 May Faşizm Üzərində Qələbə Günüdür!

Xalq qəzeti

Xalqın qəzeti!

№ 94 (30788) 9 may 2025-ci il, cümə

Gündəlik ictimai-siyasi qəzet

1919-cu ildən çıxır

Təsisçi: Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İşlər İdarəsi və qəzetin redaksiya heyəti

Azərbaycanın cahan savaşında iştirakı bəşəri rəşadətdir

Biz 2020-ci ildə bu qəhrəmanlığı təkrar edərək erməni faşizmini də diz çökdürdük

Hər dəfə bu mövzuda nə isə yazanda Ümummilli liderin 1941–1945-ci illər müharibəsinin veteranları ilə görüşdə dediyi “Veteranlar bizim qızıl fondumuzdur. Onlar hər cür qayğıya və hörmətə layiqdirlər” ifadəsi də yadıma düşür, atamın həmin ifadəni məmnunluqla qəbul edərək özünəməxsus gülümsəməsi də. Atam, sanki, həmin təbəssümü ilə daim demək istəyirdi ki, faşizmin başını əzənlərdən biri də mən idim.

Elə ona görə də mən Dövlət radio-sunda çalışdığım müddətdə hər il may ayının bu günlərində Heydər Əliyevin “Azərbaycanın bütün ictimaiyyəti, bütün Azərbaycan xalqı bilməlidir ki, İkinci Dünya müharibəsinin veteranları bizim ən əziz, ən mötəbər insanlarımızdır. Onlara qayğı göstərmək, hörmət etmək, onların bütün problemlərini həll etmək bizim dövlətimizin və hər bir dövlət orqanının, hər bir Azərbaycan vətəndaşının borcudur” – ifadəsini təkrar-təkrar səsləndirirdim. Bilirdim ki, atam mənim verilişlərimin

heç birini ötürmürdü. Biz məmnunluq ki, Prezident İlham Əliyev də, xalqımız da Ulu öndərin həmin prinsiplərini sədaqətlə yaşadır və davam etdirir. Bəli, biz baş tarixindəki bütün unudulmaz hadisələrə daim hörmət və ehtiramla yanaşmaq ənənəsini davam etdiririk. Ötən əsrin 30-cu illərindən etibarən Avropanın və bütün dünyanın başı üzərində ölüm

saçan, qan-qada gətirən qara buludlar kimi əsən faşizm üzərində qələbənin bütün ildönümlərinin qeyd edilməsi də məhz həmin ənənənin tərkib hissəsidir. Onu da xüsusilə vurğulamalıyıq ki, İkinci Dünya müharibəsində iştirak etmiş soydaşlarımız bizi möhtəşəm bir üzağlığı miras qoyublar. Təkcə ölkəmizdə deyil, postsovet məkanının hər yerindəki

ədalətli insanlar deyirlər ki, Azərbaycan faşizm üzərində tarixi Qələbəyə sanballı töhfələr vermişdir. Bu şanlı Qələbədə böyük payı olan Azərbaycan xalqı cəbhəyə 700 minədən çox oğul və qızını yola salmış, onların, təxminən, yarısı döyüş meydanlarından geri qayıtmamışdır.

(ardı 10-cu səhifədə)

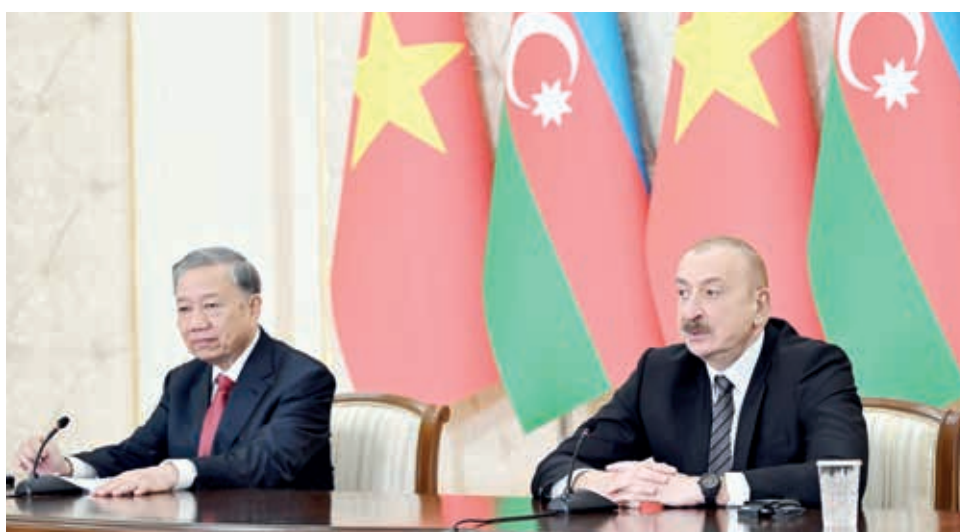
Qafqaz lideri Asiyanın “üçüncü möcüzəsi” ilə ən yüksək əməkdaşlıq qurur

Vyetnam rəhbərinin Bakıya səfəri məzmun zənginliyi ilə yadda qaldı

Bu, Avropanın nüfuzlu beyin mərkəzlərinin, tanınmış beynəlxalq ekspertlərin gəldiyi qənaətdir: bu gün Vyetnamda yaşayanlar 50–60 il bundan əvvəl Yaponiyada, 30–40 il qabaq Çində baş verənlərə çox oxşayır. Yəni dünya Asiyada “üçüncü möcüzə”nin baş verməsinə şahidlik etməkdədir. Həmin möcüzənin yaranmasında Qərbin də danılmaz töhfəsinin olduğu mütləq qeyd olunmalıdır.

Hanoy Rusiya bu coğrafiyadan çıxandan sonra Vaşinqtonla əlaqələri sahmana salıb. Məlum müharibəyə görə Vyetnam xalqından üzr istəyən Ağ ev sahib olduğu dünyanın ən böyük istehlak bazarını Hanoyun üzünə açdı.

(ardı 5-ci səhifədə)

Güclü ordu iqtisadi qüdrətdən güc alır

Səhifə ➞ 16

Zəngəzur dəhlizi: Regional əlaqələr və iqtisadi integrasiya arteriyası

Səhifə ➞ 17

Konformist Paşinyanın inqilab pessimizmi

Yaxud özü yıxılan ağlamaz

Ermənistan baş naziri Nikol Paşinyan onu hakimiyyətə gətirən 2018-ci il “məxməri inqilab”ının yeddinci ildönümü ilə bağlı paylaşım edib. Yazımızda bu paylaşımın bağlı bəzi məqamları diqqətə çatdırıb yekun nəticəyə gələcəyik.

Əvvəlcə onu bildirək ki, Nikol son bir ildə fikirlərini daha çox fəlsəfi prizmadan izah etməyə say göstərir. Hərçənd, onun subliminal tərzdə ortaya qoyduğu baxışların, böyük ölçüdə, fəlsəfi mahiyyəti yoxdur. Digər tərəfdən, Paşinyan hərəkətləri ilə fəlsəfiyyənin şüurlarda qəbul edilmiş mütarəqqilik mahiyyətini heçə endirmiş biridir. Yəni sözü ilə əməli bir-birinə uyğun gəlmir.

Ümumən, Paşinyanın sığındığı Qərbin tarixşünaslıq baxışı inqilab mövzusunı qəbul etmir. Qərb tarixşünaslığına görə, İngiltərədə, Hollandiyada və Fransada baş vermiş və inqilab kimi qəbul edilən klassik proseslər heç də inqilab

yox, böyük dəyişikliklər idilər. Təxminən belə: iqtisadi, mədəni, sosial-iqtisadi inkişafın nəticəsində bir zümrə yetişmiş, həmin zümrə özü üçün yeni qaydalar qoymaq qərarına gəlmiş və köhnə qaydaları sıradan çıxarmışdı.

(ardı 14-cü səhifədə)

BƏƏ ilə dialoq məmnunluq doğurur

Mayın 8-də Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin Prezidenti Şeyx Məhəmməd bin Zayed Al Nəhyan Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevə zəng edib.

Telefon danışıqı zamanı dövlətimizin başçısının Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinə səfəri zamanı Əbu-Dabidə keçirilmiş görüşlərdə aparılmış müzakirələrdən məmnunluq ifadə olunub.

Ölkələrimiz arasında qarşılıqlı etimad və dostluğa əsaslanan münasibətlərin uğurla inkişaf etdiyi bildirilib, mövcud siyasi dialoqun ruhuna uyğun olaraq iqtisadi-ticarət əlaqələrinin genişləndiyi, müxtəlif sahələr üzrə nümayəndə heyətlərinin qarşılıqlı səfərlər həyata keçirdikləri vurğulanıb.

Dövlət başçıları ikitərəfli və regional gündəliyə aid məsələlərlə bağlı fikir mübadiləsi aparıblar.

Prezidentin Mətbuat Xidməti

Prezident İlham Əliyevin faşizm üzərində qələbə münasibətilə paylaşımı

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev sosial media hesablarında 9 May – faşizm üzərində Qələbə Günü ilə bağlı paylaşım edib. AZƏRTAC paylaşımı təqdim edir.

Fransanın tarixi unutmazlığı: Paris Azərbaycanı Qələbə tədbirindən kənar saxladı

Səhifə ➞ 18

Pakistan Hindistanın raket zərbələrini cavablandırır

Səhifə ➞ 19

XXVIII Avrasiya İqtisadi Zirvə Toplantısının iştirakçılarına

Hörmətli Zirvə Toplantısının iştirakçıları!

Sizi Mərmərə Qrupu Strateji və Sosial Araşdırmalar Vəqfinin təşkilatçılığı ilə keçirilən XXVIII Avrasiya İqtisadi Zirvə Toplantısının açılışı münasibətilə səmimiyyətlə salamlayıram.

Builki Zirvə Toplantısı əlamətdar hadisə – Mərmərə Qrupu Strateji və Sosial Araşdırmalar Vəqfinin qurulmasının 40-cı ildönümünə təsadüf edir. Bu münasibətlə Vəqfin bütün üzvlərini ürəkdən təbrik edirəm. 1985-ci ildə sülh və dialoq təşəbbüsü olaraq təsis olunmuş Vəqf bu gün öz sıralarında nüfuzlu siyasətçiləri, politoloqları, iqtisadçıları, akademik dəirələrin nümayəndələrini və iş insanlarını birləşdirərək qlobal və regional əməkdaşlığın genişləndirilməsinə, sülhün, sabitliyin qorunmasına, mədəniyyətlərarası dialoqun təşviqinə böyük töhfə verən mühüm platformalardan birinə çevrilmişdir.

Mərmərə Qrupu Vəqfinin və onun rəhbəri hörmətli Akkan Suverin Azərbaycan və Türkiyə arasında əlaqələrin genişlənməsində xidmətlərini xüsusi vurğulamaq istədim.

Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyev Mərmərə Qrupu Vəqfinin fəaliyyətini daim yüksək qiymətləndirmiş və təşəbbüslərini dəstəkləmişdir. Qeyd etmək lazımdır ki, məhz ulu öndər Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə 1998-ci ildən Avrasiya İqtisadi Zirvə Toplantıları keçirilməyə başlamış və həmin ildə Heydər Əliyev Mərmərə Qrupu Vəqfinin fəxri sədri seçilmişdir.

Mərmərə Qrupu Vəqfinin qurulmasının 40 illiyi münasibətilə təsis edilən 16 mükafat arasında ulu öndər Heydər Əliyevin xatirəsinə “Türk Dünyası Mükafatı”nın yer alması bizim üçün böyük şöbədir. Ümummilli liderin adına ithaf

edilən mükafata dünyaşöhrətli alim, Nobel mükafatı laureatı və Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının fəxri üzvü Əziz Sancarın layiq görülməsi xüsusi məmnunluq doğurur.

Bu gün Azərbaycan ilə Türkiyə arasındaki birlik, qardaşlıq və həmrəylik bütün Türk dünyası üçün böyük töhfədir. Azərbaycan–Türkiyə qardaşlığının möhkəmlənməsində, strateji müttəfiqliyimizin gücləndirilməsində əziz Qardaşım, hörmətli Prezident Rəcəb Tayyib Ərdoğanın misilsiz xidmətləri vardır. Ortaq tariximizdən, zəngin milli-mənəvi dəyərlərimizdən, xalqlarımızın birliyindən qaynaqlanan və hazırda dinamik inkişaf edən müstəsna dövlətlərarası əlaqələrimiz bölgədə rifaha, sülhə və təhlükəsizliyə töhfə verməklə yanaşı, bütün Avrasiya üçün önəmli amil rolunu oynayır.

Avrasiya İqtisadi Zirvə Toplantısının builki iclası “Yaşana bilən bir dünya üçün dialoq” mövzusunda həsr olunub. Hansı sahədə olursa-olsun, istər dövlətlərarası münasibətlərdə, istərsə də insanlararası təmaslarda dialoq mühüm sabitləşdirici faktor və körpü olaraq çıxış edir. Şərqlə Qərbin, Şimalla Cənubun qovuşduğu məkanda yerləşən Azərbaycan əsrlər boyu ayrı-ayrı millətlərin və konfessiyaların nümayəndələri dostluq, qardaşlıq, qarşılıqlı etimad və anlaşma şəraitində birgə yaşayırlar. Xalqlarası dostluğun, dinlərarası dialoqun, multikulturalizm və tolerantlıq ənənələrinin qorunması bizim yaşam tərzimiz olmaqla yanaşı, dövlət siyasətimizin prioritet istiqamətlərindəndir. Ölkəmiz, eyni zamanda, qlobal müstəvidə də mədəniyyətlər arasında ahəngdar münasibətləri dəstəkləyir, qarşılıqlı anlaşmaya nail olunması naminə sivilizasiyalararası dialoq zəminində təşəbbüslərlə çıxış edir.

Azərbaycan Cənubi Qafqazda davamlı sülhün bərqərar olması, sosial-iqtisadi rifa-

hın təmin edilməsi üçün var qüvvəsi ilə çalışır. Hesab edirəm ki, hazırda bu bölgənin sülh və əməkdaşlıq məkanına çevrilməsi üçün tarixi şərait yaranmışdır.

Bəşəriyyətin üzlədiyi yeni çağırışlar, beynəlxalq münasibətlər sisteminə artan parçalanma və gərginlik dövründə dünyada sülh, əmin-amanlıq və dinc birgəyaşayışın təmin olunmasında dialoqun rolu danılmazdır. Azərbaycan 4 il ərzində Qoşulmama Hərəkatına, keçən ilin noyabrından etibarən isə COP29-a sədrlik edərək Qlobal Cənub ilə Qlobal Şimal arasında uzun illərdən bəri formalaşmış etimadsızlıq mühitinin aradan qaldırılması, onlar arasında dialoq körpüsünün qurulması və qarşılıqlı anlaşmanın bərqərar olması uğrunda səylərini əsirgəməirdi. Məhz Azərbaycanın tutduğu balanslaşdırılmış mövqə COP29-da qlobal iqlim fəaliyyətinə müsbət təkan verən və çoxtərəfliyin təntənəsi olan “Bakı sığrayışı”nın əldə edilməsini şərtləndirdi.

İnanıram ki, builki Avrasiya İqtisadi Zirvə Toplantısı iqtisadiyyat, enerji, rəqəmsallaşma, sənə intellekt, səhiyyə, ətraf mühit və digər aktual mövzular və yeni əməkdaşlıq imkanları ətrafında faydalı müzakirələrən aparılmas, ideyaların və təcrübələrin mübadiləsi, səylərin əlaqələndirilməsi üçün əhəmiyyətli platforma olacaqdır.

Bir daha Mərmərə Qrupu Strateji və Sosial Araşdırmalar Vəqfinin bütün üzvlərini yubiley münasibətilə təbrik edir, Vəqfin fəaliyyətinə bundan sonra da müvəffəqiyyətlər və yeni-yeni nailiyyətlər, Zirvə Toplantısının işinə uğurlar arzulayıram.

İlham ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 5 may 2025-ci il

A.İ.Babayevə Heydər Əliyev Mükafatının verilməsi haqqında

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 32-ci bəndini rəhbər tutaraq **qərara alıram**:

Azərbaycan mədəniyyətinin inkişafında xüsusi xidmətlərinə görə Arif İmran oğlu Babayevə Heydər Əliyev Mükafatı verilsin.

İlham ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 8 may 2025-ci il

Fikrət Qocanın 90 illiyinin qeyd edilməsi haqqında

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı

2025-ci ilin avqust ayında Azərbaycanın Xalq şairi, Dövlət mükafatı laureatı Fikrət Qocanın (Fikrət Göytüş oğlu Qocayevin) anadan olmasının 90 ili tamam olur.

Fikrət Qoca milli şeir ənənələrindən və dünya bədii fikrinin nailiyyətlərindən uğurla bəhrələnərək orijinal dəst-xətinə formalaşdırmış söz ustalarındandır. Novator şair kimi o, fəal vətəndaşlıq mövqeyinin ifadəsi olan, dərin humanist məzmununa malik əsərləri ilə ötən əsrin 60-cı illərində Azərbaycan poeziyasına yeni ovqat gətirmişdir. Sənətkarın həyat və zaman haqqında lirik-fəlsəfi ümumiləşdirmələrlə zəngin yaradıcılığında müasir insanın mənəvi-əxlaqi kamillik axtarışları özünün dolğun poetik əksini tapmışdır. Fikrət Qoca ədəbi fəaliyyəti boyunca yüksək ictimai əməlaşadığı qalmış, doğma xalqının azadlıq ideallarının tərənnümünü daim diqqətdə saxlamış, gənc nəslin vətənpərvərlik ruhunda tərbiyəsi işinə öz töhfəsini vermişdir.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 32-ci bəndini rəhbər tutaraq və Azərbaycan ədəbiyyatının inkişafında xidmətlərini nəzərə alaraq, Xalq şairi Fikrət Qocanın 90 illiyinin qeyd olunmasını təmin etmək məqsədilə **qərara alıram**:

1 Azərbaycan Respublikasının Mədəniyyət Nazirliyi Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin təkliflərini nəzərə almaqla, Xalq şairi Fikrət Qocanın 90 illiyi ilə bağlı tədbirlər planı hazırlayıb həyata keçirsin.

2 Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti bu Sərəncamdan irəli gələn məsələləri həll etsin.

İlham ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 8 may 2025-ci il

Azərbaycan Respublikasının mədəniyyət və elm xadimlərinə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fərdi təqaüdünün verilməsi haqqında

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 32-ci bəndini rəhbər tutaraq və “Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fərdi təqaüdünün təsis edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2002-ci il 11 iyun tarixli 715 nömrəli Fərmanına uyğun olaraq **qərara alıram**:

1 Azərbaycan Respublikasında mədəniyyətin və elmin inkişafında xidmətlərinə görə aşağıdakı şəxslərə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fərdi təqaüdü verilsin:

Axundov Elçin Əbdül oğlu

Amənzadə Raihə Barxudar qızı
Fərəcov Sərdar Fərəculla oğlu
Göyüşov Nəsim Cümşüd oğlu
Məmmədov Sabir Novruz oğlu
Rövşən Ramiz Məmmədali oğlu
Yaqubova Ella İsmayıl qızı.

2 Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti bu Sərəncamdan irəli gələn məsələləri həll etsin.

İlham ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 8 may 2025-ci il

Balakən rayonunun Heydər Əliyev parkında sərnəşin kanat yolunun

layihələndirilməsi və tikintisi ilə bağlı tədbirlər haqqında

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 32-ci bəndini rəhbər tutaraq **qərara alıram**:

1 Balakən rayonunun Heydər Əliyev parkında sərnəşin kanat yolunun layihələndirilməsi və tikintisi məqsədilə Azərbaycan Respublikasının 2025-ci il dövlət büdcəsində nəzərdə tutulmuş Azərbaycan Respublikası Prezidentinin ehtiyat fondundan Azərbaycan Respublikasının Rəqəmsal İnkişaf və Nəqliyyat Nazirliyinə 5 (beş) milyon manat vəsait ayrılınsın.

2 Azərbaycan Respublikasının Maliyyə Nazirliyi bu Sərəncamın 1-ci hissəsində göstərilən məbləğdə maliyyələşməni təmin etsin.

3 Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat Nazirliyi bu Sərəncamın 1-ci hissəsində göstərilən sərnəşin kanat yolunun tikintisinin davam etdirilməsi üçün zəruri olan maliyyə vəsaitini Azərbaycan Respublikasının 2026-cı il dövlət büdcəsi layihəsində dövlət əsaslı vəsait qoyuluşu xərclərinin bölgüsündə nəzərdə tutsun.

4 Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti bu Sərəncamdan irəli gələn məsələləri həll etsin.

İlham ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 8 may 2025-ci il

İncəsənət xadimlərinə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin mükafatlarının verilməsi haqqında

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 32-ci bəndini rəhbər tutaraq və “İncəsənət xadimləri üçün Azərbaycan Respublikası Prezidentinin mükafatlarının təsis edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2002-ci il 28 may tarixli 707 nömrəli Fərmanına uyğun olaraq **qərara alıram**:

1 Səhnə fəaliyyəti ilə bağlı aşağıdakı aparıcı incəsənət xadimlərinə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin mükafatları verilsin:

Abbasova-Budaqova Afəq
Nurəhməd qızı
Abdullayev Mətləb Fətəli oğlu
Abdullayeva Xurşud Lütvəli qızı
Abdurəhmanov Yusif Fikrət oğlu
Adıgözəlov Yalçın Vəlif oğlu
Ağasiyev Tural Aydın oğlu
Ağaverdiyeva Məsməxanım Aslan qızı
Ağayeva Aygül Asəf qızı
Allahverdiyeva Nəibə Siyavuş qızı
Amanova Almaz Hüseyn
Aşurov Mustafa Əhməd oğlu
Atakişiyev Firdovsi Nuraiddin oğlu
Babayev Allahverən Hacı oğlu
Babayeva İnarə Əhməd qızı
Bayramov Səyyad Məmiş oğlu
Bəxtiyarov Rəşad Bəhram oğlu
Cəfərov Samir Qadir oğlu
Dadaşov Ceyhun Arif oğlu
Eyvazov Anar Əli oğlu
Eyyubov Musa Eyyub oğlu
Əhmədli Bəhruz Vəqif oğlu
Əhmədov Çingiz Əli Əşrəf oğlu
Əhmədov Elşad Eldar oğlu
Əkbərov Mir Qabil Qafıl oğlu
Ələkbərzadə Mehriban Zaur qızı
Əliyev Fərid Fərhad oğlu
Əliyev Samir Asəf oğlu
Əliyeva Arzu Qurban qızı
Əliyeva Məhəmməd Sabir qızı
Əliyeva Nərgiz Arzu qızı
Əliyeva Ülviyyə Fərhad qızı
Əlizadə Əkbər Müzəffər oğlu
Əmirbəyova Rita Cəmil qızı
Əsədov İlham Əsəd oğlu
Əsgərov Əsgər Əkbər oğlu
Fərşadt Anton Sergeyev
Gözalova İradə Vəqif qızı
Hacıyev Əli Yusif oğlu
Hacıyeva Nəvəsin Nəzami qızı
Hacıyeva Sevil İnşalla qızı
Heybətov Anar Mithat oğlu
Həsənov Kərim Abbas oğlu
Həsənov Zaman Hüseyn oğlu
Həsənova İlaha Bayramlı qızı
Həsənzadə Tuncay Ayaz oğlu
Hüseynli Anar Vəqif oğlu
Hüseynli Rauf Eyyub oğlu

Hüseynli Yeganə Tofiq qızı
Hüseynov Şövkət Ərəstun oğlu
Hüseynov Fizuli İsmət oğlu
Hüseynova Kəmalə Müzəffər qızı
Xanlarova Mehriban Aslan qızı
Xasiyev Səmədzadə Nadir oğlu
Xəlilzadə Rəfiq Eldar oğlu
İbrahimov Fuad Natiq oğlu
İbrahimova Şəhla İbrahim qızı
İbrahimova Nigar Rəfael qızı
İmanov Vaxtanq Yaşar oğlu
İmanova Ləman Fuad qızı
İskəndərova Sənubər Sabir qızı
İsmayilova Gülnaz Əmir qızı
Kazimov Nəcat Mirəziz oğlu
Kərimduxət Rövşən Ramazan oğlu
Kərimova Leyla Əli qızı
Kərimova Nərgiz Faiq qızı
Kuxmazova Yulizana Şəfiyevna
Qaraxanov Yalçın Ənvər oğlu
Qarayev Elnar Cəfər oğlu
Qasimov Əmid Fizuli oğlu
Qasimov Sahil Ələkbər oğlu
Qədiyev Seymur Ağadiddin oğlu
Qəhrəmanov Abbas Əhməd oğlu
Qubadov Ceyhun Şəhəlbə oğlu
Quləmov Samir Ceyhun oğlu
Quliyev Cəmil Elşad oğlu
Quliyev Əyyub Ramiz oğlu
Quliyev Kamran Yusif oğlu
Quliyeva Qızılqul Polad qızı
Quliyeva Şəlalə Şahvələt qızı
Quliyeva Yaqut Abbasqulu qızı
Quliyeva Zümrüd Vəqif qızı
Qurbanov Cahangir Qafar oğlu
Qurbanov Rövşən Oktay oğlu
Qurbanova Gülnar Qurban qızı
Qurbanova Pərvanə Yaqub qızı
Mehdiyev Məmməd Müşfiq oğlu
Mehdiyev Oqtay Nəsrət oğlu
Mehdiyev Rəsəf Vəraşil oğlu
Mehmandarov Mustafa Adil oğlu
Məhərrəmov Fəridin Əliməmməd oğlu
Məmmədli Şamil Kamil oğlu
Məmmədov Anar Ramiz oğlu
Məmmədov Aysad Kamal oğlu
Məmmədov Əmir Əfrasiyab oğlu
Məmmədov Xəyyam Əhrar oğlu
Məmmədov Murad Məmməd oğlu
Məmmədova Fəridə Kamal qızı
Məmmədova Lələ Mirzəli qızı
Məmmədova Təməllə Nəzər qızı
Mikayilov Mikayıl Şamil oğlu
Mir-Qasım Ayan Oqtay qızı
Mirzəyev Akif Əziz oğlu
Mirzəyev Gülağası Ağə Hüseynoviç
Mirzəyev Rəfiq İsmayıl oğlu
Mirzəyev Sücəddin Qiyas oğlu
Mirzəzadə Nəcat Qərib oğlu
Muradov Yədigər Məmməd oğlu

Musayeva Şükufə İmran qızı
Mustafayev Mustafa Vəqif oğlu
Mustafayev Arzu Əhməd oğlu
Mürvətova Hüseyniyyə Vəqif qızı
Nağıyev Elçin Nağı oğlu
Nəsirli Uğur Asif oğlu
Nəsirova Hicran Fətəli qızı
Ocaqverdiyeva Təranə Fikrət qızı
Oduşev Təmur Vladislavoviç
Orucova Naidə Mülük qızı
Osmanov Fuad Təcəddin oğlu
Əmarov Gümrə Rza oğlu
Poladov Əkrəm Nəcad oğlu
Rəcəbli Məmməd Qüdrət oğlu
Rəfiyeva Aidə Fazil qızı
Rəhimov Teymur Əsgər oğlu
Rəhimov Vəhə İslam oğlu
Rəhmanov Rəhman Tofiq oğlu
Rüstəmov Nurlan İbrahim oğlu
Sadıqov Anar Babalı oğlu
Salahov Əbülfət Yusif oğlu
Salamov İbrahim Salam oğlu
Salmanov Paşa Həmdulla oğlu
Səfiyev Anar Qubad oğlu
Səlimli Mirbala Səyidəsgər oğlu
Səlimov Ruslan Xanbəla oğlu
Səmədov Şükür Hacıbəla oğlu
Süleymanov Süleyman İman oğlu
Süleymanova Elmira Süleyman qızı
Şıxaliyev Elşən Təlmən oğlu
Şıxəliyev Rəmin Tofiq oğlu
Şirinov Aslan Adil oğlu
Tağızadə Məhərrir Tahir oğlu
Tərequlov Zaur Rəşid oğlu
Topalaşvili Naili Vərnəlovna
Vəliyeva Leyli Fətulla qızı
Vəliyeva Nigar Natiq qızı
Yusifova Təranə Əbülfəz qızı
Zəliyeva Mehriban Əskəralı qızı
Zeynalov Azər Zeynalabdin oğlu
Zəki Mehriban Mürvət qızı.

2 Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti bu Sərəncamdan irəli gələn məsələləri həll etsin.

3 “İncəsənət xadimlərinə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin mükafatlarının verilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2024-cü il 9 may tarixli 117 nömrəli Sərəncamının (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 2024, № 5 (I kitab), maddə 542) 1-ci hissəsi ləğv edilsin.

İlham ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 8 may 2025-ci il

Vyetnamlı ali qonaq Şəhidlər xiyabanını ziyarət edib

Ölkəmizdə dövlət səfərində olan Vyetnam Sosialist Respublikası Kommunist Partiyasının Mərkəzi Komitəsinin Baş katibi To Lam mayın 8-də Şəhidlər xiyabanını ziyarət edib.

Baş katib To Lam Azərbaycanın müstəqilliyi və ərazi bütövlüyü uğrunda mübarizədə canlarından keçmiş qəhrəman Vətən övladlarının xatirəsini ehtiramla yad edib, “Əbədi məşəl” abidəsinin önünə əkilil qoyub.

Sonda Bakının ən hündür nöqtəsindən paytaxtımızın mənzərəsini seyr edən qonağa Şəhidlər xiyabanının tarixi və şəhərdə görülən abadlıq-quruculuq işləri barədə məlumat verilib.

Sahibə Qafarovanın To Lam ilə görüşü

Mayın 8-də Milli Məclisin Sədri Sahibə Qafarova ölkəmizdə səfərdə olan Vyetnam Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsinin Baş katibi To Lamın başçılıq etdiyi nümayəndə heyəti ilə görüşüb.

Milli Məclisin Mətbuat və ictimaiyyətlə əlaqələr şöbəsinin bildirdikləri ki, Sahibə Qafarova bu səfərin ölkələrimiz və xalqlarımız arasında dostluq əlaqələrinin daha da möhkəmlənməsinə və genişlənməsinə töhfə verəcəyinə əminliyini bildirib.

O diqqətə çatdırıb ki, əsaslı ötən əsrdə xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyev və Vyetnam xalqının dahi oğlu Ho Şi Min tərəfindən qoyulmuş dostluq və əməkdaşlıq əlaqələri Azərbaycan müstəqillik əldə etdikdən sonra uğurla davam edir.

Milli Məclisin Sədri dünən imzalanmış sənədlərin əhəmiyyətini qeyd edib, Prezident İlham Əliyevlə aparılmış müzakirələrin təzliklə öz bəhrəsini verəcəyinə əminliyini bildirib.

Söhbət zamanı ölkələrimiz arasında münasibətlərə müthüm töhfə verən hakim partiyaların rolu da xüsusi qeyd edilib.

Diqqətə çatdırılıb ki, ölkələrimizin beynəlxalq təşkilatlar, xüsusilə BMT və Qoşulmama Hərəkəti çərçivəsində konstruktiv əməkdaşlığı, Vyetnamın ədalətli mövqeyi və ölkəmizin ərazi bütövlüyünə və suverenliyinə verdiyi dəstək Azərbaycanda yüksək qiymətləndirilib.

S.Qafarova, həmçinin bildirib ki, Milli Məclis parlamentlərarası əlaqələrimizin inkişafında maraqlıdır və bunun üçün yaxşı imkanlar var. O, parlament sədrləri və deputatlar səviyyəsində qarşılıqlı səfərlərin əhəmiyyətini vurğulayıb, parlament komitələri arasında da əlaqələrin inkişaf etdirilməsinin vacibliyindən danışıb. Bildirilib ki, Parlamentlərarası İttifaq, Asiya Parlament Assambleyası kimi beynəlxalq təşkilatlar çərçivəsində əlaqələrin daha

da dərinləşdirilməsi üçün yaxşı imkanlar var.

Azərbaycana səfərindən məmnunluğunu bildiren Vyetnam Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsinin Baş katibi To Lam Vyetnam Milli Assambleyası sədrinin salamlarını çatdırıb və onun adından S.Qafarovanı Vyetnam səfərə dəvət edib.

Söhbət zamanı qonaq ölkəmizə bu səfəri çərçivəsində Prezident İlham Əliyevlə görüşünə, aparılmış müzakirələrə və imzalanmış ikitərəfli sənədlərə dair təəssüratlarını bölüşüb.

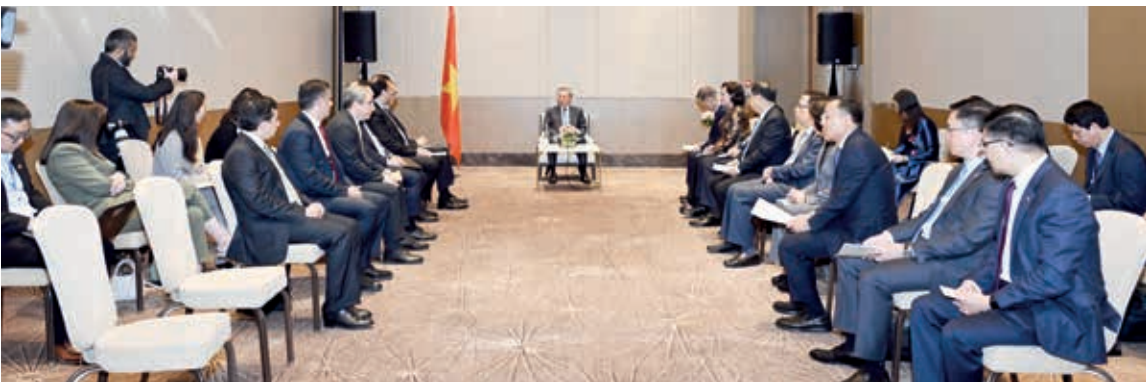
Dövlətlərarası münasibətlərdə parlamentlərin rolunu yüksək qiymətləndirən Baş katib To Lam qarşılıqlı səfərlərin intensivliyinin artırılması, parlament komitələri arasında informasiya və təcrübə mübadiləsi, qanunvericilik sahəsində əməkdaşlıq, imzalanmış və ratifikasiya olunmuş ikitərəfli sənədlərin icrasına nəzarətin artırılması, ASEAN Parlament Assambleyası və digər beynəlxalq təşkilatlar çərçivəsində əməkdaşlığın gücləndirilməsi barədə fikirlərini bölüşüb.

Milli Məclisin Sədri onun da salamlarını Vyetnam Milli Assambleyasının sədrinə çatdırmağı xahiş edib və həmçinin ölkəmizə səfərə dəvət edib. O, Milli Məclisin həmişə qarşılıqlı əməkdaşlığın inkişafına hazır olduğunu diqqətə çatdırıb və bu əməkdaşlığın bundan sonra daha da inkişaf edəcəyinə inanımı bildirib.

Söhbət zamanı qarşılıqlı maraq doğuran digər mövzularda da müzakirələr aparılıb.

Görüşdən sonra Vyetnam Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsinin Baş katibi To Lam Milli Məclisin Xatirə kitabını imzalayıb.

Vyetnam liderinin Azərbaycan şirkətlərinin rəhbərləri ilə görüşü

Mayın 8-də Vyetnam Sosialist Respublikası Kommunist Partiyasının Mərkəzi Komitəsinin Baş katibi To Lam Azərbaycana səfəri çərçivəsində dövləti təmsil edən şirkət və fond rəhbərləri ilə görüş keçirib.

Görüşdə “AzerGold” QSC-nin İdarə Heyətinin sədri Zakir İbrahimov, Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkəti və Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Fondunun rəhbər şəxsləri, Vyetnamın Sənaye və Ticarət Nazirliyinin təmsilçiləri iştirak ediblər.

Baş katib To Lam ölkəsindəki investisiya mühiti, vergi sistemi, faydalı qazıntıları haqqında geniş məlumat verib. Qeyd olunub ki, sonuncu dəfə Vyetnamın dövlət başçısı 1969-cu ildə Azərbaycanda səfərdə olub.

“Vyetnamın neft və qaz sənayesində çalışan bir çox mütəxəssislər Bakıda ali təhsil alıblar. Azərbaycan ali əlaqələrin uzaq tarixi olsa da bu gün qarşılıqlı iqtisadi əlaqələrin daha da genişlənməsi zərurəti yaranıb. Azərbaycanın böyük iqtisadi potensialı var və buna görə də Vyetnam Azərbaycan ilə əməkdaşlığı özünün strateji-siyasi xətti hesab edir. Biz neft və qaz sahəsində əməkdaşlıq edirik. Azərbaycanın SOCAR şirkəti ilə Vyetnam Milli Sənaye – Enerji Qrupu (“PetroVietnam”) arasında Anlaşma Memorandumu imzalanıb. Bu sənəd ölkələrimiz arasında enerji sahəsində qarşılıqlı faydalı əməkdaşlıq əlaqələrinin inkişafına böyük tökan verəcək”, - deyərək To Lam vurğulayıb.

Baş katib nəzərə çatdırıb ki, Azərbaycan ilə alternativ enerji istehsalı sahəsində də əməkdaşlıq etmək niyyəti var: “Vyetnamın coğrafi vəziyyəti - günəş, külək enerji istehsalına imkan verir. Buna görə də Azərbaycanın şirkətləri ekoloji cəhətdən təmiz enerji istehsalı üçün Vyetnam sənəyə yatra bilər. Hazırda Vyetnamın müvafiq dövlət strukturları Azərbaycana sənəyə yatırmaq məqsədini nəzərdən keçirirlər. Qarşılıqlı investisiya yatırımı ölkələrimizin iqtisadi və siyasi əməkdaşlığını gücləndirər”.

To Lam Azərbaycanın Dövlət Neft Fondunun fəaliyyətini təqdir edərək, bu təcrübədən istifadə edəcəklərini də qeyd edib. Nəzərə çatdırılıb ki, Vyetnamda faydalı

qazıntıları ilə məşğul olan dövlət şirkətləri ilə yanaşı özəl şirkətlər də var və bu sahəyə sənəyə yatırılmasını istəyən şirkətlər əməkdaşlığa hazırdırlar.

Vyetnamın dövlət başçısı onu da bildirib ki, hazırda ölkəsində geniş islahatlar həyata keçirilir və bu islahatların nəticəsində investisiya mühiti daha da səmərəli olacaq.

Görüşdə çıxış edən “AzerGold” QSC-nin İdarə Heyətinin sədri Zakir İbrahimov ölkələrimiz arasında qarşılıqlı hörmət, yüksək etimad və möhkəm dostluq əsasında qurulan münasibətlərin siyasi, iqtisadi, ticarət, elmi, texniki və digər sahələrdə yüksələn xətlə inkişaf etdiyi bildirib. Qeyd olunub ki, sağlam təməllər üzərində formalaşan və inkişaf edən əlaqələr bu gün Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev və Vyetnam Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsinin Baş katibi To Lamın siyasi iradəsi ilə daha da möhkəmlənməkdə, inkişaf etməkdədir.

Zakir İbrahimov dağ-mədən sahəsində ixtisaslaşmış dövlət şirkəti olan “AzerGold” QSC-nin fəaliyyəti haqqında da məlumat verərək, QSC-nin qəbul etdiyi inkişaf strategiyasına uyğun olaraq Azərbaycanda uğurlu mədənçilik fəaliyyəti həyata keçirməklə yanaşı, ölkə hüddurlarından kənarda da əməkdaşlıq əlaqələri quraraq, fəaliyyətlərini genişləndirməkdə maraqlı olduqlarını diqqətə çatdırıb. Bu məqsədlə 2022-ci ildən xarici ölkələrdə fəaliyyət istiqamətində aktiv işlərə başlanıldığı qeyd olunub. Bu mənada “AzerGold” QSC-nin zəngin mineral ehtiyatlara malik olan Vyetnam Sosialist Respublikasının müvafiq dövlət qurumları və şirkətləri ilə dağ-mədən və geologiya sahəsində birgə əməkdaşlıq əlaqələrinin yaradılmasının mümkünlüyü qeyd olunub. Eyni zamanda, texnologiya transferi, mütəxəssis hazırlığı və davamlı inkişaf prinsiplərinə əsaslanan layihələrin icrasında yeni əməkdaşlıq imkanlarının qurula biləcəyi diqqətə çatdırılıb.

Görüş qarşılıqlı müzakirə formatında davam edib.

Əli Əsədovun To Lam ilə görüşü

Mayın 8-də Azərbaycan Respublikasının Baş naziri Əli Əsədov ölkəmizdə dövlət səfərində olan Vyetnam Kommunist Partiyasının Mərkəzi Komitəsinin (VKP MK) Baş katibi To Lam ilə görüşüb.

Nazirlər Kabinetindən bildiriblər ki, görüş əsnasında Əli Əsədov səfər çərçivəsində Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev ilə VKP MK Baş katibi To Lam arasında aparılan danışıqların əhəmiyyətini qeyd edib. Bu danışıqların, həmçinin əməkdaşlığın müxtəlif sahələrini əhatə edən imzalanmış sənədlərlə ikitərəfli sənədlər paketinin iki dost ölkənin dövlətlərarası əlaqələri tarixində yeni səhifə açacağına əminlik ifadə olunub.

Vurğulanıb ki, Azərbaycan–Vyetnam münasibətləri çox qədim və zəngin ənənələrə malikdir.

İki ölkənin qarşılıqlı münasibətlərinin əsası Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyev və Vyetnamın birinci Prezidenti Ho Şi Min tərəfindən qoyulub. Prezident Ho Şi Minin 1959-cu ildə Azərbaycana gəlməsi və Heydər Əliyevin 1983-cü ildə Vyetnama səfəri iki xalq arasında dostluğun başlanğıcını qoyub.

Xüsusi olaraq qeyd edilib ki, məhz Heydər Əliyevin səfərindən sonra sovet rəhbərliyi Vyetnama iqtisadi və elmi-texniki yardım göstərərək, minlərlə azərbaycanlı mütəxəssis isə bu ölkənin infrastrukturunun və neft sənayesinin postmüharibə dövründə bərpaasına kömək etmək üçün Vyetnama göndərilib.

Vurğulanıb ki, sovet dövründə 5 minə yaxın vyetnamlı Azərbaycanda təhsil alıb.

To Lamın səfəri zamanı Azərbaycan Dövlət Neft və Sənaye Universitetində Ho Şi Minə həsr olunmuş sərginin və onun büstünün açılışının əhəmiyyəti qeyd edilib.

Bildirilib ki, Heydər Əliyev və Ho Şi Minin miras qoyduqları irsi davam etdirərək, bu gün hər iki ölkənin

rəhbərliyi dostluq əlaqələrinin möhkəmləndirilməsi istiqamətində siyasi iradə nümayiş etdirir.

Xüsusilə Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin 2014-cü ildə Vyetnama dövlət səfəri əlaqələrin inkişafına və etimada əsaslanan əməkdaşlığın səviyyəsinin yüksəldilməsinə mühüm töhfə verib.

Azərbaycan ilə Vyetnam arasında həm ikitərəfli, həm də çoxtərəfli formatda beynəlxalq təşkilatlar çərçivəsində səmərəli əməkdaşlıqdan məmnunluq ifadə olunub.

Yeni Azərbaycan Partiyası ilə Vyetnam Kommunist Partiyası arasında dialoqun və səmərəli qarşılıqlı fəaliyyətin səviyyəsi yüksək qiymətləndirilib. Qeyd olunub ki, hakim partiyalar həmişə dostluq əlaqələri saxlayıb və iki ölkə arasında qarşılıqlı etimadın möhkəmləndirilməsində mühüm rol oynayıblar.

Görüş zamanı Azərbaycan–Vyetnam əməkdaşlığının müxtəlif sahələrdə, o cümlədən iqtisadi-ticarət, investisiya, neft-qaz, mədəni-humanitar və başqa istiqamətlərdə gələcək inkişafı məsələləri müzakirə edilib.

Azərbaycan–Vyetnam hökumətlərarası birgə komissiyasının növbəti iclasının Hanoiya keçirilməsi haqqda razılıq əldə olunub.

Vyetnam Kommunist Partiyasının Baş katibi To Lam Vyetnam Baş nazirinin adından Azərbaycan Respublikasının Baş naziri Əli Əsədovu Vyetnama səfərə dəvət edib.

XQ

To Lamın xanımı İçərişəhərdə

Qonağın İçərişəhərdə gəzintisi tarixi memarlıq abidəsi olan Qız qalası ilə tanışlıqdan başlayıb. Xanım No Fon Li qala divarlarının inşasının tarixi barədə məlumatlandırılıb.

Bildirilib ki, eramızdan əvvəl VII-VI əsrlərdə əsas qoyulmuş Qız qalası XII əsrdə bərpa edilib. Hündürlüyü 28 metr, diametri 16-16,5 metr olan abidə silindri formalı əsl qaladan və cənub tərəfdən ona bitişən iri dayaq tikilidən ibarətdir.

Qız qalasının içərisinə daxil olan qonağa abidənin daxili strukturu, keçmişdəki funksiyası və arxeoloji tapıntılar barədə ətraflı məlumat təqdim edilib.

Yaxınlıqdakı Sıra Tağı dini-memarlıq kompleksinin ərazisindəki ekspozisiya ilə tanışlıq qonaqda böyük maraq doğurub.

Gəzinti zamanı Baş katibin xanımına UNESCO-nun Dünya İrsi Siyahısına daxil edilmiş “İçərişəhər” Dövlət Tarix-Memarlıq Qoruğu, həmçinin burada aparılan təmir,

abadlaşdırma və bərpa işləri barədə ətraflı məlumat verilib. Qeyd olunub ki, İçərişəhər ərazisində müxtəlif əsrlərə aid nadir tarixi memarlıq abidələri qorunub saxlanılır.

İçərişəhərlə tanışlıq xanım No Fon Lida xoş təəssürat yaradıb.

Küçədə bir uşaq da qalması

Mayın 8-də Nazirlər Kabineti yanında Uşaq hüquqlarının müdafiəsi üzrə Komissiyanın fəaliyyəti çərçivəsində “Regional İnkişaf” İctimai Birliyi və Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsinin təşkilatçılığı ilə “Küçə mühitində olan uşaqlarla iş sahəsində aidiyyəti qurumlar arasında fəaliyyət mexanizminin inkişafı” layihəsinin yekun konfransı keçirilib.

Tədbir Dövlət Himninin səsləndirilməsi və ümummilli lider Heydər Əliyevin, eləcə də şəhidlərin xatirəsinin bir dəqiqəlik sükutla yad olunması ilə başlayıb.

RİİB-in şöbə müdiri Gülbəğdə Leyсанova layihə çərçivəsində görülən işlər barədə məlumat verərək bildirib ki, aidiyyəti qurumların xidmətləri və resursları xəritələşdirilib, sahə tədqiqatları aparılıb və 100-dən çox uşağın sosial, psixoloji və hüquqi ehtiyacları müəyyən-ləşdirilərək onların həlli istiqamətində tədbirlər görülüb. Türkiyədən dəvət olunmuş ekspertin dəstəyi ilə sosial işçilər üçün təlim proqramı hazırlanıb və tətbiq edilib.

Konfransda Nazirlər Kabineti, İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkilın Aparatı, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi, Səhiyyə, Elm və Təhsil, Daxili İşlər, Gənclər və İdman nazirliklərinin nümayəndələri, həmçinin beynəlxalq ekspert Mehmet Zəfer Danış çıxış edərək, qurumlararası əməkdaşlığın vacibliyini və hüquqi mexanizmlərin təkmilləşdirilməsinin zəruriliyini qeyd ediblər.

Tədbir “Mövqedə vəziyyət və problemlər” və “Yeni hall yolları və innovativ yanaşmalar” adlı panel sessiyalarla davam etdirilib.

XQ

Azərbaycan–Vyetnam diplomatik əməkdaşlığı

Mayın 8-də Azərbaycanın xarici işlər naziri Ceyhun Bayramov Vyetnamın Baş nazirinin müavini, xarici işlər naziri Bui Tan Son ilə görüşüb.

Görüşdə Azərbaycan və Vyetnam arasında strateji tərəfdaşlığın inkişaf perspektivləri, ikitərəfli və çoxtərəfli əməkdaşlığın gələcəyi, habelə regional və beynəlxalq təhlükəsizlik məsələləri müzakirə olunub.

Ölkələrimiz arasında qarşılıqlı səfər və təmasların, xüsusilə Vyetnam Kommunist Partiyasının Mərkəzi Komitəsinin Baş katibi To Lamın Azərbaycana dövlət səfərinin, habelə sözügedən səfər çərçivəsində Azərbaycan ilə Vyetnam arasında Strateji Tərəfdaşlıq haqqında Birgə Bəyanatın qəbul edilməsinin əməkdaşlıq gündəliyimizdə müstəsna əhəmiyyəti vurğulanıb.

İqtisadiyyat, ticarət, müdafiə sənayesi, enerji təhlükəsizliyi, nəqliyyat-kommunikasiyalar, humanitar sahələr üzrə əməkdaşlığın geniş perspektivlərinin mövcudluğu qeyd edilib, bu imkanlardan istifadənin stimullaşdırılması üçün bir sıra mexanizmlər, o cümlədən siyasi məsləhətləşmələr, habelə Hökumətlərarası Komissiya kimi platformalardan istifadənin zəruriliyi qeyd edilib.

Regional və beynəlxalq təşkilatlar çərçivəsində əməkdaşlıq məsələləri müzakirə olunub, qarşılıqlı dəstək və həmrəyliyin davam etdirilməsinin vacibliyi diqqətə çatdırılıb.

Həmin gün Azərbaycanın xarici işlər naziri Ceyhun Bayramovun Türkmənistan Nazirlər Kabinetinin sədr müavini, xarici işlər naziri Rəşid Məredov ilə telefon danışığı baş tutub.

Nazirlər iki ölkə arasında mövcud gündəlik üzrə əməkdaşlıq əlaqələrinin möhkəmləndirilməsi ilə bağlı aktual məsələləri müzakirə ediblər. Nazirlər iki xalq arasında tarixən mövcud olan ənənəvi dostluq və qardaşlıq əlaqələrinin bundan sonra da Azərbaycan ilə Türkmənistan arasında tərəfdaşlıq münasi-

bətləri zəminində daha da inkişaf edəcəyinə əminliklərini ifadə ediblər.

İki ölkə arasında əlaqələrin inkişafında dövlət başçıları səviyyəsində siyasi dialoqun, qarşılıqlı səfər mübadilələrinin, həmçinin XİN-lərarası məsləhətləşmələrin vacibliyi qeyd olunub.

Nazirlər, həmçinin regional təhlükəsizlik, beynəlxalq təşkilatlar çərçivəsində, habelə Xəzər dənizi üzrə əməkdaşlıq məsələlərini müzakirə ediblər.

XQ

ADNSU-da Ho Şi Min Memorial otağı

Azərbaycan-Vyetnam dostluğunun simvolu olan tədbirdə iki ölkənin rəsmiləri iştirak ediblər

Mayın 8-də Azərbaycan Dövlət Neft və Sənaye Universitetində (ADNSU) Vyetnamın görkəmli siyasi xadimi, ölkənin ilk Prezidenti Ho Şi Minin anadan olmasının 135 illiyinə həsr olunmuş Memorial otağın açılış

mərasimi keçirilib.

Tədbir Azərbaycan ilə Vyetnam arasında tarixi dostluğun və enerji sahəsində əməkdaşlığın simvolu olaraq təşkil olunub. Açılış mərasimində energetika naziri Pərviz Şahbazov,

elm və təhsil naziri Emin Əmrullayev, ADNSU-nun rektoru dosent Rüfət Əzizov, Elm və Ali Təhsil üzrə Dövlət Agentliyinin direktoru Ülker Səttarova, SOCAR-ın vitse-prezidenti Kənan Nəcəfov, eləcə də hər iki ölkənin dövlət və hökumət nümayəndələri, alimlər və tələbələr iştirak ediblər.

Tədbirdə Vyetnam Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsinin Baş katibi To Lam, energetika naziri Pərviz Şahbazov və "PetroVietnam" şirkətinin Müşahidə Şurasının sədri Le Mahn Hung çıxış edərək Azərbaycan-Vyetnam münasibətlərinin tarixi inkişafından, enerji sahəsində uğurlu əməkdaşlıqdan və Ho Şi Minin bu əlaqələrin formalaşmasındakı ideoloji təsirdən bəhs ediblər.

Çıxışlarda Ho Şi Minin xalqlar arasında dostluq və həmrəyliyin təşəkkülündə oynadığı rola xüsusi vurğu edilib. Ardınca Memorial otağın rəsmi açılışı baş tutub. Otaqda Ho Şi Minin həyat və fəaliyyətini əks etdirən sənədlər, foto və materiallar, həmçinin Azərbaycan-Vyetnam enerji əməkdaşlığına dair tarixi sənədlər nümayiş olunub.

XQ

AZƏRTAC və Vyetnam Xəbər Agentliyi yeni əməkdaşlıq sazişi imzalayıb

Xəbər verildiyi kimi, mayın 7-də Azərbaycan Dövlət İnformasiya Agentliyi (AZƏRTAC) ilə Vyetnam Xəbər Agentliyi (VNA) arasında yeni əməkdaşlıq sazişi imzalanıb. Saziş mayın 8-də AZƏRTAC-da keçirilən görüşdə mübadilə olunub.

AZƏRTAC-ın İdarə Heyətinin sədri Vüqar Əliyevin Vyetnamın Bakıda səfərdə olan VNA xəbər agentliyinin Baş direktoru xanım Vu Viet Trang ilə görüşündə agentliklərin əməkdaşlıq perspektivləri müzakirə edilib.

Azərbaycan və Vyetnam əlaqələrinin müxtəlif istiqamətlərdə inkişaf etdiyini deyən Vüqar Əliyev informasiya sahəsində də münasibətlərin yüksəlmə xətlə davam etdiyini diqqətə çatdırıb. Bildirib ki, AZƏRTAC və VNA uzun illərdir uğurla əməkdaşlıq edir və imzalanan yeni saziş bu münasibətləri daha da intensivləşdirəcək, agentliklər arasında informasiya mübadiləsi daha da genişlənəcək.

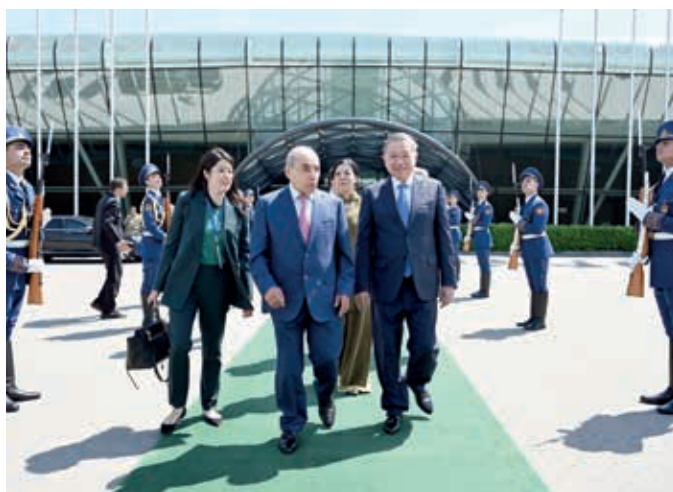
Qeyd olunub ki, bu il 105 illiyini qeyd edən AZƏRTAC dəyişən informasiya və texnologiya mühitində tərəfdaşları ilə həm xəbər, həm də kadr mübadiləsi sahələrinə diqqəti artırır. Agentlik 8 dildə xəbər, 5 dildə videoinformasiya istehsal edərək öz kanalları ilə yayır. Eyni zamanda, sosial media və informasiya texnologiyalarındakı yeniliklər Agentliyin fəaliyyətində mütləq şəkildə nəzərə alınır. Məlumat verilib ki, dərin tarixi kökləri olan Azərbaycan mətbuatı bu il 150 illiyini qeyd

edəcək. Vyetnam agentliyinin Baş direktoru 2025-ci ilin iyulunda keçiriləcək Şuşa Qlobal Media Forumuna dəvət edilib.

VNA-nın rəhbəri Vu Viet Trang rəqəmsallaşan medianın özünəməxsusluğunu xüsusi vurğulayaraq, belə bir zamanda qarşılıqlı əməkdaşlığın hər iki tərəfə faydalı olacağını söyləyib. Yeni sazişin xəbərə yanaşı, foto və video mübadiləsini də ehtiva etdiyini deyən qonaq bununla ölkələrimiz barədə daha dolğun və dürüst məlumatların yayılacağına əminliyini ifadə edib. VNA-nın bu il 80 illiyinin qeyd edəcəyini diqqətə çatdıran Baş direktor Agentliyin multimedia məhsullarının istehsalı və süni intellektin tətbiqi sahələrindən danışib.

Sonra sənədlərin mübadiləsi həyata keçirilib. Yeni əməkdaşlıq sazişi, həmçinin birgə jurnalistika təlimlərinin keçirilməsini, informasiya texnologiyaları, rəqəmsal xidmətlər və yeni texnologiyalar sahələrində təcrübə mübadiləsini də nəzərdə tutur.

Qonaqlar AZƏRTAC-da yaradılan iş şəraiti ilə tanış olublar, onlara redaksiyaların fəaliyyəti, videoxəbər istehsalı, həmçinin muzey barədə məlumat verilib.

Vyetnam KP MK Baş katibinin səfəri başa çatıb

Vyetnam Sosialist Respublikası Kommunist Partiyasının Mərkəzi Komitəsinin Baş katibi To Lamın Azərbaycan Respublikasına dövlət səfəri mayın 8-də başa çatıb.

Hər iki ölkənin Dövlət bayraqlarının dalğalandığı Heydər Əliyev Beynəlxalq Aeroportun-

da ali qonağın şəərfinə fəxri qarovul dəstəsi düzülmüşdü.

Vyetnam Sosialist Respublikası Kommunist Partiyasının Mərkəzi Komitəsinin Baş katibi To Lamı və xanımı No Fon Lini hava limanında Azərbaycan Respublikasının Baş nazirinin birinci müavini Yaqub Eyyubov, xarici işlər nazirinin müavini El-nur Məmmədov və digər rəsmi şəxslər yola salıblar.

Ulu öndər ehtiramla yad edilir

DTX Akademiyası

Dövlət Təhlükəsizliyi Xidmətinin Heydər Əliyev adına Akademiyasının təşkilatçılığı ilə DTX-nin Mədəniyyət Mərkəzində "Heydər Əliyevin dövlət təhlükəsizlik siyasəti: tarixi nailiyyətlər və müasir çağırışlar" mövzusunda respublika elmi-praktik konfransı keçirilib. Tədbir Ümummilli liderin anadan olmasının 102-ci ildönümünə və "Konstitusiya və Suverenlik İli"nə həsr olunub.

Konfransda DTX rəhbərliyi, Milli Məclis sədrinin müavini Ziyafət Əsgərov, akademik Rasim Əliquliyev, millət vəkilləri, elm və təhsil müəssisələrinin rəhbərləri, təhlükəsizlik orqanlarının veteranları və digər rəsmi şəxslər iştirak ediblər.

Konfrans Dövlət Himninin səsləndirilməsi və şəhidlərin xatirəsinin anılması ilə başlayıb. Akademiyanın rəisi general-mayor Elşad Nəsirov DTX-nin rəisi general-polkovnik Əli Nağıyevin adından iştirakçıları salamlayaraq qeyd edib ki, bu tədbir yalnız təhlükəsizlik orqanları üçün deyil, ümumən milli təhlükəsizlik sisteminin strateji mahiyyətini dərk edən hər kəs üçün əhəmiyyətlidir.

Natiq çıxışında vurğulayıb ki, Heydər Əliyevin rəhbərliyi ilə qəbul olunmuş Konstitusiya Azərbaycanın suverenliyinin və hüquqi dövlət modelinin əsasını qoydu. 2025-ci ilin "Konstitusiya və Suverenlik İli" elan olunması da bu dəyərlərin təbliği baxımından mühüm addımdır. Azərbaycanın 2020-ci il Vətən müharibəsində və 2023-cü ilin lokal antiterror əməliyyatlarında qazandığı uğurlar, eləcə də kibertəhlükələrə qarşı mübarizə sahəsində atdığı addımlar təhlükəsizlik sisteminin çevikliyini və müasirliyini göstərir.

Konfransda Ümummilli liderin dövlətçilik fəlsəfəsinin davamı olaraq Prezident İlham Əliyevin bu siyasəti uğurla inkişaf

etdirdiyi qeyd olunub. E.Nəsirov bildirib ki, DTX-nin şəxsi heyəti bu irsi qoruyub inkişaf etdirmək üçün səylə çalışır.

Tədbirdə Milli Məclis sədrinin müavini Ziyafət Əsgərov "Müstəqillik dövründə Azərbaycan Respublikasının konstitusion inkişafı" mövzusunda məruzə ilə çıxış edib. O, Ulu öndərin siyasi hakimiyyətə qayıdışından sonra ölkədə ictimai-siyasi sabitliyin bərqərar olması və ilk Konstitusiyanın qəbul olunmasını xatırladı.

Akademik Rasim Əliquliyev isə "Qlobal rəqəmsal transformasiyalar şəraitində Azərbaycan dövlətinin kibersuverenliyinin təmin olunması zəruriyyəti haqqında" mövzusunda çıxış edərək informasiya texnologiyalarının milli təhlükəsizlikdəki rolundan danışdı. O bildirib ki, bu sahədə əsaslı dövlət siyasətinin təməli də məhz Heydər Əliyev tərəfindən qoyulub.

Konfransda digər çıxışçılar — Arzu Nağıyev (Milli Məclis), Cənəddin Daanov (Polis Akademiyası), Əziz Ələkbərlı (Qərbi Azərbaycan İcməsi) və Arif Həsənov (Milli Müdafiə Universiteti) — Heydər Əliyevin təhlükəsizlik, daxili işlər, Qərbi Azərbaycan və hərbi siyasət sahələrindəki strategiyasını əhatə edən məruzələrlə çıxış ediblər.

Tədbir çərçivəsində konfrans mövzusunda dair videoçarx da nümayiş olunub.

Şuşa

Yeni Azərbaycan Partiyası (YAP) Şuşa rayon təşkilatının təşəbbüsü ilə ulu öndər Heydər Əliyevin anadan olmasının 102-ci ildönümünə həsr olunmuş konfrans Şuşa şəhər 1 nömrəli tam orta məktəbdə keçirilib. Tədbir iştirakçıları əvvəlcə Ümummilli liderin büstü önünə gül dəstələri düzərək onun xatirəsinə ehtiramla yad ediblər.

Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himninin səsləndirilməsindən və şəhidlərin anımından sonra Ulu öndərin həyat və fəaliyyətindən bəhs edən videoçarx nümayiş etdirilib.

Konfransda Şuşa rayonunda Azərbaycan Prezidentinin xüsusi nümayəndəsi Aydın Kərimov, deputatlar Mübariz Qurbanlı və El-

man Məmmədov, YAP-ın mərkəzi aparatı və digər qonaqlar iştirak ediblər.

Çıxış edənlər Heydər Əliyevin müstəqil Azərbaycanın banisi kimi tarixi xidmətlərindən, onun siyasi xəttinin bu gün Prezident İlham Əliyev tərəfindən uğurla davam etdirilməsindən danışılıb.

Həştərxan

Azərbaycan nümayəndə heyəti Rusiya Federasiyasının Həştərxan vilayətində silsilə tədbirlərdə iştirak edib

Ümummilli lider Heydər Əliyevin anadan olmasının 102-ci ildönümü münasibətilə Rusiya Federasiyasının Həştərxan vilayətində Azərbaycan nümayəndə heyətinin iştirakı ilə anım tədbirləri keçirilib.

Mayın 5-də nümayəndə heyəti "Ümumrusiya Azərbaycan Gənclər Təşkilatı"nın (AMOR) Həştərxan bölməsi ilə görüşüb. Görüşdə Heydər Əliyevin dövlətçilik irsi və müasir Azərbaycanın inkişafında əvəzsiz rolu vurğulanıb. Qeyd olunub ki, Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə azad edilən torpaqlarda genişmiqyaslı bərpa işləri həyata keçirilib.

Tədbirdə Heydər Əliyev Fondunun Rusiya regionlarında, o cümlədən Həştərxanda reallaşdırdığı layihələr diqqət çəkilib. Vilayət rəsmiləri Fondun fəaliyyətini yüksək dəyərləndirib, vitse-prezident Leyla Əliyevanın səfərlərini minnətdarlıqla xatırlayıblar.

Mayın 6-da nümayəndə heyəti və Həştərxan rəsmiləri Heydər Əliyev xiyabanını

ziyaret edib, ulu öndərin abidəsi önünə gül dəstələri düzərək xatirəsinə ehtiramla anıblar. Ardınca parkda ağacəkmə aksiyası keçirilib. Həmin gün nümayəndələr II Dünya müharibəsində həlak olanların "Qardaşlıq məzarlığı"nı da ziyarət ediblər.

Azərbaycan nümayəndə heyəti Həştərxan vilayətinin qubernatoru İqor Babuşkinlə də görüşüb. Tərəflər Azərbaycan-Rusiya münasibətlərinin dostluq və əməkdaşlıq prinsipləri əsasında uğurla inkişaf etdiyini bildiriblər.

Abşeron Rayon İcra Hakimiyyətinin başçısı Abdin Fərzəliyev səmimi qəbula görə Həştərxan vilayəti hökumətinə təşəkkürünü bildirib.

Səfər çərçivəsində nümayəndə heyəti Heydər Əliyev adına 11 saylı orta məktəbi də ziyarət edib, dahi liderin büstü önünə gül dəstələri qoyaraq xatirəsinə yad ediblər.

XQ

(əvvəli 1-ci səhifədə)

Nəticədə, ölkənin irili-xırdalı bir çox şəhərlərində Qərb texnologiyası əsasında müasir fabrik-zavodlar açılmağa başladı. Böyük şirkətlər səmərəli idarəçiliyə, imtiyazlı şərtlərə və ucuz işçi qüvvəsinə malik Vyetnama axışdılar. Buraya bir başqa amili də əlavə etmək olar: pandemiya və Rusiya–Ukrayna səfəri səbəbindən Çinə bəzi məhdudiyyətlər qoyulduqdan sonra Vyetnama üz tutan Qərb şirkətlərinin sayı xeyli artdı. Tam əminliklə deyə bilərik ki, dünya uzun müddət sosialist düşüncəsində olduğuna görə geridə qalmış bu ölkənin indi iti sürətli dirçəliş mərhələsinə şahidlik edir.

Cənub–Şərqi Asiyanın XX əsrdə başı bəlalər çəkmiş, XXI əsrdə isə renessans dövrünə qədəm qoymuş bu ölkəsi ilə Azərbaycanın strateji tərəfdaşlıq münasibətləri qurması hər iki tərəfə həm siyasi, həm də iqtisadi baxımdan böyük dividendlər vəd edir. Bu baxımdan, Vyetnam Sosialist Respublikası Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsinin Baş katibi To Lamın Azərbaycana dövlət səfərini tarixi səfər, habelə iki ölkə liderinin imzaladıqları Strateji Tərəfdaşlığa dair Birgə Bəyanatı əməkdaşlığın perspektivinə hesablanmış tarixi sənəd adlandırmaq olar.

*

Birgə bəyanatı imzaladıqdan sonra mətbuata verdikləri açıqlamalarda iki ölkənin liderləri dövlətlərarası sənədin böyük əhəmiyyətə malik olmasını qeyd etdilər. Bu səfərin nəticələrinin hər iki tərəf üçün uğurlu olacağına, əldə edilmiş razılaşmaların konkret layihələrə çevriləcəyinə əminliyini bildiren Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev Birgə Bəyanatı xüsusi olaraq vurğuladı: “Bu, çox ciddi siyasi sənəddir. Bu, əslində, Vyetnam–Azərbaycan əlaqələrini daha yüksək pilləyə qaldıran bir sənəddir. Əminəm ki, artıq bu yüksək səviyyəli münasibətlər gələcək ikitərəfli əməkdaşlıq üçün də ən vacib rol oynayacaqdır. Gördüyünüz kimi, bu gün imzalanmış sənədlər arasında bir çox istiqamətlər üzrə sənədlər var. Bu gün apardığımız danışıqlar və əldə edilmiş razılaşmalar deməyə əsas verir ki, biz qarşılıqlı əməkdaşlıq istiqaməti üzrə çox ciddi addım atmışıq. Vyetnam Kommunist Partiyasının Baş katibinin Azərbaycana dövlət səfəri çərçivəsində bu sənədlərin imzalanması, əlbəttə ki, onların əhəmiyyətini daha da artırır”.

Dövlət başçılarının mətbuata bəyanatlarında diqqəti çəkən məqamlardan biri də ikitərəfli münasibətlərin beynəlxalq platformalarda xarakterinə böyük önəm verilməsi oldu. Yaxın keçmişdə kifayət qədər təcrübəyə malik diplomatik münasibətlərin bu müstəvidə də uğurlu perspektivə soykənəcəyi şübhəsizdir. Dövlətimizin başçısı çıxışında bu teziyi ayrıca qeyd etdi: “Biz bu gün, eyni zamanda, beynəlxalq hüququn aliliyi haqqında fikir mübadiləsi apardığı və burada da heç bir fikir ayrılığı yoxdur. Bütün məsələlər ölkələrin ərazi bütövlüyü, suverenliyi, sərhədlərin toxunulmazlığı əsasında – beynəlxalq hüquq çərçivəsində öz həllini tapmalıdır. Bütün mübahisəli məsələlər danışıqlar yolu ilə, sülh yolu ilə həll olunmalıdır. Yəni bu gün bir çox istiqamətlər üzrə apardığımız mü-

Qafqaz lideri Asiyanın “üçüncü möcüzəsi” ilə ən yüksək əməkdaşlıq qurur

Vyetnam rəhbərinin Bakıya səfəri məzmun zənginliyi ilə yadda qaldı

zakirələr əsnasında görürük ki, fikir ayrılığı yoxdur. Əksinə, biz demək olar ki, vahid mövqedən çıxış edirik. Baxışlarımızda da bir çox oxşarlıq var”.

BİRİNCİ ARAYIŞ

Vyetnam orta gücə malik bir dövlətdir. Əhalisi 100 milyon nəfəri ötmüş, ərazisi təxminən, Almaniya qədər olan bu ölkədə adambaşına düşən ÜDM baxımından Çindən, demək olar ki, üç dəfə kasıbdır. Ötən ilin sentyabr ayında ABŞ Prezidenti Co Baydenin Hanoya səfəri zamanı rəsmi Vaşinqton gözlənilmədən Vyetnamla münasibətlərin statusunu “hərtərəfli strateji tərəfdaşlığa” yüksəltməyi elan etdi. Əslində, Vyetnamın xarici tərəfdaşlarının diqqətlə qurulmuş iyerarxiyasında, bu, ABŞ-ı Çinlə eyni səviyyəyə qaldırdı. Vaşinqtonun Hanoyla son razılaşması Çinin bölgədəki təsirini zəiflətmək üçün bu ölkəyə iqtisadi və yumşaq gücdən istifadə etmək nümunəsi sayıla bilər.

İlham Əliyev, həmçinin qeyd etdi ki, iki ölkənin müdafiə sənayesi istiqamətində də çox böyük perspektivlər var. Doğrudan da, hər iki ölkədə sənayenin bu treki kifayət dərəcədə inkişaf edib və burada səylərin birləşdirilməsi, birgə müəssisələrin yaradılması və qarşılıqlı əməkdaşlıq tərəflərə yalnız fayda gətirə bilər.

Azərbaycan liderinin çıxışında dediklərinə şərik olduğunu, onun təşəbbüsü və ideyalarına tam dəstək verdiyini dilə gətirən cənab To Lam hazırkı səfərin diplomatik münasibətlər qurulduqdan sonra Vyetnam Kommunist Partiyası Baş katibinin Azərbaycana ilk səfəri olduğunu xatırladı: “Bu, Azərbaycanla bütün sahələrdə əməkdaşlığın bundan sonra da inkişaf etdirilməsində Vyetnamın qətiyyətli olduğunu nümayiş etdirir. Bütün bunlar, öz növbəsində, ölkələrimiz arasında ənənəvi dostluğa və əməkdaşlıq potensialına cavab verir. Biz etimad, dostluq və səmimiyyət şəraitində cənab Prezidentlə uğurlu danışıqlar apardığı və yaxın zamanlarda iki ölkə arasında əlaqələrin strateji istiqamətlər üzrə inkişaf etdirilməsi barədə razılığa gəldik”.

Vyetnam lideri To Lamın iki ölkə arasında ənənəvi dostluq və əməkdaşlıqdan danışıqların hələ Sovetlər dövründə vyetnamlı gənclərin Azərbaycanın ali təhsil ocaqlarında təhsil aldıklarını, eləcə də mədəniyyət və səhiyyə sahələrində geniş vüsət almış əlaqələri nəzərdə tutduğu şübhəsizdir. Rəsmi statistika deyir ki, Sovet dövründə Azərbaycanda 5 minə yaxın vyetnamlı gənç təhsil alıb. İndi onların bir çoxu Vyetnamın dövlət orqanlarında məsul vəzifələrdə çalışır.

“Biz siyasi, diplomatik, energetika, müdafiə, ticarət və digər sahələrdə yax-

şı nəticələr əldə etmişik. Bu əsasla biz strateji tərəfdaşlığın qurulması haqqında Birgə Bəyanatı artıq qəbul etdik. Bu isə ölkələrimizin münasibətlərinin tarixində yeni dövr, yeni səhifə açır. Əminəm ki, biz yaxın zamanlarda ikitərəfli münasibətlərimizi dərinləşdirə və genişləndirə biləcəyik, inkişaf naminə üstün cəhətlərimizdən faydalanacağıq”.

Vyetnam KP MK-nın Baş katibi çıxışında Birgə bəyanatda əks olunan müdafiənin icrası üçün beş məsələ təklif etdi. Baş katib birinci məsələnin partiya, dövlət, parlament və rayonlar kimi bütün səviyyələrdə əlaqələri və təmasları fəallaşdırmaq olduğunu bildirdi. İkincisi, hökumətlərarası komissiya vasitəsilə ticarət-iqtisadi əməkdaşlığı fəallaşdırmağın vacibliyini önə çəkdi. O, üçüncüsü məsələ ilə bağlı bunları qeyd etdi: “Biz müdafiə və təhlükəsizlik sahələrində əlaqələri fəallaşdırmaqlıq, informasiya təhlükəsizliyi, transmilli cinayətkarlıq və kibercinayətkarlıqla mübarizə sahələrində münasibətlərimizi inkişaf etdirməliyik”. Dördüncü məsələnin mədəniyyət, idman və turizm, təhsil, xalqlararası təmaslar və regionlar sahələrində əməkdaşlığı genişləndirmək olduğunu vurğulayan To Lam, həmçinin bildirdi: “Beşincisi, qarşılıqlı maraq doğuran məsələlər barədə fikir mübadiləsi aparmalıyıq. BMT, Qoşulmama Hərəkatı,

Asiyada Qarşılıqlı Fəaliyyət və Etimad Tədbirləri Toplantısı kimi təşkilatlarda bir-birimizi dəstəkləməliyik”.

Qeyd etdiyimiz kimi, iki ölkənin beynəlxalq platformalarda bir-birinə daim dəstək verməsi sağlam və obyektiv zəminə malikdir. Burada missiyanın davamlı olmasında başçıların oynadığı diplomatik rolları böyükdür.

İKİNCİ ARAYIŞ

Vyetnamın etnik, dini problemi yoxdur: vyetlər (vyetnamlılar-red.) əhalinin mütləq çoxluğunu təşkil edirlər. Ölkənin əsaslı çinli icması nəzərəcarpacaq rola malik deyil. Əksinə, Çinin cənub vilayətlərində vyetlərə yaxın icmalar yaşayırlar. Vyetnamın inkişafı onları da özələrinə cəlb edəcək. Digər etnik azlıqlar isə vyetlərə yaxın xalqlar sayılırlar. Eyni soydan gələn xalqlar Kambocada çoxluqda, Laosda isə azlıqdadırlar. Yəni, Vyetnamın inkişafı yolunda süni maneələr yaradılmasa, ətrafdakı yaxın mədəniyyətli iki ölkəni və çoxsaylı dini-etnik icmaları əhatə edəcək bir zolaq, vahid etno-coğrafi məkan yarana bilər. Başqa sözlə, Vyetnamın da Cənubi Koreya kimi inkişaf etməsi, Çinin həm Şimaldan, həm Cənubdan alternativ tarixə, mədəniyyətə, iqtisadiyyata malik, imperiyyə qarşı dura biləcək ölkələrlə əhatələnməsi Qərbin maraqları ilə üst-üstə düşür.

İkitərəfli münasibətlərə birbaşa aidiyyəti olan önəmli bir məqamı ayrıca qeyd etmək istərdik. Bu gün Qərbin üz tutduğu Vyetnamın inkişafında ötən əsrin 70–80–90-cı illərində Bakıda təhsil almış tələbələrə xidməti danılmazdır. O dövrdə Bakının küçələrində, tələbə yataqxanalarında tez-tez rastlaşdığımız kasıb geyimli, bəstəboy, çəlimsiz vyetnamlı oğlan və qızlar indiki yüksək ixtisaslı mütəxəssislər kimi vətənlərinin dirçəlişində yaxından iştirak edirlər. Onlar müasir şirkət və müəssisələrdə rəhbər postlar tutur, diplomat, neft mühəndisi, həkim, ya da uğurlu sahibkar kimi tanınırlar. Yəni Vyetnamın inkişafında Azərbaycanın xidməti həm də bundan ibarətdir. İndi həmin məzunlar ölkəmizin xaricdəki lobbisinə çevirə bilər.

Şübhə etmirik ki, Qoşulmama Hərəkatı çərçivəsində Azərbaycanın Vyetnamla uğurlu siyasi əməkdaşlığı məhz həmin məzunların sayəsində olub. Azərbaycan Prezidenti II Qarabağ savaşından sonrakı çıxışlarının birində qeyd etdi ki, beynəlxalq səviyyədə ölkəmizə qarşı hücumların qarşısının alınmasında Qoşulmama Hərəkatına üzv dövlətlərin də rolu olub. Bu dövlətlərdən biri artıq strateji tərəfdaşımıza çevrilmiş Vyetnamdır.

Bəli, bu gün Avropanın enerji xəritəsini dəyişən Azərbaycan əməkdaşlıq coğrafiyasını genişləndirərək Asiya ölkələri ilə də əlaqələrin qurulmasına, inkişafına xüsusi önəm verir. Məhz bu prizmadan yanaşanda, Asiyanın “üçüncü möcüzə” ilə – Vyetnamla yollarını strateji magistralda birləşdirən Azərbaycanın özünü də yaxın gələcəkdə Cənubi Qafqazın liderindən böl-günin, eləcə də postsəviet məkanının möcüzəsinə çevriləcəyini proqnozlaşdırmaq olar.

İmran BƏDİRXANLI
XQ

Azərbaycanın Vyetnamla yarım əsrlik dostluğu strateji tərəfdaşlığa yüksəldi

dir. Əsas ticarət sahələrinə neft-kimya məhsulları, kənd təsərrüfatı malları və sənaye avadanlıqları daxildir. Eyni zamanda, hər iki ölkə qarşılıqlı investisiyalar üçün hüquqi baza və biznes mühiti yaratmaq istiqamətində addımlar atır. Bu sahədə Azərbaycan – Vyetnam Hökumətlərarası Komissiyasının fəaliyyəti xüsusilə önəmli rol oynayır.

Komissiya çərçivəsində keçirilən görüşlərdə iqtisadi əməkdaşlığın dərinləşdirilməsi, ticarətin şaxələndirilməsi və nəqliyyat-logistika imkanlarının inkişafı kimi vacib məsələlər gündəmədədir. Hər iki ölkə beynəlxalq ticarət dəhlizlərində iştirakı gücləndirməkdə maraqlıdır.

Enerji sahəsində zəngin təcrübəyə malik olan Azərbaycan son illərdə “yaşıl” enerji mənbələrinin inkişafına strateji yanaşma nümayiş etdirir. Prezident İlham Əliyevin təşəbbüsü ilə ölkəmiz 2030-cu ilə qədər bərpa olunan enerji istehsalının ümumi enerji balansında əhəmiyyətli yer tutmasına nail olmağı qarşıya məqsəd qoyub. Bu kontekstdə Vyetnamla əməkdaşlıq geniş imkanlar vəd edir.

Vyetnam da, öz növbəsində, Cənub-Şərqi Asiyada alternativ enerji potensialına malik ölkə kimi tanınır. Hər iki ölkə günəş, külək və biokütlə enerjisi sahəsində təcrübə mübadiləsi aparmağa, texnologiyaları bölüşməyə və birgə investisiya layihələrini həyata keçirməyə maraqlıdır. Gələcəkdə Azərbaycanın Qaradağ və Neftçala bölgələrində, Vyetnamın isə Mekonq deltasında həyata keçiriləcək pilot layihələr tərəfdaşlığın praktiki mərhələsinə keçəcəyini göstərir.

Baş katib To Lamın Azərbaycana səfəri zamanı imzalanmış Strateji Tərəfdaşlıq haqqında Birgə Bəyanat münasibətlərin

Ekspert rəyi

Lətif ZEYNALLI,
İqtisadi İslahatların Təhlili və
Kommunikasiya Mərkəzi Strateji
planlaşdırma şöbəsinin aparıcı
məsləhətçisi

Vyetnam Kommunist Partiyası Baş katibi To Lamın Azərbaycana səfəri iki ölkə arasında münasibətlərin dərinləşməsi, hökumətlərarası və siyasi dialoqun inkişafı baxımından mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Bu səfər Azərbaycan – Vyetnam əməkdaşlığında yeni bir mərhələnin başlanğıcı kimi qiymətləndirilir.

Azərbaycan və Vyetnam arasında yarım əsrdən artıq tarixə malik dostluq münasibətləri siyasi, iqtisadi, mədəni və humanitar sahələrdə uğurla inkişaf edir. Xüsusilə 2014-cü və 2015-ci illərdə reallaşan qarşılıqlı yüksək səviyyəli dövlət səfərləri əməkdaşlığın yeni mərhələyə keçidində təkan verib, iqtisadi-ticarət münasibətlərinin genişlənməsi məqsədilə Hökumətlərarası Komissiya yaradılıb.

Azərbaycan və Vyetnam neft, energetika, tikinti, informasiya-kommunikasiya, nəqliyyat, turizm, təhsil və mədəniyyət kimi sahələrdə əməkdaşlıq edir. Respublikamız bu ölkə ilə iqtisadi və ticarət sahəsində əməkdaşlığın dərinləşdirilməsinə strateji baxımdan xüsusi əhəmiyyət verir.

Qarşılıqlı iqtisadi münasibətlərin davamlı inkişafı hər iki ölkənin milli maraqlarına cavab verməklə yanaşı, regional iqtisadi inteqrasiyanın möhkəmlənməsinə xidmət edir. Rəsmi statistikaya əsasən, 2024-cü ildə Azərbaycan ilə Vyetnam arasında xarici ticarət dövriyyəsi 223,93 milyon ABŞ dolları təşkil edib ki, bu da ikitərəfli iqtisadi münasibətlərin genişlənməsi və qarşılıqlı ticarət potensialının reallaşdırılması baxımından mühüm göstəricidir.

2025-ci ilin mart ayına olan məlumatlara əsasən isə Vyetnam ilə xarici ticarət dövriyyəsi 35,5 milyon ABŞ dolları olub, bu rəqəm ümumi xarici ticarət dövriyyəsinin 0,3 faizini təşkil edib. Bu göstəricilər ticarət münasibətlərində müəyyən sabitliyi və artım tendensiyasını nümayiş etdirir. Bununla yanaşı, son beş il ərzində Azərbaycan ilə Vyetnam arasında xarici ticarət dövriyyəsinin 20,5 faiz artması əməkdaşlığın davamlı xarakter daşıdığını və iqtisadi əlaqələrin daha da dərinləşdirilməsi üçün əlverişli zəmin formalaşdırıldığını göstərir.

Bu artım həmçinin ticarət strukturunda şaxələndirmənin və qarşılıqlı investisiya imkanlarının genişləndirilməsinin mümkünlüyünü önə çıxarır. Belə dinamika iki ölkə arasında yeni iqtisadi təşəbbüslərin və layihələrin reallaşdırılması baxımından da əlverişli perspektivlər vəd edir.

Qarşılıqlı turizm proqramlarının təşviqi, müştərk mədəniyyət layihələrinin intensivləşdirilməsi, eyni zamanda səhiyyə və ekologiya sahələrində birgə humanitar təşəbbüslərin həyata keçirilməsi Azərbaycan-Vyetnam əlaqələrinin çoxşaxəli inkişafında mühüm rol oynaya bilər.

gələcək inkişafı üçün mühüm yol xəritəsidir. Bu sənədə siyasi dialoqdan müdafiə və təhlükəsizlik məsələlərinə, iqtisadi əməkdaşlıqdan tutmuş informasiya təhlükəsizliyi, kibercinayətkarlıqla mübarizə, mədəniyyət, turizm və təhsilə qədər çoxşaxəli istiqamətlər əhatə olunub. Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev tərəfindən bu sənədin “çox ciddi siyasi bəyanat” olduğu qeyd edilərək, onun əlaqələrin daha yüksək səviyyəyə çatmasına zəmin yaradacağı vurğulanıb.

Azərbaycan – Vyetnam münasibətləri yarım əsrdən artıq tarixi dostluğa söykənsə də, bu gün həmin əlaqələr strateji tərəfdaşlıq səviyyəsinə yüksəlib. Bərpa olunan enerji və ticarət sahəsində geniş əməkdaşlıq imkanları, siyasi dialoq və beynəlxalq platformalarda səmərəli əməkdaşlıq bu tərəfdaşlığın gələcək inkişafının əsas təminatçısına çevrilib. To Lamın Azərbaycana səfəri və imzalanan Birgə Bəyanat isə bu inkişaf yolunda yeni səhifənin açılması ilə nəticələnib.

Prezident İlham Əliyev mətbuata bəyanatında bildirdi ki, Baş katib To Lamın Azərbaycana səfəri Vyetnam – Azərbaycan əlaqələrinin inkişafı üçün mühüm əhəmiyyət daşıyır. Dövlətimizin başçısı daha sonra səfərin nəticələrinin uğurlu olacağını və əldə edilmiş razılaşmaların konkret layihələrə çevriləcəyini və Şimal-Cənub, Şərq-Qərb nəqliyyat dəhlizləri vasitəsilə qarşılıqlı ticarətin stimullaşdırılacağına əminliklə vurğulayıb: “Bu gün imzalanmış sənədlər arasında Azərbaycan ilə Vyetnam arasında qəbul edilmiş Strateji Tərəfdaşlıq haqqında Birgə Bəyanatı xüsusilə qeyd etmək istərdim. Bu, çox ciddi siyasi sənəddir. Bu, əslində, Vyetnam – Azərbaycan əlaqələrini daha yüksək pilləyə qaldıran bir sənəddir. Əminəm ki, artıq bu yüksək səviyyəli münasibətlər gələcək ikitərəfli əməkdaşlıq üçün də ən vacib rol oynayacaq”.

Vaqif BAYRAMOV
XQ

Böyük filosoflar, siyasi fikir tarixinin tanınmış simaları liderlik institutunun rolunu aydınlaşdırmağa çalışıb, bir-birindən maraqlı və cəlbədicə elmi qənaətlər irəli sürüblər: fərqli yanaşmalar, elmi nəzəri baxışlar isə bir ortaq nöqtədə üst-üstə düşüb: liderlik bir çox keyfiyyətlərinə görə seçilən şəxsiyyətin yüksək xarizması, fitri idarəçilik keyfiyyətləri, kütlələri ideya, məram və məqsədlər ətrafında səfərbər edib inandırmaq, ətrafında sıx toplamaq, arxasına aparmaq bacarığıdır.

Bu kontekstdə xalqımızın düşüncəsində əsrlər boyu formalaşan güclü, istiqamətverici, gerçək lider obrazı da məhz ulu öndər Heydər Əliyevin şəxsiyyətində parlaq təəcəssümünü tapır. Ümummilli lider ölkəmizin çağdaş tarixində təkcə milli müstəqillik idealını reallaşdırmış şəxsiyyət kimi deyil, həm də yaratdığı dövləti hər cür cinayətkar qəsdən qoruyan, möhkəmliyi, dayanıqlığını təmin edən, onun hərtərəfli inkişafı üçün geniş zəmin hazırlayan böyük strateq kimi əbədiyaşarlıq qazanıb.

Bu günlərdə anadan olmasının 102-ci ildönümü ərəfəsində Ulu öndərin fenomenal xüsusiyyətlərindən, fitri idarəçilik keyfiyyətlərindən, dövlətçilik fəaliyyətindən bəhs edən çoxsaylı müəlliflər, əsasən, bir sual üzərində düşünməli olurlar: Görəsən, Heydər Əliyevin böyük siyasətdə məğlubedilməz və xarizmatik lider kimi uğurlarını təmin edən əsas amillər hansılar idi? Əksəriyyət bu sualın ən sadə, lakin dərin məzmun yükünə malik bir cavabı üzərində dayanır: Şübhəsiz, tarixə möhürü vurmuş bir çox liderlər kimi, Heydər Əliyevin də böyük siyasətdə və dövlət idarəçiliyində qazandığı nailiyyətlər, ilk növbədə, xalqın səmimi dəstəyinə, ictimai inam əməlinə əsaslanıb. Böyük strateq qarşıya qoyduğu ali məqsədlərə doğru irəliləyərkən təkcə daxili inamına, iti fəhminə, yüksək intellektinə və parlaq zəkasına deyil, həm də ictimai etimada əsaslanıb, ən böyük dəstəyi xalqdan alıb.

Bu gün birmənalı qəbul edilən həqiqətlərdən biri də odur ki, Azərbaycanın müstəqil dövlət kimi dünya xəritəsinə silinmək təhlükəsindən xilas olması məhz ümummilli lider Heydər Əliyevin fenomenal liderlik keyfiyyətləri sayəsində mümkün oldu. Böyük strateqin qətiyyətli addımları sayəsində 1993-cü ildən ölkədə ictimai-siyasi sabitlik, qanunçuluq təmin edildi, kaos və anarxiya burulğanından qurtulan cəmiyyət yeni ictimai-iqtisadi formasiyanın tələblərinə cavab verən müstəqil inkişaf yoluna qədəm qoydu. Bu mərhələdən iqtisadi, siyasi, hüquqi və digər sahələrdə kompleks islahatlar həyata keçirən, ölkənin milli iqtisadi inkişaf modelinin xüsusiyyətlərini açıqlayan, yeni neft strategiyasını irəli sürən, cəmiyyətdə sabitliyin qarantı olan orta təbəqənin – sahibkarlar sinfinin formalaşması yönündə ardıcıl addımlar atan Ümummilli lider dövlət müstəqilliyinin möhkəmləndirilməsini və Azərbaycanın davamlı inkişaf yoluna çıxarılmasını həmin dövrün başlıca milli ideyasına çevirdi.

Ümumilikdə, 1993–2003-cü illərdə ölkədə həyata keçirilən siyasət deməyə əsas verir ki, Heydər Əliyev milli ideyanın təəcəssümü olan məqsədlərin gerçəkləşməsi, müstəqillik amilinin praktik şəkildə bərqərar olması baxımından, ilk növbədə, iqtisadiyyatda çoxşaxəli islahatların aparılmasını, davamlı inkişaf üçün iqtisadi bazisin formalaşmasını vacib sayırdı. Məhz Heydər Əliyevin rəhbərliyi ilə ölkənin müasir inkişafı üçün möhkəm təməl qoyuldu, gələcəkdə müasir dünyaya sürətli integrasiyasına şərait yaradıldı.

İstənilən yeni müstəqil dövlətin mil-

li inkişaf yolunun başlanğıcdan düzgün müəyyənləşdirilməsi onun mövcudluğunun qorunub saxlanılması və gələcək tərəqqisi baxımından vacib amildir. 1991-ci ilin 18 oktyabrında dövlət müstəqilliyinin bərpa etmiş Azərbaycan Respublikasında dövlətçiliyin iqtisadi, siyasi, hüquqi və ideoloji əsaslarını sarsıdan sosial-mənəvi problemlər məhz milli strategiyasının olmaması üzündən meydana çıxmışdı. Müstəqilliyin bərpasını bəyan edən “Azərbaycan Respublikasının Dövlət Müstəqilliyi haqqında Konstitusiyası Aktı”nın 12-ci maddəsində Azərbaycan xalqının müstəqil, dünyəvi, demokratik, hüquqi və unitar dövlət yaratma yolunu tutması fikri əksini tapanmışdı. Konstitusiyası aktında hakimiyyətin və bütün təbii sərvətlərin xalqa mənsubluğu, mülkiyyətin bütün formalarının bərabərliyi, vətəndaşların seçki hüququnun, çoxpartiyalı sistemin təminatı, habelə insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının ümumi prinsipləri rəsmən elan edilmişdi. Lakin 1991–1993-cü illərdə bir tərəfdən ictimai-siyasi sabitliyin, qanunçuluğun kövrək karakter daşması, xalqla hakimiyyət arasında mənəvi-siyasi uçurumun dərinləşməsi, qanunsuz silahlı qüvvələrin baş alıb getməsi, digər tərəfdən isə iqtisadi tənəzzülün şiddətlənməsi bu məqsədlərin praktik surətdə gerçəkləşməsinə imkan vermirdi.

1993-cü ilin iyununda, kifayət qədər mürəkkəb siyasi şəraitdə xalqın təkidlə çağırışına biganə qalmayaraq Naxçıvandan Bakıya döən, vəziyyəti sabitləşdirərək ölkəyə rəhbərlik missiyasını inamla həyata keçirməyə başlayan ulu öndər Heydər Əliyev qısa müddətdə ictimai-siyasi sabitliyin, qanunçuluğun, hüquq qaydalarının möhkəmləndirilməsinə nail oldu, sistemli surətdə hüquqi dövlət quruculuğu və vətəndaş cəmiyyəti istiqamətində mühüm addımlar atdı.

Ümummilli liderin ölkədə hüquq qaydalarının möhkəmləndirilməsi istiqamətində ilk addımlarından biri 9 avqust 1994-cü il tarixli “Cinayətkarlığa qarşı mübarizənin gücləndirilməsi, qanunçuluğun və hüquq qaydasının möhkəmləndirilməsi haqqında” fərman oldu. Həmin fərmanla cinayətkarlığa qarşı mübarizə tədbirləri daha da gücləndirildi, hüquq-mühafizə orqanlarının bu istiqamətdə uzunmüddətli dövr üçün fəaliyyət proqramı müəyyənləşdirildi.

Azərbaycanda hüquqi dövlət və vətəndaş cəmiyyətinin formalaşmasına doğru uzanan mürəkkəb prosesin məhz 1995-ci il noyabrın 12-də ümumxalq səsverməsi yolu ilə qəbul edilmiş Konstitusiyaya əsaslandığını xüsusi vurğlamağa ehtiyac yoxdur. Ümummilli liderin rəhbərliyi ilə hazırlanaraq ümumxalq səsverməsi yolu ilə qəbul olunan müstəqil Azərbaycan Respublikasının ilk Konstitusiyası ölkənin gələcək inkişaf prioritetlərini müəyyənləşdirməklə yanaşı, insan hüquq və azadlıqlarının təminatını dövlətin ali məqsədi kimi ön plana çıxardı. Keçmiş sovet konstitusiyalarından fərqli olaraq, müstəqil Azərbaycan Respublikasının ilk Konstitusiyası

insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının təminatını, sosial-önmümlü siyasətin yürütdülməsini dövlətin ali məqsədləri kimi bəyan etdi. Konstitusiyası bu deklarativ norma ilə kifayətlənməyərək, başqa bir maddədə insan və vətəndaş hüquqlarını, azadlıqlarını qorumağı qanunvericilik, icra və məhkəmə hakimiyyəti orqanlarının üzərinə vəzifə olaraq qoydu.

Xatırlatmaq yerinə düşər ki, Ulu öndər humanist və insanpərvər şəxsiyyət olaraq müstəqil Azərbaycana rəhbərliyi dövründə ciddi siyasi iradə göstərərək cəza siyasətinin humanistləşdirilməsi sahəsində inqilabi islahatların gerçəkləşdirilməsini də təmin etdi. Bu baxımdan 1993-ci ilin iyun ayından ölüm hökmü cəzası üzərində moratoriumun qoyulmasını, 1998-ci ilin 10 fevralında bu cəzanın tam ləğv edilməsini xüsusi vurğulamaq lazımdır.

Xatırlatmaq lazımdır ki, Avropa Şurasının 1983-cü ildə qəbul etdiyi İnsan Hüquqlarına dair Konvensiyanın 6 sayılı Protokolunda ölüm hökmünün yolverilməzliyi birmənalı əksini tapıb. Yaradılışın ali varlığı, əsərəfi sayılan insanın hər hansı səbəbdən edamı humanizm və insanpərvərlik prinsipləri baxımından sivil dünyada qəbul olunmur.

Azərbaycanda ölüm hökmü ləğv olunmazdan əvvəl məsələ cəmiyyətdə geniş ictimai müzakirəyə çıxarıldı, eyni zamanda, hüquqşünaslarla geniş məsləhətləşmələr aparıldı. Prezident Heydər Əliyev 1998-ci il fevralın 3-də ölüm hökmünün ləğvi təşəbbüsü ilə Milli Məclisə müraciətində ədalət, azadlıq, humanizm və insanpərvərlik kimi yüksək idealları rəhbər tutmaqla, ölüm cəzasının ləğvinin zəruriliyi qənaətinə gəldiyini bildirmiş, tarixi bəyanatını hüquqi-siyasi baxımdan əsaslandırmışdı. Həmin tarixi müraciətdə deyilirdi: “Cinayət-hüquq siyasətinin humanistləşdirilməsi ilə bağlı görülən işlər, o cümlədən cinayət məəcəlləsinin ölüm cəzasını nəzərdə tutan iyirmi bir maddəsinin sanksiyalarından bu cəzanın çıxarılması, qadınlara, 65 yaşına çatmış kişilərə ölüm cəzasının tətbiqinin qadağan edilməsi, 1705 məhbusun əfv edilməsi, o cümlədən ölüm cəzasına məhkum edilmiş 12 şəxsin əfv olunaraq cəzalarını azadlıqdan məhrum etmə ilə əvəz edilməsi və amnistiya qaydasında 17 mindən artıq şəxsin müxtəlif cəzalardan azad edilməsi və onların yenidən cəmiyyətə qayıtməsi üçün şərait yaradılması ölkəmizdə demokratik, hüquqi dövlət quruculuğunun təzahürüdür”.

Milli Məclis gərgin müzakirələrdən sonra 10 fevral 1998-ci ildə ölüm hökmünün ləğvi təklifini dəstəklədi və tarixi qərar qəbul etdi. Ölüm hökmünün ləğvi ilə Azərbaycanın adı Şərqdə bu cəzanı ilk ləğv edən ölkə kimi tarixləşdi. Ölkəmiz ölüm hökmünü ləğv etməklə bəşəri humanizm və beynəlxalq hüquq normalarına sadiqliyini bir daha nümayiş etdirdi. Ölkəmizin dünyəvi, demokratik, hüquqi dövlət quruculuğu yolu ilə inamla irəlilədiyini, demokratik prinsiplərin inkişafına xüsusi önəm verildiyini təsdiqlədi.

Ölüm cəzasının ləğvi mühüm tarixi hadisə olmaqla bərabər, cinayət-hüquq siyasətinin humanistləşdirilməsi sahəsində atılan qətiyyətli addım oldu. Bu addım xalqımızın çoxəsrlik ənənələrindən irəli gəlməklə, insan həyatının dövlət tərəfindən qorunmasına təminat verdi, cəmiyyətə mərhəmət hissini aşladı, insan ləyaqətinə hörmət və ehtiramı, bütünlikdə ölkəmizdə demokratiyanın inkişafını nümayiş etdirdi.

Hüquqi dövlət quruculuğu xəttinə sadiqliyini növbəti təəcəssümü olaraq, Azərbaycanda məhkumların əvi, bağışlanması da müsbət ənənəyə çevildi. 1995-ci ilin may ayında Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Əfv Məsələləri Komissiyasının yaradılması və əfvəmə institutunun bərpası humanist ümumbəşəri dəyərlərin təşviqinə, habelə respublikamızın beynəlxalq nüfuzunun yüksəldilməsinə zəmin yaratdı. Xatırlatmaq lazımdır ki, 1995–2003-cü illərdə ümummilli lider Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə 7 amnistiya, 32 əfv sərəncamı imzalandı, o cümlədən cəza siyasətinin humanistləşdirilməsi məsələləri xüsusi diqqət mərkəzində saxlanıldı. Bu amnistiya aktları, ümumilikdə, 77 mindən çox insana şamil edildi, 21 mindən çox məhkum cəzasının çəkilməmiş hissəsindən azad olundu. Eyni zamanda, 32 əfv fərmanı noticəsində 3100-dən çox məhkum bağışlandı.

Cəzadan azad etmənin digər növlərindən fərqli olaraq, ali dövlət orqanlarının səlahiyyətlərinə aid amnistiya və əfvəmə məsələləri ölkə Konstitusiyasında öz əksini tapıb. Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 65-ci maddəsinə əsasən, məhkəmənin məhkum etdiyi hər bir şəx-

sın barəsində çıxarılmış hökmə qanunla nəzərdə tutulan qaydada yuxarı məhkəmədə yenidən baxılması, habelə özünün əfv edilməsi və cəzasının yüngülləşdirilməsi ilə bağlı müraciət etmək hüququ vardır.

Konstitusiyanın 109-cu maddəsinin 22-ci bəndinə əsasən, əfvəmə səlahiyyəti Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə məxsusdur. Konstitusiyanın 95-ci maddəsinin I hissəsinin 19-cu bəndinə müvafiq olaraq, amnistiya məsələlərinin həlli Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin səlahiyyətlərinə aiddir.

Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsi ilə nəzərdə tutulmuş institutlardan biri olan cəzadan azad etmənin əsasları həmin məəcəllənin 76-82-ci maddələrində nəzərdə tutulur. Bu əsaslara cəzadan şərti olaraq vaxtından əvvəl azad etmə; cəzanın çəkilməmiş hissəsini daha yüngül cəza növü ilə əvəzetmə; xəstəliyə görə cəzanı çəkməkdən azad etmə; hamilə qadınlar və azyaşlı uşaqları olan şəxslər tərəfindən cəzanın çəkilməsinin təxirə salınması; ittiham hökmünün icrası müddəti ilə əlaqədar cəza çəkməkdən azad etmə, amnistiya və əfvəmə aiddir.

Amnistiya və əfvəmə hüquqi təbiətinə görə humanizm, mütnasiblik prinsipləri və cinayətkarlıqla mübarizə sahəsində Konstitusiyası dəyərlərinin tarazlığı nəzərə alınmaqla dövlət tərəfindən həyata keçirilən mərhəmət aktıdır. Bu Konstitusiyası səlahiyyətinin həyata keçirilməsi nöinki siyasi və iqtisadi məqsəduyğunluqdan, ilk növbədə ədalət və xeyirxahlığa olan inamdan irəli gəlir. Bununla belə, həmin səlahiyyətlər həyata keçirilərkən Konstitusiyadan irəli gələn insan hüquqlarının birbaşa qüvvəsi, sağlamlıq, mənəviyyət, ictimai əsəyişin qorunması, təhlükəsizlik və s. dəyərlərə xüsusi diqqət yetirilir.

2001-ci il 18 iyul tarixli “Əfvəmə haqqında Əsasnamə”, habelə Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 82-ci maddəsi (Əfvəmə) əfvlə bağlı qərarların qəbulu məsələlərini tənzimləyir və dövlətin cəza

siyasətinin humanist mahiyyətini əks etdirir. Məcəllənin 82-ci maddəsinə uyğun olaraq, əfvəmə fərdi qaydada müəyyən edilmiş şəxs barəsində Azərbaycan Respublikasının Prezidenti tərəfindən həyata keçirilir. Cinayət törətməyə görə məhkum olunmuş şəxs əfvəmə aktı ilə cəzanın qalan hissəsini çəkməkdən azad edilsə, yaxud ona təyin olunmuş cəzanın müddəti azaldılsa, cəzasının çəkilməmiş hissəsi daha yüngül cəza növü ilə əvəz edilə bilər. Ömürlük azadlıqdan məhrum etmə cəzası əfv qaydasında iyrmi beş ildən çox olmayan müddədə azadlıqdan məhrum etmə cəzası ilə əvəz edilə bilər. Əfvəmə aktı ilə cəzasını çəkmiş şəxsin məhkumluğu götürülə bilər.

Ulu öndər möhkəm təməllər üzərində əsasını qoyduğu humanist və insanpərvər siyasətin varisliyini bütün sahələrdə uğurla davam etdirən Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev son 22 ildə əfvəmə institutunun çevik və işlək mexanizmlər əsasında fəaliyyətini təmin etdi. Cənab İlham Əliyevin ötən müddətdə ölkədə siyasi bərsığın, vətəndaş həmrəyliyi və sülhünün təmin olunması istiqamətində atdığı addımlar onun ədalətli və humanist rəhbər obrazını şərtləndirən amillər sırasında xüsusi vurğulana bilər. Ötən dövrdə ölkə başçısının 39 əfv fərmanı imzalanması da ölkədə yürüdülmən humanist, insanpərvər siyasətinin bariz təzahürüdür.

Xüsusi vurğulamaq lazımdır ki, Azərbaycan Respublikasının Birinci vitse-prezidenti, Heydər Əliyev Fondunun prezidenti Mehriban xanım Əliyevanın təşəbbüsü ilə 2007-2016-cı illərdə Milli Məclisin 4 amnistiya aktı qəbul etməsi cəzanın təbiəvi əhəmiyyətinin ictimai şəurda möhkəmlənməsini təmin edən addımlar kimi yüksək qiymət aldı. Yüksək mərhəmət

və humanizm məfkurəsindən çıxış edən Mehriban xanım Əliyevanın təşəbbüsü ilə qəbul edilmiş 4 amnistiya aktı 40 minə yaxın insana şamil edilib, bu tədbirlər cinayət törətmə şəxslərin islah olunması və cəmiyyətə integrasiyası baxımından əhəmiyyətli oldu.

Son 20 ildə imzalanan əfv fərmanları və amnistiya aktları əsasında adı qondarma “siyasi məhbus siyahıları”nda olan, əslində isə konkret cinayət əməlinə görə məhkəmə qərarı əsasında azadlıqdan məhrum edilən bir sıra tanınmış şəxslərin bağışlanması da imkan yaradı. Belə mühüm amnistiya aktlarından biri 2021-ci ildə Zəfər Güni (8 Noyabr) ərəfəsində təsadüf etdi. Amnistiya aktı layihəsinin preambula hissəsində göstərilirdi ki, Vətən müharibəsindəki Qələbə Azərbaycan xalqının özünə inamını, güvənini daha da artırıb, Azərbaycan dövlətçiliyini daha da gücləndirib.

Prezident İlham Əliyevin “Məhkum edilmiş bir sıra şəxslərin Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyevin 100 illik yubileyi münasibətilə əfv olunması haqqında” 8 may 2023-cü il tarixli Sərəncamı şamil edildiyi şəxslərin əhatə dairə-

sinə görə müstəqil Azərbaycan tarixində ən böyük əfv sənədi oldu. Sərəncama əsasən, 801 məhkum əfv olundu, onlardan 463 şəxs azadlıqdan məhrum etmə cəzasından, 220 şəxs azadlıqdan məhrum etmə cəzasının çəkilməmiş hissəsinin yarısından, 118 nəfər azadlıqdan məhrum etmə ilə bağlı olmayan digər cəzalardan (azadlığın məhdudlaşdırılması, islah işləri, cərimə cəzaları və cəzaya şərti məhkum edilmiş şəxslər) azad edildi. Nəhayət, dövlətimizin başçısının 2024-cü il mayın 25-də imzaladığı “Məhkum edilmiş bir sıra şəxslərin əfv olunması haqqında” sərəncam əsasında, ümumilikdə, 154 nəfər əfv edildi.

Təcrübə göstərir ki, ibtidai istintaq və məhkəmə icraatı zamanı böyük ictimai təhlükə törətməyən, az ağır, o cümlədən iqtisadi fəaliyyət sahəsində cinayətlərə görə həbs qətimkan tədbirinin geniş tətbiqi və həmin cinayətlərə görə azadlıqdan məhrum etmənin dinamikasının artması məhkum-

ların sayının çoxalmasına və penitensiar müəssisələrin yüklənməsinə səbəb olur. Bu vəziyyət təkcə insan hüquqları baxımından deyil, iqtisadi nöqteyi-nəzərdən də dövlət üçün əlverişli deyil.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin 10 fevral 2017-ci il tarixli “Penitensiar sahədə fəaliyyətin təkmilləşdirilməsi, cəza siyasətinin humanistləşdirilməsi və cəmiyyətdən təcridəmə ilə əlaqədar olmayan alternativ cəza və prosesual məcburiyyət tədbirlərinin tətbiqinin genişləndirilməsi barədə” Sərəncamının qayəsində yer alan strateji məqsəd də məhz cinayət-hüquq siyasətinin liberallaşdırılması, böyük ictimai təhlükə törətməyən, az ağır cinayətlərə görə həbs və azadlıqdan məhrum etmə tədbirlərinin tətbiqinin məhdudlaşdırılması idi. Sərəncam əsasında Ədliyyə Nazirliyinin Probasiya Xidməti yaradıldı, böyük ictimai təhlükə törətməyən, az ağır cinayətlərə görə həbs və azadlıqdan məhrum etmə tədbirlərinin tətbiqi məhdudlaşdırıldı, qanunvericiliyə dəyişikliklər və elektron nəzarət tədbirləri (elektron qolbaq) təmin edildi.

Ulu öndər Heydər Əliyevin əsasını qoyduğu əfvəmə institutu məhkumların islah olunmasına xidmət etməklə yanaşı, mahiyyətə cəmiyyəti humanistləşdirir, insan ləyaqətinə hörmət və ehtiramı təşviq edir. İmzalanan əfv fərmanları və amnistiya aktları cəmiyyətdə rəğbətə qarşılanır, məhkumların bağışlanması, normal həyata dönüşü humanist addım kimi dəyərləndirilir. Bu, ölkəmizdə cəza siyasətinin humanistləşdirilməsi baxımından da əhəmiyyətlidir.

*İsaxan VƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının
Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik
Akademiyaının hüquq kafedrasının
müdiri, professor*

(əvvəli ötən sayımızda)

Heydər Əliyev 1967-ci ilin mart ayında Naxçıvan MR Culfa rayonundan VII çağırış Azərbaycan SSR Ali Sovetinə deputat seçilmiş, 30 oktyabrda isə ona general-mayor rütbəsi verilmişdir. Ümumiyyətlə, 1967-ci il ərzində Heydər Əliyev “Sovet milisinin 50 illiyi” yubiley medalı, “SSRİ Silahlı Qüvvələrinin 50 illiyi” yubiley medalı və “DTK-nın 50 illiyi” nişanı ilə təltif olunmuşdur. Artıq Heydər Əliyev Sovet İttifaqı miqyasında xüsusi bacarıqlara malik olan siyasi-ideoloji cəhətdən möhkəm əqidəli rəhbər kadr olaraq tanınmış və yüksək dairələrdə qəbul edilmişdir.

Bütün bunlara görə, Heydər Əliyevin Azərbaycan Sovet Respublikasının rəhbərliyinə gətirilməsi həm Sovet İttifaqı miqyasında və həm də respublikada təbii şəkildə qarşılanmışdır. Məlum olduğu kimi, Azərbaycan Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsinin 14 iyun 1969-cu il tarixdə keçirilmiş plenumunda Heydər Əlirza oğlu Əliyev Mərkəzi Komitənin birinci katibi seçilmişdir. Bununla həm Azərbaycan Sovet Sosialist Respublikasının inkişafında və həm də görkəmli dövlət xadimi olaraq Heydər Əliyevin həyatı və fəaliyyətində yeni bir mərhələ başlanmışdır. Bu, həqiqətən də “Azərbaycanın tarixində möhtəşəm bir səhifənin açılışı idi”.

Şəxsiyyətin miqyası və missiyası

Azərbaycan Sovet Respublikasının rəhbəri olaraq Heydər Əliyev 1969-cu il avqustun 5-də Azərbaycan KP MK plenumunda respublikada yaranmış problemlərə sərt münasibət bildirmiş, aydın və konkret proqramı elan etmişdir. Bu qətiyyətli mövqe nəinki SSRİ-də, geniş mənada “Sovet İttifaqından kənarlarda da əks-səda doğurmuşdur”.

Sovet Azərbaycanının rəhbəri Heydər Əliyev 1969–1982-ci illər ərzində respublikada siyasi-ideoloji, iqtisadi-mədəni, elmi-ə

fabrik, istehsal səxləri istifadəyə verilmiş, 690 min nəfərlik yeni iş yerləri yaradılmışdır. Mütərəqqi texnologiyalara əsaslanan sənaye sahələri inkişaf etməyə başlamışdır. Sənayenin maşınqayırma, kimya, neft-kimya, tikinti materialları, yeyinti sənayesi və başqa sahələrinin inkişaf imkanları çox olduğundan sərmayə qoyuluşunun 45 faizindən çoxu bu sahələrin inkişafı üçün istifadə edilmişdir”.

Eyni zamanda, respublikada elm, təhsil

İsa HƏBİBBƏYLİ, AMEA-nın prezidenti, akademik

və mütəfəkkiri İmadəddin Nəsiminin 600 illiyinin ölkəmizdə geniş qeyd olunması və böyük sənətkarın 1980-ci ildə Bakı şəhərində heykəlinin ucaldılması ilə bu qüdrətli sənətkarın xalqımıza, xüsusən, yeni nəsillərə daha yaxından tanındılması ilə bərabər, həm də uzaqdan-yaxından ona sahib çıxmaq istəyənləri birdəfəlik susdurmuşdur.

Sovet Azərbaycanının rəhbəri Heydər Əliyev 1982-ci ildə görkəmli romantik şair və dramaturq, qanlı repressiya dövründə mil-lətçi damğası ilə Sibiro sürgün edilmiş və ora-da vəfat etmiş Hüseyn Cavidin nəşini Vətənə gətirməyi bacarmışdır. Bu, bütün SSRİ miqyasında Sibirin siyasi sürgünlərə aid qəbiristanlıqlarından çıxarılan ilk və son cənaza idi. Heydər Əliyev Hüseyn Cavidin vaxtilə yaşadığı Bakı şəhərindəki Azərbaycan Elmlər Akademiyası Əlyazmalar İnstitutunun binasında görkəmli sənətkarla ölkə ictimaiyyətinin, yazıçı və şairlərin, elm adamlarının vida mərasimini keçirmiş, həmin mərasimdə özü şəxsən iştirak etmişdir. Bundan sonra Hüseyn Cavid doğulduğu Naxçıvan şəhərində torpağa tapşırılmışdır. Bu, Sovet İttifaqında baş vermiş möcüzə kimi qarşılanan hadisə

Akademiyasına təqdim olunması elmə, elmi ziyalılara göstərilən ən yüksək dövlət qayğısının ifadəsi idi.

Ulu öndərin Azərbaycan Yazıçılar, Bəstəkarlar, Rəssamlar ittifaqlarının qurultaylarında iştirak və çıxışlar etməsi də milli-mənəvi dəyərlərin dərinləşdirilməsinə, azərbaycançılıq ideyasının ümummillî hərəkət səviyyəsinə inkişaf etdirilməsinə təkan vermişdir. Bu proses Azərbaycanın Rusiyaya birləşdirilməsinə işğal hadisəsi kimi baxan Sovet İttifaqı Qəhrəmanı, akademik Ziya Bunyadovun, XX əsrin əvvəllərində ölkəmizin ikiye parçalanması haqqında “Gülüstan” adlı poema yazmış Xalq şairi Bəxtiyar Vahabzadənin, Naxçıvan Muxtar Respublikasına Ermənistanın tərkibinə verilməsinə etiraz bəyanatı ilə çıxış edən AMEA-nın müxbir üzvü Abbas Zamanovun və başqalarının müxtəlif yollarla müdafiə edilməsi ilə bir daha möhkəmləndirilmişdir”. Azərbaycanın mərkəzi – Kremlə müxtəlif yollarla məlumat sızdırırlar, anonim məktublar göndərən prosedə mane ola, məqsədlərinə çatma bilməmişlər. Heydər Əliyev sonralar jurnalistlərə müsahibəsində Azərbaycanın rəhbər orqanlarında yüksək vəzifədə işlədiyi illərdə “antisovet təbliğat apardıqlarına görə heç bir dissidentin, heç kəsin cəzalandırılmadığını” xüsusi olaraq diqqətə çatdırmışdır. Heydər Əliyev özü də Moskvada jurnalistlərə müsahibə verərkən sovet cəmiyyətində süni şəkildə dissident obrazı yaratmaq söylərinə tənqidi münasibətini aşağıdakı kimi ifadə etmişdir: “Bir dəfə 1989-cu ildə Moskvada bir jurnalist məndən müsahibə götürərkən Azərbaycana rəhbərlik etdiyim zamandan danışdıq. Mənə sual

tədbirlərin həyata keçirilməsi dövrünə görə Azərbaycanın İttifaq miqyasındakı nüfuzunu göstərən mühüm siyasi-tarixi hadisələrdən idi.

Eyni zamanda, görkəmli dövlət xadimi Heydər Əliyevin 5 mart 1976-cı ildə Sovet İttifaqı Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsi Siyasi Bürosunun üzvlüyünə namizəd, 22 noyabr 1982-ci ildə üzvü seçilməsi, iki dəfə Sosialist Əməyi Qəhrəmanı adına layiq görülməsi onun SSRİ-yə daxil olan müttəfiq respublikaların rəhbərləri arasında xüsusi nüfuza malik olduğunu göstərirdi. Bütün bunlara görə, Heydər Əliyevin Sovet Azərbaycanı rəhbərlik etdiyi illər xalqımızın və ölkəmizin tarixinin xüsusi bir inkişaf dövrüdür.

Görkəmli dövlət xadimi Heydər Əliyevin tərcümeyi-halında yeni mərhələ onun SSRİ Nazirlər Sovetində fəaliyyətində davam etdirilməsi ilə başlamışdır. Belə ki, Heydər Əliyev SSRİ Ali Sovetinin Rəyasət Heyətinin 23 noyabr 1982-ci il tarixli fərmanı ilə SSRİ Nazirlər Soveti Sədri birinci müavini vəzifəsinə təyin edilmişdir.

Tarixçilərin haqlı olaraq yazdıqları kimi, “Heydər Əliyev SSR-nin müsəlman respublikalarının rəhbər işçiləri arasında belə yüksək vəzifəyə qalxan ilk şəxs idi”.

Heydər Əliyev Siyasi Büronun üzvü və SSRİ Nazirlər Soveti Sədri birinci müavini kimi Sovet İttifaqının nəqliyyat sahəsinə rəhbərlik etmiş, eyni zamanda, həm də təhsil, səhiyyə və mədəniyyət sahələrinə də nəzarət etmək funksiyasını həyata keçirmişdir. O, SSRİ-nin Uzaq Şərq ərazilərinin inkişaf etdirilməsi üçün salınan Baykal-Amur ma-

verdi ki, sizdə, Azərbaycanda o vaxt dissident var idi, yoxsa yox idi. Dedim ki, yox idi. Dedi, nə üçün? Dedim ki, biz dissident axtarmırdıq. Təbii ki, əgər axtarsaydıq çox dissident çıxarmaq olardı. Məsələn, əgər o illər, 60-70-ci illərdə Azərbaycanda dissident axtarsaydıq, onlar çox idi.

Ən böyük dissident Bəxtiyar Vahabzadə idi. Mən Təhlükəsizlik Nazirliyində işləyən zaman onun həbs olunması məsələsi qoyulmuşdu. Yaxud da ki, Xəlil Rza ən böyük dissidentlərdən biri idi. Çünki onun, o cümlədən Bəxtiyar Vahabzadənin əsərləri həqiqəti deyirdi. Amma bu həqiqət o vaxtki kommunist ideologiyasına zidd idi.

...Maqsud İbrahimbəyov və Rüstəm İbrahimbəyov əsl dissident idilər. Ancaq biz qoymadıq ki, onlar dissident olsunlar.

...Əgər o vaxtlar onlar təqib olunmayıbsa, başqa yerlərdə olduğu kimi, onları dissident adlandırmayıblarsa, onları nədənsə məhrum etməyiblərsə, demək bu, bizim nailiyyətimizdir, ...bizim o vaxtlar, çətin dövrlərdə apardığımız siyasətin nəticəsidir.

Heç şübhəsiz, Heydər Əliyevin sovet rejiminin sərt tələblərinə baxmayaraq, həyata keçirdiyi azərbaycançılıq məfkuresinin vətənpərvər Azərbaycan ziyalılarını qoruyub saxlaya bilməsinin mühüm əsasları var idi: hər şeydən əvvəl, Sovet İttifaqı miqyasında

giztralı ilə əlaqədar problemləri həll edərek, faktiki olaraq çəkilişi dayandırılan bu nəhəng magistrallın tikintisini başa çatdırmışdır. Sovet dövlətində idarəçiliyin təkmilləşdirilməsi sahəsində də Heydər Əliyev yeni təşəbbüslərə şərait yaradılmasını zəruri saymışdır.

Sovet İttifaqının rəhbəri Yuri Andropovun təklifi ilə o, dövlət idarəçiliyində əmək kollektivlərinin səlahiyyətlərinin və rolunun artırılması yolları haqqında qanun layihəsi hazırlayıb müzakirəyə çıxarmışdır. Bundan başqa, 1984-cü ildə Heydər Əliyevin rəhbərliyi ilə “Ümumtəhsil və peşə məktəbi islahatının əsas istiqamətləri” haqqında qanun layihəsi hazırlanmış və o, bu məsələ ilə əlaqədar SSRİ Ali Sovet Rəyasət Heyətinin iclasında məruzə ilə çıxış etmişdir. Heydər Əliyev Sovet səhiyyə sisteminin təkmilləşdirilməsi işi ilə də məşğul olmuşdur. SSRİ Nazirlər Sovetinin 1987-ci ildə və 2000-ci ilə qədər olan dövrdə əhalinin sağlamlığının qorunmasının inkişafı və SSRİ səhiyyəsinin “Yenidən qurulmasının əsas istiqamətləri” haqqındakı qərarının da əsas müəlliflərindən biri Heydər Əliyev idi.

Siyasi Büronun üzvü kimi Heydər Əliyev Sovet dövlətinin Şərq siyasətinin həyata keçirilməsində yaxından iştirak etmişdir. O, Hindistan, Suriya, Şimali Koreya, Vyetnam, Laos və Anqolaya səfər edən sovet nümayən-

dəbi sahələrdə genişmiqyaslı islahatlar həyata keçirmişdir. Nəticədə Azərbaycanı Sovet İttifaqındakı 15 müttəfiq respublika arasında tutduğu axırıncı yerlərdən ən qabaqcıl respublikalardan biri səviyyəsinə çatdırmışdır. Azərbaycan SSRİ-nin beşilliklərin yekunlarına görə dəfələrlə Keçici Qırımızı bayrağına layiq görülmüşdür.

Azərbaycan bir sıra sahələr üzrə, xüsusən kənd təsərrüfatında və sənayedə böyük nailiyyətlər qazanmışdır. Rəsmi statistikaya əsaslanan məlumatlarda da bu dövr Azərbaycanın iqtisadi cəhətdən yüksəliş və hərtərəfli inkişaf mərhələsi kimi səciyyələndirilir. Heydər Əliyevin rəhbərliyinin birinci dövründə geridə qalan kənd təsərrüfatı respublikası olan Azərbaycan əsl sənaye ölkəsinə çevrilmişdir. Tarixçilərin məlumatlarına və təhlillərinə əsasən “Heydər Əliyevin 1969–1982-ci illərdə respublikaya rəhbərliyi dövründə Azərbaycanda 250-dən çox zavod,

və mədəniyyət də sürətlə inkişaf etdirilmişdir. Görkəmli dövlət xadimi Heydər Əliyevin iradəsi ilə 1978-ci ildə Azərbaycan dili Azərbaycan Sovet Respublikasının Konstitusiyasında ilk dəfə olaraq dövlət dili kimi qeyd edilmişdir. Bu, Sovet Azərbaycanının rəhbəri seçildəndən az sonra – 18 sentyabrda “Kommunist” (indiki “Xalq qəzeti”), 1 noyabrda isə Heydər Əliyevin S.M.Kirov adına Azərbaycan Dövlət Universitetinin 50 illik yubileyinə həsr edilmiş təntənəli yığıncaqlarda doğma ana dilində nitq söylənməsi ilə başlanan azərbaycançılıq prosesinin uğurlu davamı idi.

Heydər Əliyev, eyni zamanda, Kreml və onun ətrafındakı siyasi qüvvələrin təzyiqlərini dəf edərək, 1982-ci ildə Nəriman Nərimanovun yalnız böyük yazıçı kimi deyil, həm də dövlət xadimi olaraq 100 illik yubileyini keçirmiş, Bakı şəhərində ona əzəmətli heykəlin ucaldılmasına nail olmuşdur. Eyni zamanda, 1973-cü ildə böyük Azərbaycan şairi

idi. Həmin möcüzəni Heydər Əliyev kimi qətiyyətli, nüfuzlu, vətənpərvər və mütəfəkkir dövlət xadimi həyata keçirə bildirdi. Azərbaycan Dövlət Akademik Dram Teatrının 100 illiyinin (1973), “Azərbaycan qadını” jurnalının 50 illiyinin (1974), dahi bəstəkar Üzeyir Hacıbəyovun 90 illik yubileylərinin (1975), böyük Azərbaycan alimi və mütəfəkkiri Nəsrəddin Tusinin 780 illiyinin (1981) təntənəli şəkildə qeyd olunması, həmin tədbirlərdə Heydər Əliyevin hər dəfə parlaq nitq söyləməsi, ölkəmizdə azərbaycançılıq dünyagörüşünün formalaşmasına xidmət etmişdir.

Elmlər Akademiyasının 1975-ci ildə keçirilən 25 illik yubileyində Sovet Azərbaycanının lideri Heydər Əliyevin şəxsən iştirak etməsi və dərin məzmunlu nitq söyləməsi EA-nın inkişafında nadir tarixi hadisə olmaqla bərabər, ümumiyyətlə, ölkəmizdə elmin inkişafında çox mühüm rol oynamışdır. Bu münasibətlə Xalqlar Dostluğu ordeninin Elmlər

və onun hüdüdlərindən kənarda geniş yayılan “Literaturnaya qazeta”da “Qoy ədalət zəfər qalsın” adlı məcmuədəki həqsızlıqlar, çatışmazlıqları açıq tənqid edən müsahibə dərc etdirən Heydər Əliyevin tutduğu ədalətli mövqe, respublika rəhbərinin yorulmaz və məqsədyönlü fəaliyyəti, özünə və xalqına bəslədiyi dərin inam seçilmiş yolun uğurla davam etdirilməsində əsas istinad nöqtəsi olmuşdur. Bundan başqa, Heydər Əliyevin SSRİ-nin rəhbəri Leonid Brejnevə və Dövlət Təhlükəsizlik naziri, Siyasi Büronun üzvü Yuri Andropovla yaratdığı etibarlı münasibətlər də aparılan siyasətin, tutduğu azərbaycançılıq yolunun dönmədən davam etdirilməsinə təminat vermişdir. Sov. İKP MK-nın Baş katibi Leonid Brejnev 30 sentyabr 1970-ci il tarixdə Azərbaycanı səfər etməsi və 24-27 sentyabr 1982-ci ildə ikinci dəfə Bakıya gəlməsi, Sovet Azərbaycanının rəhbəri tərəfindən yüksək səviyyədə qarşılanmasının təşkil, həmin münasibətlə bir sıra düşünlü müş

də heyətinin rəhbəri olmuş və həmin ölkələrlə SSRİ-nin əlaqələrinin daha da genişləndirilməsi üçün müəlifin tədbirləri həyata keçirmişdir. Bundan başqa, “Admiral Naximov” gəmisinin Qara dənizdə batması ilə yaranan sensasiyalı faciəli hadisənin araşdırılması üzrə Dövlət Komissiyasına rəhbərlik etmək kimi məsuliyyətli vəzifəni də Heydər Əliyev bacarıqla həyata keçirmişdir.

Görkəmli dövlət xadimi Heydər Əliyevin tərcümeyi-halının Kreml mərhələsinin birinci dövrü uğurlu keçmişdir. SSRİ-nin rəhbəri Yuri Andropov Heydər Əliyevin “partiyanın və sovet dövlətinin görkəmli xadimi” kimi xidmətlərinə yüksək qiymət vermişdir. Siyasi Büronun üzvü, SSRİ Nazirlər Soveti Sədri birinci müavini Heydər Əliyev Kommunist Partiyası və sovet dövləti qarşısında böyük xidmətlərinə görə yüksək təltiflərə layiq görülmüşdür.

(ardı var)

“Siyasi sistemləri güc ilə, zorla qəbul etdirmək olmaz...”

“Azerbaijan International” jurnalının baş redaktoru Betti Bleyerin 5 iyul 2001-ci ildə Prezident Heydər Əliyevdən aldığı müsahibə müstəqil Azərbaycanın qurulmasında Azərbaycan dilinin əhəmiyyətinə həsr olunub. Müsahibədən bir neçə həftə əvvəl, Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev 2001-ci ilin avqustun 1-nə qədər “Kiril əlifbasından latın qrafikalı Azərbaycan əlifbasına məcburi keçidlə” bağlı fərman imzalayıb. Həmin ildə jurnalın ingilis dilində oxuculara təqdim etdiyi “On il sonra” başlıqlı müsahibənin aktuallığını nəzərə alaraq ingiliscədən Azərbaycan dilinə tərcüməsini ilk dəfə qəzetimizdə dərc edirik.

Betti Bleyer: –Xarici mətbuat ən çox bu hadisəyə xüsusi əhəmiyyət verərək yazdı ki, latın qrafikasına keçidi Azərbaycanın özü təxminən 10 il əvvəl, 25 dekabr 1991-ci ildə qərara aldı və latın qrafikasının seçimi Azərbaycanın XX əsrdə (1923-1940) istifadə etdiyi latın qrafikalı Azərbaycan əlifbasına qayıtma idi. Azərbaycanca Prezident Heydər Əliyev bütün rəhbərliyi dövründə söylərinə Azərbaycan dilinin dövlət dili kimi müəyyən edilməsi və işlədilməsini gücləndirməyə yönəlirdi.

Prezident Əliyev, həmçinin ötən 10 il ərzində Azərbaycanın sosialist sistemdən demokratikaya keçid prosesi haqqında Qərbin, həqiqətən, səhv qavrayışına dair fikirlərini müzakirə edir.

– *Canab Prezident, bundan əvvəl, 1993-cü ildə mən ilk dəfə sizinlə müsahibə aparanda əksər xarici jurnalistlərin iqtisadiyyat və siyasətlə əlaqəli soruşduğu ənənəvi sualları deyil, şəxsi həyatınızla bağlı sualları soruşdum. Bu illər ərzində, bizim birlikdə müxtəlif görüşlərimizdə, siz uşaqlıq illəriniz haqqında, böyüdüyünüz Naxçıvan haqqında, Memarlıq İnstitutunda universitet tələbəsi kimi rus dilini öyrənməyiniz haqqında, Moskvada Siyasi Bürodə işləriniz haqqında və Sovet İttifaqı dağıldandan sonra bu çox çətin keçid dövründə müstəqil ölkənin necə idarə edilməsi haqqında şəxssən danışmışınız.*

– *Bu gün sizdən millətin formalaşması baxımından dilin rolu haqqında soruşmaq istərdim. Sizin çoxsaylı çıxışlarınızdan görünür ki, Azərbaycan dilinə son dərəcə dərin bir məhəbbətiniz var. Azərbaycan bəzi dil mütəxəssisləri ilə danışanda mən başa düşürəm ki, sizin sayınızla ana dilinin rəsmi dil kimi qəbul edilməsi keçmişdə 1960-1970-ci illərin axırlarına aid edilə bilər. Bu gün sizin Kirill əlifbasından latın qrafikasına keçid məqsədilə 14 iyunda imzalanan 2001-ci ilin avqustun 1-nə qədər son müddət müəyyən edilməsi yeni fərmanınızın mənim üçün maraqlıdır Nəyə görə siz əlifba haqqında narahatsızsınız və kiril qrafikasının latın qrafikasına dəyişməsi prosesini olduqca qısa müddətdə müəyyən etməyi necə qərara aldınız?*

Heydər Əliyev: – Mənim bu yaxınlardakı fərmanım keçmiş onilliklər ərzində Azərbaycan dili haqqında mənim arzularımın və gördüyüm işlərin – Azərbaycan dili ilə bağlı bütün söylərlərimin məntiqi nəticəsidir. Siz mənim 1960 və 1970-ci illərdəki fəaliyyətimə toxundunuz. Hətta baxmayaraq ki, biz o zaman müstəqil deyildik və Sovet dövründə yaşayırdıq, mən Azərbaycan dilinin rəsmi dövlət dili kimi işlədilməsini gücləndirmək uğrunda çalışırdım.

1977-ci ildə Sovetlər yeni Konstitusiyaya qəbul etdi. Bir il sonra, Sovet hökumətinin tərkibində 15 respublikanın hər biri ayrıca öz konstitusiyasını qəbul etdi. O zaman mən Konstitusiyamızda Azərbaycan dilinin Respublikanın dövlət dili olmasını təkid etdim. Əlbəttə, biz həmin statusu rus dili ilə bölməli olduq. Doğrudur, Azərbaycan dilinin dövlət dili adlandırılması Moskvada bəzi narahatlığa səbəb oldu.

Moskvada Konstitusiyaya Komissiyası var idi və biz müzakirələr üçün oraya gərdik. Mən xatırlayıram ki, Ukraynanın rəhbəri Vladimir Şerbitski bizim nə etdiyimizi görəndə, dedi ki, bu o deməkdir ki, onlar Konstitusiyalarında dövlət dili kimi Ukrayna dilini göstərməlidirlər.

Mən ondan soruşdum ki, “bunu həyata keçirməkdə sizə nə maneə olur? Ukraynanın 50 milyon əhalisi var, sizin üçün bunu etmək altı milyon əhalisi olan Azərbaycan kimi kiçik respublikadan daha asandır”. Əlbəttə, 1978-ci ildə Azərbaycan dilinin dövlət dili kimi göstərilməsinə bəzi maneələr oldu, ancaq əgər siz xalqımızın müstəqilliyimizdən sonra referendum yolu ilə qəbul etdiyi 1995-ci il Konstitusiyasına baxsanız, Azərbaycan dili yeganə rəsmi dövlət dili kimi göstərilir. Bunu mən etmişəm.

Dil millətin formalaşmasında əsas amillərdən biridir. Əgər millətin öz dili yoxdursa, millətlərin tanınmasına problem olacaqdı...

Qədim zamanlardan bəri, Azərbaycanın öz dili olub. Doğrudur, fasilələr olub. Məsələn, ərəblər gələn zaman onların dili burada istifadə olunmağa başladı, yaxud farslar gəldi, cyni hal baş verdi. Buna

baxmayaraq, bizim öz dilimiz yaşadı.

Mən fərmanımda göstərmişəm ki, 500 il əvvəl Səfəvi Sülaləsi (1499-1736) hakimiyyətə gələndə, birinci padşah bütün İranı idarə edirdi. Onun adı Şah İsmayıl Xətai idi. Yeri gəlmişkən, onun atasının adı da Heydər idi, Şeyx Heydər! Xətai Azərbaycan dilinin bütün saray daxilində işlədilməsi üçün bir fərman verdi. Və o, bunu etməyə çalışdı.

Ancaq sonralar Azərbaycan İranın təzyiqi nəticəsində müstəqilliyini itirdi və biz növbəti 200 il ərzində Rusiya imperiyasının bir hissəsi olduq. Beləliklə, hətta bizim öz dilimizi işlətməyimizə baxmayaraq, ana dilimiz rəsmi dövlət dili deyildi. Buna görə də mənim səyim nəticəsində sovet dövründə, 1978-ci ildə Azərbaycan dilinin dövlət dili kimi göstərilməsi ilk dəfə idi.

İkincisi, siz nəzərə almahırsınız ki, 1991-ci ildə Azərbaycan müstəqil respublika olanda, hətta mən prezident seçilməmişdən əvvəl, Azərbaycan dili ana dili və dövlət dili kimi göstərildi və 1991-ci ilin dekabrında latın qrafikalı əlifba rəsmi əlifba elan edildi. Ancaq yenə də mən həmin dil qanununun Konstitusiyaya daxil edilməsini təmin edən yeganə şəxs idim.

Xalq Cəbhəsi ciddi səhv etdi. 1992-ci ilin oktyabr ayı ərəfəsində, onlar parlamentdə yalnız 26 deputatın lehina səs verməsi ilə dilimizin türk dili olması haqqında bir qanun qəbul etdilər. Bu böyük bir xəyanət idi və Azərbaycanda ciddi narazılığa səbəb oldu.

Azərbaycanda yaşayan insanların əksəriyyəti mənşəy etibarilə türklərdir. Bizim dilimiz Türk dili ailəsinə aiddir. Ancaq onlar Azərbaycan dilini türk dili kimi göstərən zaman bu Azərbaycanda səs-küyə səbəb oldu.

Doğrudur, Hind-Avropa dil ailəsi, Slavyan dil ailəsi və bir çox başqaları var, ancaq Azərbaycan dili bu gün dünyada mövcud olan digər 22 dil kimi kökləri Türk dili ailəsinə mənsubdur. Amma türk dilinin özü təkcə Türkiyədə işlədilir.

Özbək, Qazax, Qırğız, Türkmən, Uyğur, Tatar və başqa dillər türk dili köklərinə malikdirlər. Ona görə də bu dillərdə sözlər bir-birinə oxşardır. Bununla yanaşı, bizim hər birimizin öz dilimiz var: özbək dili, qazax dili, türkmən dili, tatar dili və digərləri. Bizim dilimiz Azərbaycan dilidir.

Doğrudur, türk dilləri ailəsinə daxil olan dillər içərisində Azərbaycan və türk dilləri bir-birinə daha çox oxşardır. Ona görə də biz bir-birimizi tamamilə yaxşı başa düşürük. Ancaq özbəklər Türkiyəyə gedəndə, onlar rus dilində danışırlar və kiməsə onların danışıqlarını rus dilindən türk dilinə tərcümə etməlidirlər. Yaxud, hesab edin ki, biz altı ölkənin – türkdilli ölkələrin hər hansı biri ilə görüşlər keçirəndə, yeganə olaraq mən və Türkiyə Prezidenti öz ana dillərimizdə ünsiyyət qura bilirik. Mən Azərbaycan dilində danışırıam və o, türk dilində danışır.

Ancaq Türkiyənin prezidenti Qazaxıstanın, Özbəkistanın, Türkmənistanın və ya Qırğızıstanın dövlət başçıları ilə görüşəndə onlar rus dilində ünsiyyət qurmalıdır. Türklər, sadəcə, o dilləri başa düşmür. Yaxud onların başa düşməsi çox çətin olur.

Türkiyədə Atatürkün (1881–1938-ci il, 1923-cü ildən 1938-ci ilə qədər hakimiyyətdə olub) rəhbərliyi altında 1920-ci illərin sonunda yenidən dil islahatı oldu. Ancaq o zaman onlar səhv etdilər. Mən əvvəl bu faktı türklərə demişəm. Türk dilinin islahat məsələsi erməni əsilli türk Akop Dilacra tapşırıldı.

Bu gün türk xalqı bu barədə bilmir. Mən bir neçə dəfə türklərlə danışanda dedim ki, Akop onların dillərini mövcud vəziyyətə sahib, türklər bunu bilməlidirlər. Ancaq daha yaşlı nəsil bilir. Süleyman Dəmirəl (Türkiyənin keçmiş prezidenti, 1993-2000-ci illərdə hakimiyyətdə olub) bilir.

O zaman onların dilinə dəyişikliklər edildiyi üçün bizim dillərimizin arasında daha çox fərqlər vardı. Məsələn, mən danışanda Süleyman Dəmirəl mənim söylədiyim fikirləri 100 faiz başa düşür. Ancaq o danışanda mən onun fikirlərini tamamilə başa düşə bilmirəm. Ola bilsin ki, mən onun fikirlərinin 100 faizini deyil, təxminən 95 faizini başa düşürəm. Bizim dillərimiz çox yaxındır, ancaq bu fakt dələlat etmir ki, biz öz Azərbaycan dilimizi türk dili adlandırmalıyıq. Türkiyədə daha gənc nəsil Azərbaycan dilinin təxminən 70–80 faizini başa düşür.

Hər bir millət öz dilini sevməlidir. Əgər insanlar öz dölələrini sevmirsə və

onların öz dilləri yoxdursa, onlar heç vaxt güclü millət ola bilməzlər.

Əlavə edim ki, 10 il ortda məktəbdə latın qrafikalı Azərbaycan əlifbası ilə təhsil aldım. Ancaq mən universitetə daxil olanda və sonrakı hərbi məktəb, KQB məktəbi, hamısı rus dilində idilər.

Ruslar mənə deyir ki, mən rus dilini onların özlərindən daha yaxşı danışırıam. Sovet dövründə ruslar Siyasi Büro üzvləri arasında Heydər Əliyevin rus dilində onlardan daha yaxşı danışdığını deyirdilər.

Rus dilini çox yaxşı danışmağıma baxmayaraq, öz dilimi də unutmadım. Mən Moskvadan geri qayıdanda, şaiylər gəzirdi ki, Heydər Əliyev öz dilini bilmir. Və ya hətta Heydər Əliyev azərbaycandilli deyil. Ancaq bu doğru deyildi, mən öz dilimi unutmamışdım.

– *Siz nəyə görə kiril əlifbasını Latın əlifbasına dəyişəndə son müddət qoydunuz?*

– On il əvvəl, 1991-ci ilin 25 dekabrında Azərbaycanda dövlət dilinin Azərbaycan dili olması haqqında bir qanun qəbul edildi. Həmin qanun bu fərmanı zəruri edən birinci şərtidir. Ancaq bu günə qədər, o qanun, həqiqətən həyata keçməyib.

Bunun səbəblərindən biri odur ki, burada, bizim ölkəmizdə mütəxəssislərin əksəriyyəti rus dilində danışırlar və onlar rus dilində yazmağa vərdis ediblər. Beləliklə, nazirliklərin və digər idarələrin arasında səda yazışma rus dilində aparılır. Hətta on il əvvəl qanunun qəbul edilməsinə baxmayaraq, onlar hələ də latın qrafikalı əlifbaya keçməyiblər. Ancaq bu nə vaxta qədər davam edəcək? On il kifayət deyilmi?

Mən bu fərmanı imzalayanda, müxəlif mətbuatda şikayətlər səsləndi ki, Heydər Əliyev onları bankrot etməyə, qəzetlərini ləğv etməyə məcbur etməək istəyib. Ancaq onların özləri türklüyü sevirilər. Onlar tez-tez deyirlər ki, guya, onlar Türkiyəni bizzdən daha çox sevirilər. Həqiqətdə onlar latın qrafikalı əlifbanı kiril əlifbasından üstün tuturlar. Ancaq mən bu fərmanı verəndə, onlar etiraz etdilər. Onlar dedilər ki, mən bu fərmanı əhalinin müxəlifət qəzetlərinə oxuya bilməməsi üçün vermişəm. Lakin təkcə onlar qəzet nəşr etmirlər. Bəs mənim mənsub olduğum partiya necədir? Bizim də rəsmi “Xalq qəzeti”, “Azərbaycan” qəzeti var. Əgər insanların qəzetləri oxumağının qarşısı alınmışa, bu göstərir ki, insanlar bizim qəzetlərimizi də oxuya bilməyəcək. Yaxud mənim siyasi partiyama, Yeni Azərbaycan Partiyasına mənsub olan bəzi digər qəzetləri götürün...

Lakin fərman, sadəcə, qəzetlərlə məhdudlaşdırmır. Bəs kitablar haqqında necə? Bundan sonra bütün kitablar da latın qrafikası ilə çap edilməlidir. Məsələn, bizim məktəblərimizdə – orta məktəbdən başlayaraq dərsləklərin hamısı artıq latın əlifbası ilə nəşr edilib. Bu göstərir ki, bizim gəncliyimiz artıq latın əlifbasını oxumağı bilir. Yalnız latın qrafikasını bilməyən daha yaşlı insanlardır, çünki onlar kiril əlifbasında təhsil alblar.

Ancaq mən latın qrafikalı əlifbaya keçmək üçün onları hansı müddətə qədər gözləməliyəm? XX əsrin əvvəllərində – 1923-cü ildə Azərbaycan bütün İslam dünyasında ərəb əlifbasından latın əlifbasına keçən birinci ölkə idi. Biz hətta bunu türklər latın əlifbasına (1928) keçəndən əvvəl etdik. Azərbaycan 1923-cü ildə sovet hakimiyyəti altında olarkən bizim istifadə etdiyimiz ərəb əlifbasını dayandırdı və latın əlifbasına keçdi. Beləliklə, bizim əlifbamız 1923-cü ildən 1939-cu ilin sonuna qədər rəsmi şəkildə latın əlifbası olub. Sonra, 1940-cı ildə Stalin bütün xalqları ruslaşdırmaq məqsədilə kiril əlifbasını qəbul etdirdi.

Müxəlifət deyir ki, latın əlifbasını öyrənmək üçün bizə daha bir neçə il lazımdır. Ancaq 26 iyun Ordu Günüə həsr edilmiş tədbirdəki çıxışında mən xalqımıza xatırlatdım ki, 1923-cü ildə yenidən bizim əlifbamız ərəb əlifbasından latın əlifbasına dəyişdirilmişdi. Beş il sonra, mən məktəbdə oxuyanda latın əlifbasında təhsil aldım. Mən ortda məktəbdə ərəb əlifbasını öyrənmədim. Biz o zaman yenidən latın əlifbasını öyrəndik.

Doğrudur, daha sonra mən ərəb əlifbasını öyrəndim. Ancaq sizin bildiyiniz kimi, hətta sovet dövründə, onlar üç, yaxud dörd ilin ərzində latın qrafikasına dəyişiklik etdilər. 1939-cu ildə onlar kiril qrafikalı əlifbanı qəbul edəndə, dəyişmə prosesi dəqiq olaraq iki və ya üç ilə həyata keçirilirdi

Məgər mən indi, müstəqillik dövründə insanların latın əlifbasını öyrənməsi üçün çox illər gözləməliyəm? Məhz ona görə də mən konkret qanun qəbul etdim. Bu qanuna aşağıdakı şərtlər daxilidir:

1) Avqustun 1-nə qədər bütün rəsmi sənədlər hökumət idarələrinin hamısında Azərbaycan dilində olmalıdır;

2) Yalnız Azərbaycan dilində latın qrafikalı Azərbaycan əlifbası ilə yazılmalıdır.

Mənim bütün fərmanların və prezident dəftərxanasından xaric olan sənədlər, demək olar ki, uzun müddətdir latın əlifbasında dərc olunmuşdur. Ancaq başqa idarələrdə, onlar hələ də rus dilində yazırlar. Mən bilirəm ki, bu bir az çətinidir. Ancaq mən çox təcrübəli şəxsəm və bilirəm ki, əgər problema ciddi yanaşırsansa, rəhbər insanlara tapşırıq verəndə son müddət müəyyən edilməlidir, şəxsın üzərinə işi yerinə yetirməsi üçün müəyyən vaxta qədər öhdəlik qoyulmalıdır. Əgər vaxt çərcivəsi təyin olunmursa, insanlar səy göstərməyəcək. Məhz ona görə mən bunu etdim.

– *İnsanların əksəriyyəti bu məsələdən razı görünürlər. Mən çoxlu insanlarla söhbət etmişəm və öyrənmişəm ki, onların əksəriyyətinin bu haqqda fikirləri çox müsbətdir, hətta çətin olmasına baxmayaraq fikirləşirlər ki, bu vacibdir.*

– Ancaq müxəlifət məni tənqid edir.

– *Latın əlifbasına münasibətdə bəynəlxalq təşkilatlardan nəyi rica edirsiniz? Siz Azərbaycanda işləyən xarici şirkətlərdən və səfirliklərdən nə gözləyirsiniz?*

– Eyni tələbi. Onların lövhə və reklam tabloları, rəsmi sənədləri və yazışmaları bizim xalqımızla bağlı olduğuna görə rus dilində deyil, Azərbaycan dilində olmalıdır. Vizaya görə müraciətlər, bütün məlumatlar rusca deyil, Azərbaycan dilində olmalıdır. Və latın qrafikalı Azərbaycan əlifbası ilə olmalıdır. Əgər onlar bizim ölkəmizə hörmətli yanaşırlarsa, ölkəmizin qanunlarına da hörmət etməlidirlər. Və bizim dövlət dilimiz rus dili deyil, Azərbaycan dilidir. Bizim müəyyən edilmiş rəsmi əlifbamız kiril əlifbası deyil, latın qrafikalı Azərbaycan əlifbasıdır.

– *Əgər biz mövzunu dəyişə biləriksə, mən sizdən keçid dövründə bir rəhbər kimi sizin rolunuzla bağlı sualları soruşmaq istəyirəm. Yenə də sizin şəxsi perspektiviniz ilə maraqlanıram. Siz Sovet və indiki müstəqillik dövründə Azərbaycana rəhbərlik edən şəxs kimi – Qərbi hökumətinin bu, iki – bir-birinə zidd forması arasında – keçid prosesi haqqında ən az başa düşüdüynü necə hiss edirsiniz?*

– Siz bilirsiniz ki, bu böyük bir problemdir. Təəssüf ki, Avropada və Amerikada belə bir fikir vardı və həmin fikrin əsasında

bir siyasət yürüdüldü ki, Sovet İttifaqı dağıldandan sonra yaranmış bütün bu müstəqil dövlətlər sovet sistemindən əl çəkdiilər, Avropa və Amerika bizdən demokratiya yolu ilə getməyimizi istədi. Ancaq onlar başa düşməlidirlər ki, bu proses birdən-birə baş vermir. Demokratiya bir gündə, bir ayda, bir ildə, hətta beş il içərisində ola bilməz! Bu, Qərbin ən böyük səhvidir. Onlar bu keçid dövrünün necə böyük proses olduğunu başa düşmür.

Dünən mən Amerika Səfirliyində 4 iyul Müstəqillik Günü ilə bağlı tədbirdəki nitqimdə dedim: “Siz 225 ilə çox nailiyyətlər əldə etmişiniz”. Konstitusiyaya dövlətin təməlidir. Qaydalar müəyyən edildikdən sonra, idarəetmə başladı. Ancaq mən hesab edirəm ki, Amerikanın ən böyük şansı o olmuşdur ki, Şimal-Cənub, Vətəndaş müharibəsindən (1861-1865) sonra Amerika torpağında heç bir müharibə olmayıb.

Müqayisə edin, nəzərə alın, Avropa ərazisində nə qədər müharibə olub? Azərbaycan indi müstəqil dövlətdir, ancaq Ermənistan bizim ərazimizi 1992-ci ildən bəri hələ də işğal altında saxlayır. Və hətta burada, Azərbaycanda hakimiyyət uğrunda bir mübarizə var. Silahlandırılan qruplar və başqa cinayətkarlar var. Belə bir vəziyyətdə Amerikadan demokratiyanı buraya gətirmək və onu burada qəbul etdirmək qeyri-mümkündür.

Təəssüf ki, amerikalı və qərbli insanlar bunu başa düşmür. Onlar fikirləşirlər ki, hər şey onların ölkələrindəki kimi olmalıdır. Ancaq bu düzgün deyildir. Mən dəfələrlə bunu demişəm.

Sovet dövründə, bizdə bir ifadə var idi – “Sosialist inqilabının ixracı”. Bunun mənası nə demək idi? İkinci Dünya müharibəsindən əvvəl, yalnız bir sosialist ölkəsi var idi – SSRİ. Bütün dünyada sosializmi qurmaq Leninin ideyası idi. Sovet liderləri İkinci Dünya müharibəsindən sonra bu ideyanı həyata keçirməyə çalışdılar, ancaq onlar buna nail ola bilmədilər.

Faşizm üzərində qələbənin ardınca müstəmləkəçiliyin təcridi iflası, Asiya və Afrika ölkələri müstəqilliklərini əldə etdikdən sonra SSRİ həmin ölkələrin bəzilərində Sosialist inqilabını ixrac etməyə cəhd etdi.

Kuba tipik bir nümunədir. 1953-cü ildə Fidel Kastro Batistaya qarşı çıxdanda, onun fikrində sosialist olmaq ideyası yox idi. O, sadəcə, ölkəsinin idarə edildiyi ənənəvi yolu qəbul etmirdi. Fidelin sosialist – kommunist olması beş-altı il çəkdi. Bir tərəfdən o, digər tərəfdən isə Çin Rusiyanın təsiri altında idi. Kimdə dəyə bilər ki, o zaman sosialist inqilabı Kubaya ixrac edildi. Siz Fidelin Kubasında bu gün vəziyyəti bilirsiniz.

Yaxud Anqola, Efiopiya və digər Afrika ölkələrini götürək... Onlar da sosializmi qurmağa cəhd etdilər. Ərəb ölkələrində onlar Ərəb sosializmini qurmağa çalışdılar. Məsələn, Misirdə Camal Əbdül Nasser (1918-1970) ölkəni Britaniya müstəmləkəçiliyinin mənəşəsindən azad etdi. SSRİ dərhal Ərəb Sosialist Partiyası adlanan partiya yaratdı. 1973-cü ildə mən Misirə getdim və həmin partiyanın liderləri ilə görüşdüm. Mən, həmçinin Nasser ilə tanış oldum, o, bir dəfə buraya – Azərbaycana gəldi. Mən Ənvər Sadat (1918-1981) ilə də tanış oldum. Ancaq sosializm ərəb mentalitetinə yaramadı.

Bu ölkələrin sosializm quruluşuna keçməsi uzun vaxt çəkdi. Bu faktlar göstərir ki, siyasi sistemləri güc ilə zorla qəbul etdirmək olmaz. Məsələn, Rusiya imperiyasının süqutundan sonra bolşeviklər sosialist inqilabları ilə hakimiyyətə gəldilər. Və onlar nə etdi? Onlar güc tətbiq etməklə hər şey etdilər. Onlar bir çox repressiyaları – cəza tədbirləri həyata keçirdilər. Nə üçün? Sosialist ideologiyasını zorla qəbul etdirmək məqsədilə. İnsanların çoxu öldü, çoxları qaçdı, çoxları sürgünə göndərildi. Lakin qalanlar isə sağ qalmaq üçün ideologiyamı qəbul etməyə məcbur edildi.

Mən anadan olanda Azərbaycanda artıq sosializm sistemi ilə idarə edilirdi. Mən uşaq idim. Repressiyalar haqqında heç nəyi bilmirdim, hətta baxmayaraq ki, onlar mənim gənclik illərimdən cəmi bir neçə il əvvəl baş vermişdir. Mən məktəbə gedəndə, Leninin, Marksın və Stalinin əsərlərini öyrənməyə başladım. Bizə o zamandan əvvəl baş vermiş hadisələr haqqında heç nə deyilmədi. Mənim beynim sosializm haqqında fikirlər ilə dolduruldu. Siz başa düşürsünüzmü?

Məsələn, dünən Moskvada Dövlət Duması Əmək Məcəlləsi haqqında qərar qəbul etmək istədi. Onlar sosializm dövründə mövcud olmuş sistemi dəyişmək istədilər. Ancaq insanlar Duma üzvlərinə çox qəzəbləndilər. Onların Jirinovskini necə döydüklərini televiziya göstərdi. Niyə? Çünki 70 il ərzində insanlar bu sistemdə yaşamışdır və buna alışmışlar. Onlar bu sistemdən necə xeyir götürməyə öyrənmişlər. Bu sistemi belə tezliklə dəyişmək qeyri-mümkündür.

(ardı 9-cu səhifədə)

IV MƏQALƏ

Paralellər və fərqlər

III məqalədə K.Adenauerin liderlik nümunəsinin əsas cəhətlərinin təhlili, onu ulu öndər Heydər Əliyevin liderlik nümunəsi ilə müəyyən məqamlarda müqayisə etməyə imkan verir. Hər iki lider ölkəsinin müstəqil və qüdrətli dövlət olması üçün çalışmışdır.

K.Adenauer uzun müddət güclü dövlət olmuş Almanıyanın dağıntıları üzərində yeni dövlət yaratmaq uğrunda mübarizə aparmışsa da, Heydər Əliyev uzun müddət dövlətçiliyi əlindən almamış, müxtəlif istiqamətlərdən daim təzyiq altında saxlanan, müharibə alovu içində çırpınan və potensial baxımından Almaniyaadan xeyli az imkanlı olan bir ölkədə müstəqil dövlət qurmalı idi.

Bundan başqa, Heydər Əliyev ərazisinin bir hissəsi işğal altında olan və bir neçə böyük dövlətin təcavüzkarə geniş yardım etdiyi şəraitdə Azərbaycanda müstəqil dövlət qurmalı idi. Nəhayət, beynəlxalq təşkilatlar Almaniyaaya qarşı tam dəstək nümayiş etdirdilərsə, Azərbaycana münasibət tamamilə fərqli idi.

Bu parametrlərin müqayisəsi prizmasında Heydər Əliyev liderliyinin K.Adenauer liderliyindən üstün olduğunu görə bilərik. Onu da nəzərə almaq lazımdır ki, Heydər Əliyevin müstəqil dövlət quruculuğu siyasəti Azərbaycan Respublikasının dünya miqyasında mühüm yer tutmasını və əhəmiyyətli rol oynamasını da nəzərdə tuturdu.

Burada H.Kissincerin K.Adenaueri post-müharibə mərhələsində dünya strategiyasını müəyyən edən liderlər sırasında göstərməsinə heç bir nəzəri və praktiki etiraz yoxdur. Ancaq bu faktın fonunda belə Heydər Əliyev liderliyi həm zəkasına, həm də şəxsiyyət kimi sücaətinə görə daha üstün vəziyyətdədir. K.Adenauer böyük dahiliklə özündən öncəki güclü Almaniyanı böyük beynəlxalq dəstəyin yardımı ilə yenidən daha güclü etmişsə, yüksək nəticədir. Heydər Əliyevin xidməti məhz həmin aspektdə iqiqət çoxdur. Ulu öndər həm müstəqil olmayan bir ölkəni müstəqil etdi, həm də beynəlxalq miqyasda ona əks olan güclü qüvvələri neytrallaşdırdı.

Bu məqamda Heydər Əliyev liderliyinin nəinki K.Adenauerdə və həm də Ş.de Qoll, R.Nikson, M.Tetçer, Ə.Sadat və Li Kuan Yu liderliyində mövcud olmayan əhəmiyyətli özəlliyi vardır.

Yeni güc strategiyası

Henri Kissincerin “6 qəhrəman” liderin strategiyalarının xarakteristikasına təkrar nəzər salaq: Adenauer – bəriş strategiyası, Şarl de Qoll – iradə strategiyası, Riçard Nikson – tarazlıq strategiyası, Ənvər Sadat – üstünlük strategiyası, Li Kuan Yu – mükəmməllik strategiyası, Marqaret Tetçer – inan-dırma (əminlik, inanc, inamlılıq) strategiyası.

Bu strategiyaların hər birinin semantik sahəsində mövcud müstəqil dövlətin ya kardinal dəyişməsi, ya da keyfiyyətə yeni inkişaf səviyyəsinə yüksəldilməsi məqamı mövcuddur. H.Kissincer təsnifində onların 5 liderin şəxsiyyət kimi daxili mənəvi-psixoloji özəlliyi ifadə olunur – K.Adenauerin reallığı cəmiyyət olaraq etiraf əsasında barışmağa can atması, Şarl de Qollun daxili iradi keyfiyyəti, Ənvər Sadatın müsəlman dövlətinin qarşı tərəfdən daha üstün keyfiyyətlərə malik olması nümayişi, Li Kun Yunun dövlətin mükəmməllik fəzilətinə layiq olması xətti, Marqaret Tetçerin toplumu inandırma, kollektiv miqyasda inam yaratma qabiliyyəti. Bunlar liderin şəxsi mənəvi, iradi, psixoloji, məntiqi empatiyalarının əsas keyfiyyətinin dövlətçilik müstəvisinə proyeksiyalarını ifadə edir.

Heydər Əliyev: şəxsiyyət və lider

də edir. Yalnız Riçard Niksonda, bu, qarışıq halda, yəni daxili mənəvi keyfiyyətlə geosiyasi müstəvidə qüvvələr balansını təmin etmənin sintezi kimi təqdim olunmuşdur.

Dövlətin inkişafı sanki aksiom kimi bu ideyaların semantik və kommunikativ sferalarının özəlliklərində yer alır. Lider şəxsi keyfiyyətləri və mənəvi-psixoloji gücü ilə qarşısı qoyulan məqsədə çatmağı hədəfləyir. Konkret olaraq, K.Adenauer yeni güclü və bərişçil Almaniya, Şarlıq de Qol yeni güclü və global nüfuz olan Fransa, R.Nikson dünya geosiyasətində tarazlıq yarada bilən yeni lider – ABŞ, Ə.Sadat Misirin müstəqil dövlətçiliyinə xidmət kontekstində regionda hər bir qüvvəyə qarşı (o cümlədən İsrailə) üstünlüyü saxlayan dövlət formalaşdırmaq, Li Kuan Yu Sinqapurun müstəqil dövlət olaraq, mövcudluğunun təsdiqi kimi mükəmməl inkişaf səviyyəsinə yüksələ bilməsi imkanlarını reallaşdırmaq, Marqaret Tetçer ingilis məniyyətini kəskin böhrandan xilas olub, yenidən qüdrətli dövlətə çevrilməyə inamını bərpa etmək xəttini seçmişdirlər. Və bunların hər biri, H.Kissincərə görə, onların dünya miqyasında strategiyasının müəyyən edilməsi miqyasında əhəmiyyəti vardır!

Heydər Əliyevin strategiyası isə onların fonunda daha mükəmməl və dövlət quruculuğunun siyasi aspektinə aid olan kursdur. Onu biz “yeni güc strategiyası” adlandıra bilərik. Bu ifadənin anamları çoxdur. Özün-

də bir neçə aspekti – mənəvi-psixoloji, iradi, mədəni, siyasi, ideoloji və geosiyasi cəhətləri birləşdirir. Bu məqam Heydər Əliyevin konseptual olaraq “yeni güc” anlayışına verdiyi mənadan görünür. Heydər Əliyev “yeni güc” ifadəsini müxtəlif kontekstdə və konkret dövlət quruculuğu aspektində işlətməmişdir. Məsələn, Ulu öndərin “güclü müstəqil milli dövlət”, “Azərbaycan bundan sonra heç bir dövlətin təsiri altında olmayacaq”, “biz güclü iqtisadiyyat, güclü cəmiyyət, güclü ordu yaratmalıyıq”, “Azərbaycan müstəqil hüquqi və demokratik dövlət olmalıdır”, “Azərbaycan nəinki regionda, həm də bütün dünyada münafişlərin dinc yolla həllinə tərəfdardır”, “Azərbaycan dünyaya Günəş kimi doğacaqdır” və digər kəlamlarını xatırlaya bilərik.

Bu fikirlərin hər birinin ana məna xəttini güclü dövlət, yəni müasir şərtlər daxilində müstəqil və suveren ola biləcək milli məhiyyətli dövlət qurmaq təşkil edir. Güclü dövlət anlamının Heydər Əliyev təqdimatında xarakteristikasının geosiyasi kontekstdə ümumi ifadəsi isə bizim nəzərdə tutduğumuz “yeni güc” anlamıdır. Azərbaycan Respublikası indi mövcud olan nüfuzlu güclərdən fərqli mənada “yeni güc” olmalı idi.

Çox əhəmiyyətlidir ki, Heydər Əliyev “yeni güc” anlayışını ümumənəzəri və siyasi-ideoloji səviyyədə saxlamadı, onun daha konkret aspektlərdə siyasi strategiya və diplomatik hədəf kimi anamlarını açdı. Bizim

üçün baxılan mövzu kontekstində məsələnin bu tərəfi çox önəmlidir. Onun üzərində bir qədər geniş dayanacaq.

Təməl amillər

Dövlət quruculuğunun dərin qatlarında Ulu öndər təməl istiqamətverici və müəyyənədi siyasi-diplomatik prinsipləri müəyyən etmişdir. Bu prinsiplərin ümumi məhiyyəti Azərbaycanı ölkə, cəmiyyət və dövlət olaraq xilas etmək əsasında öncə tam müstəqil və suveren dövlətə çevirməkdən ibarət idi. Bu məqsədə çatmanın iki mühüm əlaməti olmalı idi – birincisi, milli ideyanın tam reallaşması, ikincisi, Azərbaycan Respublikasının regional liderliyinin real təmini və həm də onun qəbul edilməsi.

Milli ideyanın reallaşması özlüyündə Azərbaycan daxilində dövlət kimi uğurlu olmaq sərhədini aşmalı idi, çünki söhbət ərazi bütövlüyünün bərpasından gedirdi. Onun yanında bütün ölkədə Azərbaycanı dövlət olaraq suverenliyini təmin etmək vəzifəsi vardı. Bu məqsədlərin mühüm aspektini güclü istisadiyyat, sosial birlik, ordu qurmaq təşkil edirdi. Bununla siyasi prinsiplərin əmələ gətməli olduğu bir sistem formalaşmalı idi.

Heydər Əliyev realpolitika çərçivəsində həmin sistemi formalaşdırdı. Onun komponentlərinə baxsaq, görürük ki, daxili və xarici mühitlərə aid olan müxtəlif faktorların

vahid məqsədə fokuslandırılmış dinamik parametrlərdir. Doğrudan da, “müstəqil hüquqi, demokratik milli dövlət”, “milli ideya”, “suverenlik”, “ərazi bütövlüyü”, “güclü iqtisadiyyat”, “güclü ordu” və digər anlayışlar Ulu öndərin siyasi ritorikasında mühüm yer tuturdular və eyni zamanda, onların siyasi semantikasi ilə funksional cəhətləri Azərbaycanın daxili və xarici maraqlarının məntiqi kontekstində sistemləşirdi.

Bununla müasir Azərbaycan dövlətçiliyi tarixində ilk dəfə olaraq müstəqil demokratik dövlət quruculuğu kursunun təməlinə bir-biri ilə mənə və funksiya bağlantısında olan müxtəlif parametrlərin sistemi qoyuldu. Həmin sistem həm müstəqilliyin siyasi, geosiyasi, fəlsəfi və sosial-mədəni aspektlərini yığcam ifadə edirdi, həm də konkret praktiki siyasi-diplomatik fəaliyyətin milli maraqlar hədudunda “dinamika dəhlizini” müəyyənləşdirirdi.

Əlbəttə, Heydər Əliyevin liderlik nümunəsi bu mərhələ ilə məhdudlaşa bilməzdi. Çünki təməl sistemin məhiyyəti və funksional hədəfləri göstərirdi ki, qarşıda milli ideyanın reallaşmasından sonra başlayacaq daha geniş miqyası nəzərdə tutan mərhələ olacaqdır. Heydər Əliyev düşahəsi onun da öhdəsindən böyük strateji düşüncə və liderlik məharəti ilə gəldi. Baxılan mövzunun bu aspekti bizim üçün o dərəcədə önəmlidir ki, xüsusi təhlil edilməlidir. Çünki Heydər Əliyevin həmin xidməti bugünün deyil, gələcəyin perspektivli ssenarisi ilə birbaşa bağlıdır. Azərbaycan lideri dünyada yeganə şəxsiyyət və dövlət başçısıdır ki, bunu bacarmışdır. Faktlara və məntiqi sübutluluq müstəvisinə keçək.

Öncə, qısa olaraq Ulu öndərin yaratdığı siyasi fəaliyyət sisteminin regional və global miqyaslarda proyeksiyasını təqdim edək.

Yuxarıda vurğulanan və Azərbaycanın daxili mühiti ilə xarici mühiti (əsas olaraq, regional miqyasda) birləşdirən, daha doğrusu, dövlətdaxili reallıqlardan regional və global miqyasla nüfuz etməyə imkan verən xətlər üzrə Heydər Əliyev əvvəlcə dövlətin regional siyasətinin əsas istiqamətlərini müəyyən etdi. Burada aparıcı olan məqamlar da sistem təşkil edir.

Milli ideya avtomatik Cənubi Qafqaz kontekstində dəqiq və uğurlu siyasi prinsipi formalaşdırmağı tələb edirdi. Çünki təcavüzə katı məğlub etmək mütləq region miqyasında əks-səda verəcəkdı və mövcud şərtləri köklü surətdə dəyişəcəkdı. Səbəbi onunla bağlı idi ki, Azərbaycan qələbə çaldığı halda 300 ildir türk-müsəlman dövlətçiliyinə, cəmiyyətinə, demoqrafiyasına, mədəniyyətinin nüfuzuna qarşı aparılan məkrli oyunlara son qoyulacaqdı. Bu isə yüzillərdir özlərini bu regionda böyük və güclü sayanların özlərini dəyişmələrini tələb edəcəkdı.

Baxın, məsələnin bu tərəfi onlar üçün öncədən qəbulədiməz sayılırdı. Təcrübə İranın, kollektiv Qərbin, hətta Hindistanın (qismən Rusiyanın) nümunəsində göstərdi ki, Ulu öndər proqnozunda qətiyyətlə yanlışlamışdır və Azərbaycan Prezidenti, çox güclü və zəkalı lider İlham Əliyev həmin məqamı dərin qatlara qədər nəzərə almışdır!

Sistemin bu iki substantiv və funksional səviyyələri üzərində üçüncü, ümumiləşdirici və reallaşması daha mürəkkəb proses olan son pilləsi (yüksək altsistemi) qurulmuşdu. Onun substantiv və funksional potensialı indi dünyanın aparıcı siyasi liderlərini belə heyərləndirir.

(ardı var)

Füzuli QURBANOV,
XQ-nin analitiki,
fəlsəfə elmləri doktoru

“Siyasi sistemləri güc ilə, zorla qəbul etdirmək olmaz...”

(əvvəli 8-ci səhifədə)

Mən Azərbaycanda çox qısa vaxtda islahatlar həyata keçirdim. Məsələn, torpaqları kəndlilərə qaytardım, Ancaq mən bunu edəndə, Rusiya və Ukrayna kimi böyük ölkələr hələ bunu edə bilməmişdirlər. Nə üçün? Çünki burada, Azərbaycanda insanlar mənə inanırdılar. Mən dedim: “Siz bilirsiniz ki, mən 14 il ərzində burada Kommunist rəhbəri olmuşam. Siyasi büroda altı ilə yaxın işimi davam etdirmişəm. Mən bu ölkədə sosialist sisteminin proqramlarının əksəriyyətini həyata keçirmişəm. Ancaq mən sizə deyirəm ki, bir dəfə təcürədən keçirdiyim o “kolxozlar” və “sovxozlar” daha yaxşı nəticələr vermirlər. Beləliklə, mən kolxozları və sovxozları ləğv edirəm və bu torpağı sizə verirəm”. İnsanlar mənə inandı və indi biz nəticələri görürük.

Demokratik düşüncəli xalq olaraq bir prosesdir. Müxtəlif ölkələrdə müxtəlif vaxt çərçivəsi tələb edir. Bəzi ölkədə bu proses beş il çəkə bilər; başqalarında isə on, iyirmi və ya otuz il. Demokratiyanı ya güc tətbiq etməklə, ya da inqilab yolu ilə – zorla qəbul etmək olmaz. Demokratiya inqilabi deyil, təkamül prosesidir.

Keçən yay, mən ata Buş ilə söhbət edəndə bizim hər ikimiz razılaşdıq ki, demokratiya yolu yenicə qədəm qoyan ölkələrdə bu konsepsiya insanlara hər iki – qəbul edəcəkləri və maraqlarına xidmət edəcək belə bir yolla təqdim edilməlidir. Əgər bu cəlbədiçi konsepsiya deyildirsə, insanlar bunu başa düşə bilmərsə, onda demokratik hökumət qurmaq olmaz. Siz güclə heç nəyi edə bilməzsiniz. Zəhirən deyə bilərsiniz “Bəli, bu demokratiyadır”, ancaq daxilə, heç bir demokratiya olmayacaq.

İndi siz deyirsiniz ki, mən həm o sistemdə, həm də bu sistemdə – hər ikisində yaşamışam. Mən hər iki sistemin müsbət tərəflərini təcürədən keçirmişəm. Azərbaycan sovet sistemindən çox böyük xeyir götürdü. Mən burada nəhəng fabrikləri, elektrik stansiyaları, yollar, körpülər, yaşayış binaları tikdim.

Hələ Moskvada Siyasi Büronun üzvü olarkən, mən başa düşürdüm ki, bu sistemin vaxtı çatıb və gələcəkdə inkişaf edə bilməz. Mən bildirdim ki, sistemdə durğunluq və tədricən dağılma olacaq. Mən bunu başa düşürdüm. Bu, sosializmin dəyişdiyi vaxt mənim fikrim idi.

Məsələn, indi mən bunu açıq deyirəm, bazar iqtisadiyyatı sistemi çox əhəmiyyətli iqtisadi sistemdir. Sosialist iqtisadiyyatına əsaslanan hökumət ilə müqayisədə, bazar iqtisadiyyatı daha çox xeyirlidir. Ancaq bizim insanlar bir vaxtlar hamiya eyni cür yanaşan Sovet sisteminin hakimiyyəti altında 70 il ya-

şamış insanlardır. İndiki zamanda bəzi insanlar bazar sistemi ilə varlanıb, hələ də digərləri çox kasıb yaşayır və heç bir işi yoxdur.

Amerikada insanların çoxu kasıb yaşayırdı. İqtisadiyyat inkişaf etdiyinə görə insanların bəziləri gərgin əməyin və bacarıqlarının sayəsində varlandırlar. Ancaq digər insanlar kasıb olaraq qaldılar. Dövlət varlanandan sonra artıq özü kasıb təbəqəni dəstəkləmək və işsiz əhalini işlə təmin etmək məqsədilə yollar axtarıb tapmağa başladı.

Ancaq burada o hələ qeyri-mümkündür. Bizə o səviyyəyə çatmaq üçün, təxminən 20-30 il lazımdır. Buna görə də, mən ABŞ səfir-

liyindəki çıxışında dedim ki, əgər bizdə müharibə olmasaydı, əmin-amanlıq olsaydı, o zaman yaxın ki, Amerikanın keçdiyi yolu biz də keçə bilərdik, hətta daha qısa vaxt ərzində. Sosializm müəyyən dövrdə insanlara çox böyük xeyir götirdi. Doğrudur, insan hüquqları, mətbuat və ya fikir azadlığı yox idi. Ancaq insanlar buna öyrəşmişdirlər. İnsanlar düşündü ki, dünya bu cür olmalıdır.

Sovetlər fikirləşirdi. “Mətbuat azadlığı nəyimsə lazımdır?” “Fikir azadlığı nəyimsə lazımdır?” O zaman tək bir fikir var idi, Marksizm – Leninizm və hər kəs o ideologiya ilə yaşayırdı; yalnız bir partiya – Kommunist

Partiyası var idi. Sovet İttifaqı dağılmağa başlayana qədər insanların əksəriyyəti bu cür düşündü.

Lakin Dəmir Pərdə düşəndən sonra insanlar dəyişməyə başladılar. Ancaq əhalinin əksəriyyəti, xüsusilə kəndlərdə hələ də işlərinin gedişatı ilə kifayətlənirdilər. Onlar yaxşı yaşayırdılar və hesab edirdilər ki, yaşayışlarını bu cür davam etdirə bilərdilər.

Dünya mən televizora baxırdım və ictimai rəy sorğusunun nəticələrini verirdilər: “Hansı daha yaxşı idi, sosializm, yoxsa kapitalizm?” İnsanların çoxu bu fikirləri deyirdi: “Mən sovet dövründə müəllim işləyirdim və əmək haqqım 240 rubl idi. Mən çox yaxşı yaşayırdım. Bu gün mən yəni də müəlliməm, 20-25 “şirvan” (bir “şirvan” 10 000 manata bərabərdir) alıram, ancaq mən o dövrdəki kimi yaşaya bilmirəm, mən o günlərə geri qayıdıb yaşayırdım...”

Bunlar keçid dövrünün problemləridir. Ancaq hər kəs bunu başa düşmüş və müxalifət vəziyyətdən öz xeyrinə sui-istifadə edir. Bir tərəfdən, onlar deyirlər ki, biz bazar iqtisadiyyatına, sahibkarlara və burjuaziya cəmiyyətinin formalaşmasına ehtiyac duyuruq, digər tərəfdən onlar soruşurlar: “Nəyə görə insanlar kasıb və işsizdir?”

Dövlətin daha güclü və varlı olması üçün bazar iqtisadiyyatının inkişaf etdirilməsinə ehtiyac duyulur. Ondən sonra dövlət kasıblara və işsizlərə kömək etməlidir. Bu dəqiqə bu qeyri-mümkündür. Biz ya sosializmə (bizim üçün artıq mümkün deyildir) qayıtmalı, ya da özünəməxsus çətinlikləri olan kapitalizm yolu ilə getməliyik. Vəziyyət belədir. Bunlar indiki dövrün yeganə seçimləridir.

İngilis dilindən tərcümə etdi:
Sünnəbər AĞAMALIYEVA,
Naxçıvan Dövlət Universiteti Tərcümə
Mərkəzinin əməkdaşı,
fəlsəfə doktoru

Faşizm üzərində Qələbə – 80

Azərbaycanın cahən savaşıında iştirakı bəşəri rəşadətdir

Biz 2020-ci ildə bu qəhrəmanlığı təkrar edərək erməni faşizmini də diz çökdürdük

(əvvəl 1-ci səhifədə)

Tarixi mənbələrdə deyilir ki, həmin müharibə zamanı göstərdikləri igidliyə görə 130-dan çox Azərbaycan vətəndaşı Sovet İttifaqı Qəhrəmanı adına layiq görülmüş, 170 mindən çox əsgər və zabitimiz isə müxtəlif orden və medallarla təltif edilmişdir. Azərbaycanlılardan formalaşdırılan 77-ci, 223-cü, 336-cı, 402-ci (atam məhz 402-ci diviziyanın tərkibində vuruşmuşdur İ.M.) və 416-cı milli atıcı diviziyaları şanlı döyüş yolu keçmişdir. Xalqımızın qəhrəman övladları Moskva, Leningrad, Kiyev, Stalinqrad, Simferopol, Odessa və irili-xırdalı yüzlərlə digər yaşayış məntəqəsi uğrunda rəşadətli döyüşmüşlər. Həmyerilərimiz Polşa, Çexoslovakiya, Yuqoslaviya və digər ölkələrin azad olunmasında da yaxından iştirak etmişlər.

O da qürurverici faktdır ki, İkinci dünya müharibəsində qəhrəmanlıq və şücaət göstərmiş azərbaycanlı əsgər və zabitlərin keçdiyi hərbi yolu Avropanın bütün ölkələrində hörmət və ehtiramla anılır. Çünki həmin ölkələrdə davam edən partizan hərəkətlərində iştirak etmiş soydaşlarımız sayız-hesabsız qəhrəmanlıq nümunələri göstərmişlər. Ona görə də şəərəfli döyüş yolu keçən Azərbaycan övladlarının qəhrəmanlıq və şücaəti heç vaxt yaddaşlardan silinmir, gənc nəsil üçün əsl vətənpərvərlik nümunəsidir.

Ancaq dünya ictimaiyyəti son onilliklərdə iyrənc bir fakta şahidlik etdi. Azərbaycanda və digər MDB ölkələrində gənc nəsillər faşizm, nasizm və bütün milli-dini ayrı-seçkiliklərə nifrət hissi ilə tərbiyə olunsa da, işğalçı Ermənistanda faşizm ideologiyası dövlət səviyyəsində təbliğ olunur. Onlar faşizm təfəkkürünü yaşadıqlarını təkcə Xocalı soyqırımını təəttüklə, otuz il işğal altında saxladığıları Azərbaycan ərazilərini viranəyə çevirməklə, qədim Azərbaycan torpaqları olan indiki Ermənistan ərazisindəki bütün türk-İslam tarix və mədəniyyət abidələrini, eləcə də ibadət yerlərini darmadağın etməklə, məsciddə heyvan saxlamaqla nümayiş etdirmirlər. Onlar İrəvanın mərkəzində yaşadığı ölkəni sataraq Hitler ordusuna nökrçilik etmiş, faşizm düşüncələrini o zamanlı almanlardan da çox yaymağa çalışmış, çoxsaylı insan qanı tökmüş Qaregin Njde adlı monsttra 6 metrlik heykəl ucaltmaqla öz daxilə natiəmizliklərini ortaya qoymuş oldular.

Ulu öndər Heydər Əliyev faşizm üzərində Qələbənin 50 illiyinə həsr edilmiş təntənəli gecədəki nitqində demişdir: “İkinci Dünya müharibəsi bəşər tarixində ən dəhşətli müharibə olmuşdur. Bu müharibə milyonlarla insanın həlak olmasına, şəhərlərin və ölkələrin dağıdılmasına gətirib çıxarmışdır. İkinci dünya müharibəsində ... Hitler faşizmi üzərində qələbə çalınmasında Azərbaycan Respublikasının, xalqımızın, respublikamızın vətəndaşlarının böyük rolu olmuşdur. 1941–1945-

“Cəbhə üçün çox zəruri olan neftin 70 faizdən çoxu, benzinin 80 faizi, motor yağlarının 90 faizi Azərbaycanın payına düşürdü. Bunlar olmasaydı, sovet ordusu düşməne qalib gələ bilməzdi. Hərbi kinoxronikada məşhur kadrlar var: Hitlerə verilən tortun üzərində alman dilində “Xəzər dənizi” sözləri yazılmış bir oyuq, həmin oyuqda “Bakı” adlı qara rəngli maye şokolad var. Hitler şokoladı qaşıqla götürür və tortun üstünə süzür, sonra svastika şəklində şokoladı götürüb “Bakı” sözü yazılan yerə qoyur. Bu kadr faşistlərin Azərbaycanın neft yataqlarını, həmçinin hamımızın bildiyi kimi, Şimali Qafqazın neft yataqlarını tutmaq planlarını vurğulayır. Əgər faşistlər Bakını tutmağa müvəffəq olsaydılar, sovet ordusu Qələbə üçün çox zəruri olan yanacaqsız qalardı, Bakı şəhəri isə havaya sovrulardı”.

İlham ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

ci illərdə və ondan da qabaq Azərbaycanın oğul və qızları döyüşlərdə vuruşmuş, böyük rəşadət və qəhrəmanlıqlar göstərmişlər. Həmin illərdə Azərbaycan Respublikasından 700 min nəfərə qədər adam cəbhəyə getmişdir. Onlardan 300 min nəfəri həlak olmuşdur”.

Azərbaycan elminin nümayəndələri müharibə illərində ümumi qələbəmizə sanballı töhfə veriblər. Məsələn, böyük Azərbaycan alimi Yusif Məmmədəliyev sonradan “Molotov kokteyli” kimi məşhurlaşmış yandırıcı maye ixtira etmişdi. Bu barədə çox adam bilir, lakin bu, həqiqətdir. Bakının zavodlarında gecə-gündüz istehsal edilən məşhur “Katyuşa” raketləri və digər silahlar düşməni dəhşətə salmışdı. Müharibədə həlak olanların xatirəsini Azərbaycanda ehtiramla yad edir, müharibə veteranlarına böyük qayğı göstərirlər.

Azərbaycan Prezidenti ölkəmizin və xalqımızın tarixi qələbənin qazanılmasında danılmaz faktları yada salmaqla yanaşı, xatırladı ki, biz dövlət başçıları faşistlərin qəhrəman kimi qələmə verilməsinin əleyhinə dafələrlə çıxış etmişik. Təəssüf

ki, MDB məkanında, xüsusən, Ermənistanda belə hallar baş verir: “Orada əvvəlki hakimiyyət İrəvanın mərkəzində faşist calladı və satqın, Qaregin Njde ləqəbi ilə alman faşistlərinə xidmət etmiş Qaregin Ter-Arutyunyana heykəl qoyub. MDB ölkələrində olan müharibə veteranlarının böyük bir qrupu Ermənistanın əvvəlki rəhbərliyinin bu həyasız addımına qarşı dafələrlə etirazını bildirib”.

Azərbaycan Prezidenti bütün dünyanın bildiyi tarixi faktı bir daha təkrar edərək xatırladı ki, 2019-cu ilin mayında Rusiya Xarici İşlər Nazirliyi məruzə təqdim edib: “Həmin məruzədə deyilir: “Ermənistanın keçmiş hakim respublikaçılar partiyası millətçi təmayüllü, Üçüncü Reyx ilə əməkdaşlıq etməsi haqqında məlumat olan, birmənalı siyasi mövqeyi olmayan Qaregin Njdenin xatirəsinin əbədiləşdirilməsi üçün addımlar atıb”.

Bundan başqa, Rusiya Federasiyasının Müdafiə naziri Sergey Şoyqunun sədrliyi ilə Müdafiə Nazirliyinin baş redaksiya heyəti tərəfindən nəşr edilmiş 12 cildlik “1941–1945-ci illərin Böyük Vətən müha-

ribəsi” ensiklopediyasının “Böyük Vətən müharibəsi illərində gizli müharibə, kəşfiyyat və əks-kəşfiyyat” adlı VI cildində dərc edilmiş “Müharibənin son dövründə hərbi əks-kəşfiyyatın fəaliyyəti” adlı məqalədə deyilir: “Əks-kəşfiyyatçılar 114-cü Dromedar oberqrupu barəsində agentura işi çərçivəsində daşnak ordusunun keçmiş generalı, almanların yanında Njde ləqəbi ilə xidmət etmiş mühacir Ter-Arutyunyana aşkar edib və həbsə alıblar. Böyük Vətən müharibəsi illərində o, Bolqarıstan ərazisində milliyyətə erməni olan 30-dan çox agent cəlb edib, onların təxribat hazırlığında və pozucu fəaliyyət üçün Qızıl ordunun arxa cəbhəsinə atılmasında iştirak edib”.

Yeri gəlmişkən, onlar daha bağışlanılmaz xəyanətləri Azərbaycana qarşı etmişdilər və 2020-ci ilin payızında həmin nankorluqlarının cavabını “yüksək səviyyədə” aldılar. Prezident İlham Əliyevin Aşqabaddakı mesajlarından nəticə çıxarmayan işğalçılar 2020-ci ilin sentyabrında təməs xətti boyunca daha böyük təxribatlara əl atdılar ... və bu həyasızlıq onlara çox baha başa gəldi.

İkinci Dünya müharibəsinin sovet-alman cəbhəsində savaş başlayanda Azərbaycanın əhalisi 3, 4 milyona çatmışdı. Döyüş qabiliyyətli soydaşlarımızın, demək olar ki, əksəriyyəti – 800 min insan 5 Azərbaycan diviziyasında və müharibənin əksər cəbhələrindəki hərbi bölmələrdə vuruşub. Onların yarısı faşizm üzərində qələbə qazanılmasının qurbanı olub.

Bu bəşəri bəlaya qarşı mübarizədə həlak olan soydaşlarımızın xatirəsi Azərbaycanda həmişə əziz tutulub, hünərləri vətənpərvərlik örnəyi sayılıb. Cəbhədən qalib döyüşçü kimi qayıdanlar isə təhsillərini və gərəklili fəaliyyətlərini davam etdiriblər, ailə qurub, oğul-qız ata-anaları olublar. İllər, illər keçdikcə, nəsillər bir-birini əvəz etdikcə cahən savaşının azərbaycanlı iştirakçılarının da sayı azalıb. Müharibən keçən 8-ci onilliyin tamamında onların sayı sonuncu yüzlik çevrəsindədir.

Dünya müharibəsinin veteranlarının ilin müxtəlif aylarına və günlərinə təsadüf edən doğum günləri olsa da, qəribədir ki, hamısı 9 mayı ad günü kimi qeyd edirdi. Onlardan birinin doğum günü isə elə mayın 9-u idi. Babək rayonunun Cəhri kəndində doğulmuş, ön və arxa cəbhənin veteranı olmuş Sultan Qasimov məhz mayın 9-da anadan olmuşdu. 97 yaşında dünyasını dəyişmiş bu şəərəfli insan sağ olsaydı, bu gün 100 yaşını faşizm üzərində qələbənin 80 illiyi təntənəsi ilə birlikdə qeyd edəcəkdi.

Bu barədə redaksiyamıza məlumat verən mərhum veteranın oğlu hüquqşünas Emin Qasimov bildirdi:

Ataların qeyrəti – oğulların rəhməti

– Ön və arxa cəbhə veteranı olmuş, uzun illər Babək Rayon Su Təsərrüfatı İdarəsində mühəndis-hidrotexnik işləmiş, əmək veteranı kimi təqaüdə çıxmışdı. Dünyanı qan çanağına döndərmiş dünya müharibəsinin iştirakçısı faşizm üzərində Qələbədə döyüş və əmək payı olmuş atamızı o dövrün dəhşətlərini, çətinliklərini görmüş, şanlı Qələbənin sevincini yaşamışdı. O, XX əsrin bir çox tarixi hadisələrinin də canlı şahidi idi.

Kişi bir çox döyüş və əmək medalları almışdı. Onların içində Qələbənin 75 illiyi münasibətilə Prezident İlham Əliyevin imzası ilə verilən medalı fəxrlə sinəsində gəzdirdirdi. Deyirdi ki, bu, mənim müstəqil

dövlətimin başçısının mükafatıdır. Allah məni 75 il yaşadığı belə bir günü görməyi qismət eləyib. Qarabağ zəfəri isə kişinin ruhunu göylərə qaldırdı, şükranlığını bira-bəş artırdı. Dedi ki, bundan sonra ölsəm də dardım yoxdur.

Atamı tanıyanlar yaxşı bilir ki, o, halal zəhməti ilə dolanmış, heç kimin haqqını itirməmişdi. Onun üçün dürtüstlük, ədalət və insanlıq hər zaman ön planda olmuşdu. 2022-ci il fevral ayında, 97 yaşında və heç bir xəstəlik keçirmədən, deyə-gülə, gözərkək bu dünyadan köçən atamızın çoxlarına yaxşılığı keçsə də, heç kəsə pislili

olmamışdı. Deyirdi ki, elə dəhşətli müharibədən sağ çıxmaq ikinci dəfə doğulmaqdır. Gərək belə adam səhv etməsin, heç kəsi incitməsin.

Müsaibimiz daha sonra dedi ki, Sultan Qasimov müharibənin çətin sınaqlarından keçib mətinləşmişdi. Mərdlik, əylməzlik, zəhmət, xeyirxahlıq onun həyatının mənası idi:

– Möhkəm yaddaşı, keçmişə ehtiramı kişini tarix bilicisinə çevirmişdi. O, öttü keçən hadisələri yalnız xatırlamır, həm də o dövrün ruhunu bizlərə çatdırır, tarixin ibrət dərslərini anladır, ədalətin mütləq

qalib gələcəyinə inandırır. O, Qarabağ müharibəsinin də xalqımızın qələbəsi ilə başa çatacağına əvvəldən möhkəm inanır, bunun İlahinin hökmü olduğunu deyirdi.

Atamız aləmlərin yarıdıcısı, bizləri xəlq edən Allahə dərindən sevgi və inam bəsləyirdi, dinimizin şərtlərinə bağlı bir insan idi. O, heç kimin malına-mülkünə göz dikməz, yalan danışmaz, yalnız halal zəhməti ilə dolanardı. Şeirə, musiqiyə olan sevgisi, xüsusilə, aşıq sənətinə olan heyranlığı onun ruhunun təmizliyindən və zənginliyindən xəbər verirdi. Atamızın bir çox müdrik nəsihətləri isə bizə əsl həyat dərsləri olub.

Müsaibimiz sonda xatırladı ki, Sultan Qasimovun anadan olmasının 100 illiyi bu yaxınlarda daha bir sevincdirici hadisə ilə əlamətdardır. Ötən ay dünyaya gələn kötiçəsi ilə onun həyatdakı soy davamçılarının da sayı 100-ə çatdı. Emin Qasimov sözlərini belə təmmələdi:

– Builki Qələbə gününü ailəmizdə, həm də atamızın 100 illik yubileyi ərəfəsində onun xatirəsini böyük sevgi və hörmətlə anırıq, ruhuna rəhmət diləyirik. Onun fiziki yoxluğu qəlbimizdə böyük bir boşluq yaratsa da, yaşadığı mənalı ömür qürur mənbəyidir. İnənirəm ki, atamızın yaşadığı şəərəfli ömür, bizlərə miras qoyduğu dəyərlər daim yolumuzu işıqlandıracaq.

Bələ bir gündə cahən savaşında iştirak etmiş 600 min soydaşımızın da hünərini öyünlə yad edir, əksəriyyəti haqq dünyasında olan bu insanlara Ulu Tanrıdan rəhmət diləyirik.

Səhbəti hazırladı:
Tahir AYDINOĞLU
XQ

Faşizm üzərində qələbədə Azərbaycanın önəmli payı

İkinci Dünya müharibəsi bəşəriyyətin üzlaşdığı ən dəhşətli qırğınlardan biri idi. Milyonlarla insanın fəlakəti, səfaləti, ölümü, şəhər və kəndlərin, ölkələrin iflası ilə nəticələnən bu savaş bir millət, məmləkət olaraq bizim də taleyimizdə dərin iz buraxıb.

Bütün dövrlərdə yetirdiyi qüdrətli sərkərdə-xaqlarla tarix yaranan Azərbaycan xalqı bu müdhiş müharibə zamanı sübut etdi ki, quruluşundan, zamanından asılı olmayaraq, o süngüslü ilə tarix yazan igidlər yetirə bilər. Biz bir millət olaraq həmin müharibədə varımız, dövlətimiz, sərvətimiz, ondan da qiymətli canımız – övladlarımızla iştirak etdik. Daha doğrusu, mümkün olmayanları mümkünə çevirənlərin sırasında yer aldığımız. Cəsarətin, ləyaqətin, Vətənə sonsuz sevginin simgəsi, bəlgəsi olduq. İkinci Dünya müharibəsində öldürülən zəfərdə mənsub olduğu millətin, məmləkətin yerini və rolunu dəqiq göstərən ulu öndər Heydər Əliyev haqlı olaraq qeyd edirdi: “Azərbaycan xalqı İkinci Dünya müharibəsində həm döyüş meydanlarında, həm də arxa cəbhədə əsl şücaət və əzmkarlıq nümunələri göstərmişdir. Müharibə başlanandan keçən qısa müddət ərzində Azərbaycan Respublikası ərazisində 87 qırıcı batalyon, 1124 özünümüdafiə dəstəsi təşkil edilmişdir. 1941–1945-ci illərdə respublikanın 600 mindən çox oğlan və qızları cəbhəyə getmişdir”.

Bakı da Stalinqrad və Moskva kimi önəmli idi

İkinci Dünya müharibəsinin günahsız qurbanları haqq, ədalət uğrunda səngərlərə sipər olmuşdular. Hitler Almaniyaşının hədəfləri təkcə SSRİ-nin ərazi bütövlüyünü pozmaq deyildi. Kapitalizmin sosializm üzərində qələbəsinə nail olmaq, dünyanın sərvətinə sahiblənmək idi. Belə bir dəhşətli dövəmdə onun hədəfi həm də Yaxın və Orta Şərqə hücum etmək, bu ərazilərdə mövcud olan neft-qaz yataqlarını ələ keçirməkdir. Tarixi mənbələr də sübut edir ki, İkinci Dünya müharibəsində Hitler Almaniyaşısı Bakı neftinə xüsusi əhəmiyyət verirdi. Yaxın və Orta Şərqə əl qoymaq məqsədilə müharibənin ilk ilindən Şimali Qafqaza, Mozdoka qədər irəliləyən faşistlərin Stalinqrad və Moskva kimi strateji əhəmiyyətli şəhərlərin sırasına Bakını da daxil etməsi onun iqtisadi, siyasi, həm də strateji əhəmiyyəti ilə bağlı idi. Bakıya nəzarət Güney Qafqaza, eyni zamanda, Yaxın və Orta Şərqə nəzarət etmək idi. Milyonlarla insanın ölümü, ölkələrin fəlakəti ilə sona çatan İkinci Dünya müharibəsində Azərbaycan təkcə milyonlarla vəsaitini, sərvətini itirmədi, 300 mindən çox igid oğul və qızının “qara kağızı”, acı xatirələri ilə baş-başa qaldı. Həmin müharibədə həlak olan 57 milyon insanın 27 milyonu Sovet İttifaqına, onun 300 mini isə, qeyd etdiyimiz kimi, Azərbaycana məxsus idi. Hitler Almaniyaşının, daha doğrusu,

Adolf Hitlerin “Rusiya görək məhv edilsin! Müddəti – 1941-ci ilin yazı!” nidası ilə başlayan İkinci Dünya müharibəsi məşhur “Barbarossa” planına düzəlişlərdən sonra, elə yenə o “17 iyun 1941-ci ildə SSRİ-yə qarşı iyunun 22-də müharibəyə başlamaq” əmrini verdi. İyunun 22-də faşist Almaniyaşısı Sovet İttifaqına hücum etdi. Bununla sovet xalqı İkinci Dünya müharibəsinə sövq edildi. Müharibə sovet xalqları tərəfindən xilaskar, ədalətli, Vətən müharibəsinə çevrildi”.

Hərbi tarixi ilə bağlı məlumatlara istinadla təqdim etdiyimiz bu faktlar bir daha təsdiqləyir ki, İkinci Dünya müharibəsi, həqiqətən də, ədalətlə ədalətsizlik, haqlı haqsızlıq arasında amansız savaş idi. Faşist Almaniyaşısı Sovet İttifaqında yaşayan irili-xırdalı minlərlə xalqın haqqını və hüquqlarını pozaraq savaşa qalxmışdı. Qeyd etdiyimiz kimi, o sırada, yeraltı və yerüstü bioresursları ilə dünyanın qan damarı olan Azərbaycan və Azərbaycan nefti ilə bağlı xüsusi plan, strategiya işlənmişdi. Necə ki, hələ İkinci Dünya müharibəsi başlanmamışdan öncə Hitler Almaniyaşısı Bakı ilə bağlı siyasi qərar vermişdi.

Sovet İttifaqı Qəhrəmanı Mehdi Hüseynzadə

“Moskvanın müdafiəsinə görə” medali ilə 1000-dən çox azərbaycanlı təltif edilib

İkinci Dünya müharibəsinin ilk ilindən ölkəmiz hərbi əməliyyatların əsas mərkəzlərindən birinə çevrilməsinə də, faşizmin hədəf nöqtələrindən idi. Bütün sərvətləri, insan resursları ilə faşizmə qarşı səfərbər olunan Azərbaycan insanı Sovet İttifaqında yaşayan digər vətəndaşlar kimi Moskva, Stalinqrad, Odessa, Sevastopol, Kiyev, Volqoqrad kimi məşhur şəhərlərin, Ukrayna, Belarus, Latviya, Litva, Estoniya kimi respublikaların faşizmdən azad edilməsinə öz töhfələrini verdilər.

Mozdokdan Berlinə qədər şərəfli dö-

Sovet İttifaqı Qəhrəmanı Həzi Aslanov

yüş yolu keçən igidlərimiz qəhrəmanlıq dastanını al qanları ilə yazdılar. Hərbi pilot Hüseynbala Əliyev 17 yara alsada, təy-yarını yerə endirmiş, göstərdiyi şücaətə görə Sovet İttifaqı Qəhrəmanı adına layiq

Sovet İttifaqı Qəhrəmanı Ziya Bünyadov

görülmüşdür.

Tarixi mənbələr onu da sübut edir ki, “Moskva, Stalinqrad ətrafında gedən döyüşlərdə azərbaycanlılar düşmənin çoxsaylı canlı qüvvə və hərbi texnikası ilə üz-üzə dayanmış, faşist ordusuna qarşı irimiqyaslı və dağıdıcı hərbi əməliyyatlar həyata keçirmişdilər”. Moskva uğrunda gedən döyüşlərdə Novqorod vilayətində Sovet İttifaqı Qəhrəmanı İsrail Məmmədovun komandiri olduğu dəstənin 20 nəfər döyüşçüsünün 400 nəfərdən çox faşist əsgər və zabiti məhv etməsi bu gün də 9–10 saat ərzində baş tutmuş uğurlu əməliyyatlardan biri kimi hərbi tarixi ilə bağlı mühazirə mətnlərində qorunur.

İkinci Dünya müharibəsinin bütün istiqamətlərdə gerçəkləşən əməliyyatları

olduqca ağır və gərgin şəraitdə getsə də, Moskva və Stalinqrad uğrunda savaşlar misilsiz itkilər, eyni zamanda, qəhrəmanlıqlarla müşayiət olunmuşdu. Moskva uğrunda əməliyyatlarda Azərbaycan əsgər və zabiti yazdığı tarix üstündən 80 il ötməsinə baxmayaraq, qəhrəmanlıq örnəyi kimi təbliğ olunur. “1941-ci ilin noyabrında Moskvanın müdafiəsinə göndərilən Bakı zenit artilleriyaşısı alayı düşmənin 40-a qədər təyyarəsinin yarıdan çoxunu məhv etmiş, qalanlarını isə Moskva səmasına çatmadan geriyyə dönməyə məcbur etmişdi. Moskva uğrunda döyüşlərdə 1000 nəfərdən çox Azərbaycan vətəndaşı iştirak etmiş və “Moskvanın müdafiəsinə görə” medali ilə təltif olunmuşdur. Onların sırasında tank alayı komandiri Həzi Aslanov, polkovnik Yaqub Quliyev, mayor Muxtar Suleymanov, kapitan İsrail İsmayilov, mayor Əhəd Şəmsizadə, leytenant Müseyib Allahverdiyev, leytenant Məmmədrəsul Paşayev, kiçik leytenant Pərviz Tağızadə, serjant Camal Sədrəddinov, pulemyotçu İdris Vəliyev, sırayı Rəhim Kərimov, snayper Zibə Qəniyeva, tibb bacısı Aliyə Rüstəmbayova və digərləri yer almışdı. Stalinqradın müdafiəsində Baloğlan Abbasovun snayper

tala, Qax, Oğuz, Qəbələ rayonlarında Baş Qafqaz aşırımlarını müdafiə edən qoşun hissələri Bakı Müdafiə istehkam xəttinin inşasına nail olmuş, xəttin tikintisi üçün 5 min inşaatçının, ümumilikdə, 90 min vətəndaşın iştirakı ilə bu torpaqları alınmaz qalaya çevirmişdilər. Arxa cəbhədə tarix yaranan Azərbaycan xalqı Zaqafqaziya cəbhəsində, daha doğrusu, Şimali Qafqaz uğrunda gedən döyüşlərdə Qafur Məmmədov, İdris Süleymanov, Ukrayna cəbhəsində Məlik Məhərrəmov kimi igidlərin, milli diviziyaların qəhrəmanlarının əzmkarlığı ilə alman faşizmini diz çökdürənlərin, rəşadətli döyüş yolu ilə tarixi zəfərə imza atanların sırasında yer almışdı.

Azərbaycan milli diviziyaları zərurətdən yarandı

Tarixə İkinci Dünya müharibəsi, eyni zamanda, Böyük Vətən müharibəsi kimi daxil olan Hitler Almaniyaşının, faşizmin iflası ilə nəticələnən müharibənin başlaması ilə əlaqədar “baş komandan Stalinin 1941-ci ilin 18 oktyabr tarixli əmrinə əsasən, azərbaycanlılardan ibarət 77-ci dağıtıcı diviziyası, 223-cü milli

dəstəsi və Həzi Aslanovun tank alayı xüsusi fəallıq göstərmiş, düşməne ağır zərbələr endirmişdir ki, bunun da müqabilində hər biri Sovet İttifaqı Qəhrəmanı fəxri adına layiq görülmüşdür.

1942-ci ildə Şimali Qafqazın, 1943-cü ildə Ukraynanın azad edilməsində yüksək fəallıq göstərən əsgər və zabitlərimiz də öz qəhrəmanlıqlarını dünyaya nümayiş etdirmişdilər.

Azərbaycanlılar və dağıstanlılar Şimali Qafqazı sinələri ilə qorudular

Azərbaycan arxa cəbhə olsa da, həmin ağır və dəhşətli günlərdə, 1942-ci il avqustun 25-də Azərbaycan K(b)P MK və Azərbaycan XKS respublikada müdafiə-istehkam xətləri tikintisi üçün qərar qəbul etmişdi. Qərara əsasən, Balakən, Zaq-

atıcı, 396-cı milli atıcı, 402-ci və 416-cı milli atıcı diviziyaları yaradıldı və onlar Zaqafqaziya hərbi dairəsində yerləşdirilmiş 44-cü, 45-ci və 46-cı orduların tərkibinə daxil edildilər. Azərbaycanlılardan ibarət 416-cı, 402-ci, 396-cı, 223-cü, 77-ci və s. milli diviziyalar Simferopolun, Odessaşın, 77-ci diviziya Polşa və Çexoslovakiyanın, 223-cü diviziya Yuqoslaviyanın azad olunmasında fəal iştirak etmiş, 416-cı diviziya Qafqazdan Berlinə qədər böyük döyüş yolu keçmiş, Berlinin süquta yetirilməsində xüsusi fəallıq göstərmişdir. Polşa və Çexoslovakiyanın faşistlərdən azad edilməsi uğrunda döyüşlərdə göstərdikləri qəhrəmanlıqlara görə akademik Ziya Bünyadov və digər 20 nəfər azərbaycanlı Sovet İttifaqı Qəhrəmanı adına layiq görülmüşdür”.

Şəraf CƏLİLİ,
yazıçı-publisist

Xalqımız həm İkinci Dünya müharibəsi, həm də 44 günlük Vətən müharibəsində böyük qəhrəmanlıq nümunəsi göstərüb və bu, heç zaman unudulmayacaq, daim ehtiramla yad ediləcək.

Faşist Almaniyası üzərində qazanılan Qələbənin əldə edilməsində Azərbaycan xalqının, Azərbaycan neftinin həlledici rolu olub. 2019-cu il oktyabrın 11-də

Heç kim unudulmur

Moskvada MDB dövlət başçıları Şurasının məhdud tərkibdə iclasında Prezident İlham Əliyevin çıxışı zamanı dediyi kimi, Heydər Əliyev Azərbaycanda hakimiyyətə qayıdandan sonra onun ilk qərarlarından biri 9 May – Qələbə Günü'nün bərpə edilməsi olub.

Təəssüf ki, bu gün bəzən, xüsusilə də Ermənistanda faşistlər qəhrəman kimi qələmə verilir. Elə erməni silahlı qüvvələrinin zəbt etdikləri Azərbaycan torpaqlarında törətdikləri neofaşizm təzahürləri də tamamilə yolverilməz idi. Və bizim qəhrəman atalarımızın şərafət missiyasını qeyratlı oğullarımız sevgiyə, sədaqətə

davam etdirərək, bunun qarşısını mətanətlə alıblar. Tarixi qəhrəmanlıq yolu 44 günlük Vətən müharibəsində daha da genişləniüb və xalqımız 80 il əvvəl qoyulmuş “Faşizmə ölüm!” təməlinin üzərində inamla irəliləyib, əzəli torpaqlarımızı erməni faşistlərdən azad edib. Bu, bütün dünyaya misilsiz xalq-dövlət-ordu birliyi nümunəsi olub. Bu səhifəni hər iki müharibədə izi olan qəhrəmanlarımıza həsr etmişik.

Bir fotonun söylətdikləri...

Qəhrəman atanın qəhrəman oğlu

Oxuculara təqdim etdiyimiz bu fotoda görünənlər hünərləri ilə qürur duyduğumuz ata-baladır. İkinci Dünya müharibəsində Fransa Müqavimət Hərəkatının tanınmış nümayəndəsi Əhmədiyyə Cəbrayilov və oğlu – Qarabağda şəhid olmuş Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı Mikayıl Cəbrayilov. Hər ikisi baş leytenant olub.

...Fransada partizan hərəkatının fəal iştirakçısı, əfsanəvi Xarqonun – Əhmədiyyə Cəbrayilovun təyyarəsi Kursk ətrafında vurulur və ağır yaralanan soydaşımız faşistlərə əsir düşür. Bir il sonra o, həbs düşərgəsindən qaçmağa nail olur və müqavimətlilərə qoşulur. 1944-cü ilin mayında Əhmədiyyəni əvvəlcə Kaberta partizan dəstəsinə, sonra isə kapitan Delplankin komandanlıq etdiyi Dünya Gizli Ordusuna keçirirlər. Bu dəstənin tərkibində Tarn, Qaron və Montobanın azad edilməsi uğrunda apardığı bütün döyüşlərdə iştirak edir. Vozj və Elzasda xüsusilə fərqlənir. Avqustda azad edilmiş Parisdə Fransa müvəqqəti hökumətinin prezidenti olan general Şarl de Qoll Əhmədiyyə Cəbrayilovla görüşüb xatirə şəkli çəkdirir.

1945-ci ilin martında əfsanəvi Xarqo 3-cü briqadanın 4-cü eskadronuna daxil olub və bir sıra tapşırıqları yerinə yetirməklə yanaşı, dəmir yol xətlərini partladaraq düşmənin minlərlə fransız Almaniyaadakı həbs düşərgələrinə aparmasının qarşısını alıb. Sonra 500-ə yaxın fransız uşağı xilas edərkən yaralanan Əhmədiyyə alman zabitli formasında olduğu üçün bir müddət faşistlərin hərbi hospitalında müalicə kursu keçib (!). Sağalandan sonra Albi şəhərinə hərbi komendant təyin olunub və partizanlara çox önəmli məlumatlar ötürüb. Fərsət tapan kimi bütün komendatura zabitlərini əsir götürərək partizanlara təhvil verib. Lion şəhərinin mərkəzində düşmən tanklarını, eləcə də körpüləri sıradan çıxarıb, alman anbarlarını və faşist zabitlərinin yaşadığı evləri yandırıb. Uğurla

aparılan təhlükəli əməliyyatların müqabilində Fransa Kommunist Partiyasının baş katibi Moris Torez ona tapança bağışlayıb. Əhmədiyyə Cəbrayilov Fransada göstərdiyi igidliklərə görə Hərbi medal, Hərbi Xaç, Döyüşçü Xaçı, Milli Tanınma medalı, eləcə də keçmiş SSRİ-nin orden və medalları ilə təltif edilib. 1966-cı ildə Şarl de Qoll Moskvaya gələndə Leonid Brejnevə onun haqqında danışub və Xarqonu – Əhmədiyyəni görmək istədiyini bildirib. Moskvaya çağırılan Əhmədiyyə ilə mötəbər qonağın təsirli görüşü olub.

...Xarqonun oğlu Mikayıl Cəbrayilov isə milis baş leytenantı idi. Qarabağda erməni separatizmi həddini aşanda doğma Şkidə sahə müvəkkili işləyirdi və münasibə zonasına uzunmüddətli ezamiyyətə yollanmışdı.

Onda hələ 90-cı illər idi. Mikayıl 4 milis işçisi ilə birlikdə Cəmilli kəndində camaatla görüşüb vəziyyəti öyrənir. Sakinlər onları böyük sevinclə qarşılayır, dərdlərini bölüşür, dualar edirlər. Mikayılğilin gəlişi, təbii ki, onları daha da ruhlandırır. Onun dəstəsi həddini aşan erməniləri lazımcına cəzalandırır. Bir gün isə... Kosalar yolunda ermənilərin pusqusuna düşən Mikayılğilin məşını atəşə tutulur, sırası Arzu şəhid olur. Nankor haylarla ölüm-dirim savaşında Mikayıl Cəbrayilov ciynindən güllə yarası alsda da, təslim olmur və sonadək vuruşur. 1990-cı il dekabrın 15-də o, döyüş yoldaşlarını və bir qrup kənd sakinini xilas edir, lakin özü igidliklə şəhid olur. Ölümündən sonra Mikayıl Cəbrayilova Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı fəxri adı verilir.

Taleyə baxın ki, Mikayıl Qarabağda olduğu dövrdə Xarqo Fransada səfərdə idi. 1990-cı il dekabrın 17-də Şakiyə – evlərinə qayıdıb. Ailə üzvləri ondan: “Hələ bir qədər də orada olmalı idin, niyə belə tez qayıtdın?” – deyər soruşublar. Cavabı belə olub: “Nadənsə, ürəyim sıxıldı, qala bilmədim, ona görə də qayıtdım”. Bir neçə dəqiqə sonra isə oğlunun ölüm xəbərini alıb və ata ürəyinin narahatlığının səbəbi məlum olub.

Bu foto ilk dəfə Prezidentin 11 avqust 2020-ci il sərəncamına əsasən, əfsanəvi partizan Əhmədiyyə Cəbrayilovun 100 illiyi münasibətilə keçirilən tədbirlər çərçivəsində virtual sərgidə nümayiş etdirilib.

3 dost – 3 şəhid

Bu növbəti yazı da İkinci Dünya müharibəsində danılmaz hünər göstərmiş ataların yolunun oğulların yolu olduğuna daha bir sübutdur. Şəhidlərimizi unutmuruq, xatirələrini ehtiramla yad edirik. Qoy, həmişə “Dəmir yumruq” düşmənlərin üstündə olsun”.

...Hər üçü eyni taleyi yaşayıb. Zabitlik oxuyub, leytenant rütbəsi alıblar, 44 günlük Vətən müharibəsində ön cəbhədə vuruşub və şəhid olublar. Bəlkə də kursant ikən bu şəkli çəkdirən dostların ağına da gəlməyib ki, bir vaxt adamlar fotoya vaysına-vaysına baxacaq, onların ruhuna dualar oxuyacaqlar.

Amma daqiq bilinən budur ki, şərafli hərbi peşəsini seçməklə hər üçü ata-babalarının qəhrəmanlıq estafetini davam etdirmək, torpaqlarımıza göz dikən nankor qonşularımıza qarşı canı və qanı ilə mübarizə aparmaq əzmində olub.

Ayrılmaz dostlar olan Coşqun, Bəxtiyar və Örtögrül ali hərbi məktəbdə biliklərə birlikdə yiyələnir, birlikdə qalır və birlikdə dincəldirlər. Onlara hamı “Üç dos – 3 qardaş” deyirdi. Amma ağrı yanımsız fəlakətlər dostları bu dünyada bir-birindən tez ayırdı. Təsəllimiz budur ki, indi onlar Cənnətdə, yenə də birlikdədirlər.

Şəkilə sağdakı Coşqun Mikayıl oğlu Xəlilov 1998-ci il oktyabrın 29-da Neftçala rayonunda anadan olub. 2004-cü ildə Qismət Nuraliyev adına Xol Qaraqaşlı kənd tam orta məktəbinə qəbul edilib. 2015-ci ildə həmin məktəbin müharibəsi zamanı Füzulinin əzadlığı uğrunda gedən döyüşlərdə savayış. Cəmi 9 gün vuruşsa da, adını zəfər salnaməmizə yazdırıb. Oktyabrın 5-də Füzuli döyüşləri zamanı şəhidlik zirvəsinə ucalıb. Ertəsi gün isə doğma kəndlərindəki qəbiristanlıqda dəfn olunub. Prezident sərəncamlarına əsasən, şəhid Coşqun Xəlilov ölümündən sonra 3-cü dərəcəli “Rəşadət” ordeni, “Vətən uğrunda”, “Cəsur döyüşçü” və “Füzulinin azad olunmasına görə” medalları ilə təltif edilib.

Ortadakı Bəxtiyar Saleh oğlu İslamov 1997-ci il iyunun 11-də Şirvan şəhərində dünyaya göz açıb. Orada Arif Hüseynzadə adına 4 nömrəli tam orta məktəbdə oxuyub. 2012-ci ildə Cəmşid Naxçıvanski adına Hərbi Liseyə, 2015-ci ildə Heydər Əliyev adına Ali Hərbi Məktəbinə qəbul olunub. Zabitlik təhsilini uğurla bitirdikdən sonra Bəxtiyar “N” sayılı hərbi hissədə xidmətini davam etdirib. Xüsusi Təyinatlı Qüvvələrinin sıralarında xidmət edib.

Azərbaycan Ordusunun leytenantı olan Bəxtiyar İslamov 2020-ci il sentyabrın 27-də Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin torpaqlarımızın xilası naminə başladığı haqq savaşının önündə gedib. Füzuli, Cəbrayıl və Xocavəndin əzadlığı uğrunda döyüşlərdə fərqlənib. “Canavar” ləqəbli Bəxtiyar oktyabrın 12-də Xocavənd döyüşləri zamanı Hədrut istiqamətində şəhid olub. Şirvan şəhərində dəfn olunub.

Yeni kitab

“Zəfər tarixi yazan XTQ əsgəri”

Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin Şimal-Qərb regional bölməsinin sədri Əlmaniz Ələkbərlinin bu adlı kitabı Vətən müharibəsində qəhrəmancasına döyüşmüş Zaqatala oğullarına həsr olunub. Toplunun hər səhifəsi bir daha göstərir ki, onlar təkcə Zaqatalanın deyil, bütöv Azərbaycanın qəhrəmanlarıdır.

ADPU-nun müəllimi Aygül Əlizadə “Zəfər tarixi yazan XTQ əsgəri” kitabı haqqında yazıb redaksiyasına göndərdiyi resenziyasında qeyd edir ki, əslində, şəhidlər öz hekayətlərini öz qanları ilə yazıblar. Müəllif isə bunları sadəcə olaraq kağıza köçürüb, – desək, yanlışdır. “Məhz onların sayəsində torpaqlarımız indi azad nəfəs alır. Çünki həmin Vətən oğulları öz nəfəslərini işğal altında qalan torpaqlara verdilər. Axı həmin torpaqlar 30 ildən çox əzadlığa həsrət idi. İşğal altında olan torpaqlar üçün

böyüklərin çəkdiyi ah ilə böyümüş övladlar Vətən həsrətindən qocalan ana-atalar üçün gələcəyə olan böyük ümidlər idi. Və belə də oldu...”

Kitabda şəhid Əhməd Laçınovun həyat yolu, eyni zamanda, ailə üzvləri, dostları və döyüş yoldaşlarının onunla bağlı xatirələrinə geniş yer verilib. Laçınovla yanaşı, daha 40 zaqatalalı şəhidlərlə bağlı qısa hekayətlərlə tanış olmaq mümkündür. Əsəf Ağayev, Vüsal Ramazanov, Fərid Məmmədov, Fəqan Məmmədov, İsmayıl Səmədov, Valeh Bədəlov, Şixanur Qafılanov, Vüsal Ramazanov, Orxan Cumayev, Sayad Hacıyev... 40-dan çox şəhidin bu kitabda əbədiləşdirilməsi nəsləndən-nəslə ötürmək üçün ən gözəl vasitələrdən biridir. Vətən uğrunda canından keçən şəhidlərimiz – sizin qəhrəmanlığınız heç vaxt unudulmaya-caq”.

Əlmaniz Ələkbərlinin yazanmış duyğuların, hissələrin əksi olan “Zəfər tarixi yazan XTQ əsgəri” adlı kitabı ölməz şəhidlərimizi daha yaxından tanımaq üçün xüsusi əhəmiyyətə malikdir.

**Səhifəni hazırladı:
Əli NƏCƏFXANLI
XQ**

Qafqaz dağlarından Berlinə, Reyxstaqa qədər uzanan yol

Bir neçə il əvvəl 92 yaşında dünyasını dəyişmiş İkinci Dünya müharibəsinin veteranı Şahbaz Hüseynov Yardımlının Deman kəndindən idi. Qafqazdan Berlinə qədər döyüş yolu keçmiş həmyerlimiz hələ müharibə vaxtı “Qırmızı Ulduz” ordeninə layiq görüldü. Sonra sinəsini aldıq digər çoxsaylı təltiflər bəzəyib. Onun haqqında filmlər çəkilib, kitablar yazılıb.

“Xalq qəzeti”nin Cənub bölgəsi üzrə müxbiri işlədiyim zaman Şahbaz əmi ilə mən də görüşüb, maraqlı xatirələrini dinləmişəm. Elə söhbət açmaq istədiyimiz epizodu da o danışdı.

Müharibənin sonuncu günü Reyxstaq üzərinə qələbə bayrağının rus Mixail Yeqorovla gürcü Meliton Kantariya tərəfindən sancılmasını hamımız xronikal-sənədli filmlərdə görmüşük. Müharibə tarixini yazan sovet alimləri də bunu əsas götürərək tarixi, bir növ, saxtalaşdırıblar. Halbuki, Şahbaz Hüseynovun iddiasına görə, son hücumlar zamanı öndə gedən 40-cı korpusun əlahiddə avtomat-qırıcı batalyonunun kəşfiyyatçıları ilə azərbaycanlı leytenant Mirzə Hüseynovun takımı grib. İtkilər he-

sabına olsa da, onlar axıradək irəliləyiblər və Reyxstaqın gümbəzinə ilk olaraq bayraq əvəzi qırmızı parçanı məhz soydaşımız asıb. Xüsusi hazırlanmış qələbə bayrağının asılması sonra təşkil olunub.

Əlbəttə, söyləniləni sübut etmək indi son dərəcə çətin, amma düşünmək üçün əsas verən faktlardır. Stalinin öz gürcüsü Kantariya, cəbhə komandanı, marşal Jukovun öz rusu Yeqorovun tarixə “salınması”, yaqin ki, şovinizist-ideoloji müləhizələrə, sovet konyukturasına görə daha məqsəduşuyğun sayılıb. Çünki bu, gürcü əsilli ali baş komandanın başçılıq etdiyi rus ordusunun qələbəsi kimi dünyaya təqdim ediləməli idi. Təəssüf ki, ara yerdə Qərbi Azərbaycanın Vədi mahalından olan igid leytenant

Mirzə Hüseynov bada gedib. 4 il vuruşub, heç bir düşmən gülləsinə tuş gəlməyib, amma uğrunda döyüşdüyi hökumətin zabitinin gülləsinin qurbanı olub.

Onun döyüş dostu Şahbaz Hüseynovun dediklərindən: “May ayının 6-da günortadan sonra Biz Reyxstaqa ilk daxil olanda bir anlığa Mirzəni itirdim. Hara getdiyini bilmədim. Damat Verdiev adlı döyüşçü dostum yanımda idi. Birdən o qayıtdı ki, “Şahbaz, bir sən ora bax”, – və Reyxstaqın gümbəzinə göstərdi. Na görsəm yaxşıdır? Komandirimiz Mirzə Hüseynov qırmızı bir parçanı qələbə bayrağı kimi Reyxstaqın gümbəzinə sancır. Ora haradan, necə çıxmışdasa, xəbərimiz olmamışdı. O, bayrağı bərkidəndən sonra yalnız “Pobeda” sözünü deyər bildi. Sovet zabitlərindən biri Mirzə Hüseynovu güllələdi. O, əvvəlcə gümbəzin üstünə, oradan da sürüşüb yerə yığıldı. Özüümüzlə ona yətəndə artıq gec idi...”

Gücümüz komandirimizi dəfn etməyə çatdı. Bir də gördük ki, hardansa Yeqorovla Kantariyanı gətirib çıxartdılar Reyxstaqın gümbəzinə, lentə aldılar, şəkillərini çəkdi. Sonra da hər ikisinə Sovet İttifaqı Qəhrəmanı adı verildi. Beləliklə də, əsl həqiqət saxtalaşdırıldı”.

Şahbaz Hüseynov dostunu əsl qəhrəman kimi xarakterizə edirdi. Onun 1919-cu ildə Vedidə doğulduğunu, ucaboy, enliklirək, qara, kərpici bığlı, yaraşıqlı bir oğlan olduğunu və müharibə başlanma-mışdan 2 ay əvvəl evləndiyini bildirirdi. “Olduqca etibarlı, istiqanlı, mehriban komandır idi. 30–40 dərəcə şaxtada o qədər kürək-kürəyə verib soyuqdan qorunmuşuq ki. Bir dəfə də, məndən, Daməddən soruşdu ki, ac deyilsiniz? Və cibəndən bir qənd çıxarıb üç yerə böldü. Hayıf ondən...”

Yardımlından olan igid döyüşçü Şahbaz Hüseynov isə 1924-cü ildə bu rayonun Deman kəndində anadan olub, 1942–45-ci illərdə müharibədə iştirak edib. Uzun illər rayon Veteranlar Şurasının sədri kimi gənclərin vətənpərvərlik tərbiyəsi naminə çalışıb. Yarım əsrdən çox Çaytüzü kəndində əvvəl fizika-riyaziyyat müəllimi, Qarabağ hadisələri başlandıandan sonra isə hərbi hazırlıq müəllimi işləyib.

Milli Məclisin “Ümummilli lider Heydər Əliyev müstəqil Azərbaycan Konstitusiyasının müəllifidir” mövzusunda xüsusi iclası

Mayın 8-də Milli Məclisinin “Ümummilli lider Heydər Əliyev müstəqil Azərbaycan Konstitusiyasının müəllifidir” mövzusunda həsr olunmuş xüsusi iclası keçirilib. İclasda ulu öndər Heydər Əliyevin hüquqi dövlət quruculuğunda və müstəqil Azərbaycanın ilk Konstitusiyasının hazırlanmasında oynadığı tarixi rol geniş şəkildə təhlil olunub.

Parlamentin Sədri Sahibə Qafarova bildirib ki, Prezident İlham Əliyevin Sərəncamı ilə 2025-ci ilin ölkəmizdə “Konstitusiya və Suverenlik İli” elan olunması ölkəmizin həyatında üç mühüm döndüş nöqtəsinin tarixi əhəmiyyətini ifadə edir. Müstəqil dövlətimizin ilk Konstitusiyasının qəbul edilməsi, İkinci Qarabağ müharibəsinin və antiterror əməliyyatının qələbələri başa çatdırılması, ərazi bütövlüyümüzün və suverenliyimizin tam bərpa olunması xalqımızın taleyi ilə bağlı olan müstəsna əhəmiyyətli hadisələrdir.

Milli Məclisin Sədri deyib ki, müasir Azərbaycanın tarixi ulu öndər Heydər Əliyevin milli qurtuluşun və davamlı inkişafın təcəssümünə çevrilməsi fəaliyyəti ilə qırlmaz surətdə bağlıdır. Ulu öndər xalq və Vətən yolunda göstərdiyi misilsiz xidmətləri ilə öz adını Azərbaycan tarixinə qızıl hərflərlə yazıb. Heydər Əliyev şəxsiyyəti hər bir azərbaycanlı üçün müdriklik, əzmkarlıq və vətənin sədaqət rəmzidir. Onun ölməz ideyaları bugünkü və gələcək nəsillərin əməllərində yaşayır və daim yaşayacaq. Çıxışında 1991-ci il oktyabrın 18-də dövlət müstəqilliyini bərpa etdikdən sonra Azərbaycanın mürəkkəb çağırışlar qarşısında qalmasına diqqət çəkən Sahibə Qafarova bildirdi ki, möhür belə bir ağır şəraitdə xalqın təkidli tələbi ilə 1993-cü il iyunun 15-də ümummilli lider Heydər Əliyevin ali dövlət hakimiyyətinə qayıtməsi, Ali Sovetin Sədri və 4 ay sonra xalqın yekdil iradəsi ilə Prezident seçilməsi destruktiv proseslərin və hadisələrin qarşısını almağa, ölkədə vəziyyəti sabitləşdirməyə imkan verib. Qeyd olunub ki, Ulu öndərin Azərbaycan xalqı qarşısında ən böyük xidmətlərindən biri də onun rəhbərliyi ilə müstəqil dövlətimizin ilk Konstitusiyasının hazırlanmasıdır.

O deyib ki, ötən dövrdə xalqımız Konstitusiyada bəyan edilən demokratiya, ədalət və qanunun aliliyi yolu ilə inamla addımlayıb. Xüsusən Ulu öndərin başladığı işləri yeni tarixi şəraitdə layiqincə davam etdirən Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Azərbaycan Respublikası son 22 ildə böyük uğurlar, misilsiz və qürurverici qələbələr ilə dolu olan inkişaf yolu keçib.

Milli Məclisin Sədri bildirib ki, dövlətimizin başçısı İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Azərbaycan müthəm global və regional təşəbbüs və layihələrin müəllifi və fəal iştirakçısı olub. Ölkəmiz Qoşulmama Hərəkatında, digər beynəlxalq təşkilatlarda mövqelərini möhkəmləndirib, İslam dünyası və Türk birliyi ilə əlaqələrinin genişləndirib, Vurğulanıb ki, Bakı beynəlxalq forumların və sammitlərin keçirildiyi bir məkana çevrilib.

Çıxışında S.Qafarova Azərbaycanın 30 ilə yaxın müddətdə böyük ədalət-sizlik ilə üzən qalmasından danışib.

Bildirib ki, Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə yaradılmış böyük potensial, güclü ordu və sarsılmaz milli birlik Ulu öndərin müəllifi olduğu müasir dövlətçilik konsepsiyasının ən mühüm istiqamətlərindən birində möhtəşəm uğurlar əldə etməyə imkan verib. Müzəffər Ali Baş Komandanın sərkərdəlik məharəti və Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin döyüş əzmi və rəşadət, hərbi-texniki və mədəni-psixoloji hazırlığı 2020-ci ilin payızında 44 günlük Vətən müharibəsində və 2023-cü ilin sentyabrında birgünlük antiterror əməliyyatında tarixi qələbələri təmin edib. Azərbaycan torpaqlarının 30 illik işğalına son qoyulub, dövlətimizin ərazi bütövlüyü və suverenliyi, tarixi ədalət bərpa olunub.

Sonra plenar iclasda ideya müəllifi Milli Məclisin Sədri Sahibə Qafarova olan “İlk milli Konstitusiyamız və Suverenliyimiz” adlı sənədli film nümayiş etdirilib.

Sonra iclasda mövzu ilə bağlı deputatların çıxışları dinlənib.

Milli Məclis sədrinin birinci müavini Əli Əhmədov, sədr müavirləri Ziyafət Əsgərov, Musa Qasımlı, komitə sədrləri Fazil Mustafa, Siyavuş Novruzov, Musa Quliyev, Şahin İsmayilov, Tahir Rzaev, Hicran Hüseynova, Zahir Oruc, Əli Hüseynli, deputatlar Aydın Hüseynov, Porvin Kərimzadə, Bəhrüz Məhərrəmov, Rizvan Nəbiyev, Azər Badamov, Nurlan Həsənov, Vüqar Bayramov, Elşən Musayev, Tural Gəncəliyev, İlham Məmmədov, Tahir Mirkişili, Kamal Cəfərov, Qüdrət Həsənzadə, Jalə Əliyeva fikirlərini bölüşüblər.

Deputatlar bu il xalqımızın müəllifi ümummilli lider Heydər Əliyev olan ilk milli Konstitusiyamızın qəbul edilməsinin 30-cu ildönümünü qeyd etdiyini söyləyərək, bu Ali sənədin Ulu öndərin zəngin siyasi və dövlətçilik irsinin parلاق nümünələrindən biri olduğunu vurğulayıblar.

Çıxışlarda bu gün Ümummilli liderin siyasi irsini, ullaqgörən müstəqil, demokratik dövlətçilik strategiyasını layiqətlə davam etdirən Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə əldə edilən nailiyyətlər yüksək qiymətləndirilib.

Sonra iclasda deputat Bəhrüz Məhərrəmov “Konstitusiya və Suverenlik İli” ilə əlaqədar Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin Bəyanatını səsləndirib.

Bəyanat səsə qoyularaq qəbul edilib. Bununla da Milli Məclisin xüsusi iclası başa çatıb.

“Konstitusiya və Suverenlik İli” ilə əlaqədar Milli Məclisin Bəyanatı

Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi 2025-ci il mayın 8-də keçirilən xüsusi iclasında “Konstitusiya və Suverenlik İli” ilə bağlı bəyanat qəbul edib.

Bəyanatda deyilir:

“Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin Sərəncamı ilə 2025-ci ilin “Konstitusiya və Suverenlik İli” elan edilməsi müthəm siyasi əhəmiyyət və rəmzi mənə daşımaqla, dövlətin hüquqi əsasları ilə ərazi bütövlüyü və suverenliyi arasında qırılmaz bağlar olduğunu göstərir. Bu sərəncam xalqımızın və dövlətimizin Konstitusiya və suverenlik prinsiplərinə sadiqliyini bir daha təsdiq edir, ölkəmizin öz dəyərlərinə və mirasına, keçmişin nailiyyətlərinə əsaslanaraq global çağırışlara cavab vermək əzmini nümayiş etdirir.

Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi son 32 ildə ümummilli lider Heydər Əliyevin dövlətçilik konsepsiyasının həyata keçirilməsi yolunda əldə edilmiş uğurların, xüsusən, ilk Konstitusiyamızın qəbul edilməsinin, ərazi bütövlüyümüzün və suverenliyimizin bərpa olunmasının tarixi əhəmiyyətini qeyd edir.

1991-ci il oktyabrın 18-də Azərbaycan Respublikası müstəqil inkişaf yoluna qədəm qoymuşdan sonra dövlətin idarə edilməsində, daxili və xarici siyasətin həyata keçirilməsində, milli təhlükəsizliyin qorunmasında yol verilən kobud səhvlər ölkəni dərin siyasi, iqtisadi və hərbi böhran vəziyyətinə salmışdı. Ermənistanın silahlı təcavüzünün qarşısını almağa qadir olan nizami ordunun qurulması Azərbaycan ərazilərinin işğalının genişlənməsinə şərait yaradır, yüz minlərcə soydaşımızın yurd-yuvasından dərğərin düşməsinə səbəb olurdu. Üstəlik, ölkənin müxtəlif bölgələrində separatizm meyilləri baş qaldırmış, real vətəndaş müharibəsi təhlükəsi törənmişdi.

1993-cü il iyunun 15-də dünya miqyaslı siyasi və dövlət xadimi, müasir Azərbaycan dövlətinin memarı və qurucusu Heydər Əliyevin xalqın təkidli tələbi ilə ali dövlət hakimiyyətinə qayıdışı milli dövlətin varlığı üçün təhdid yaradan problemlərin aradan qaldırılmasında, sabitliyin və hüquq qaydasının təmin edilməsində, Azərbaycanın davamlı inkişaf yoluna çıxarılmasında həlledici rol oynamışdır. Xalqımız müstəqil dövlətin qurumaq və yaşatmaq üçün tarixin verdiyi imkanı Heydər Əliyevin xilaskarlıq və quruculuq missiyası sayəsində reallaşdırı bilmişdir.

Ulu öndərin strateji təfəkkürü, siyasi və dövlətçilik məharəti milli birliyi və həmrəyliyi təmin etməyə, siyasi-hüquqi sistemin sarsılmaz təməlini qurmağa, peşəkar dövlət hakimiyyəti institutlarını formalaşdırmağa və genişmiqyaslı siyasi, iqtisadi və hüquq islahatlarını həyata keçirməyə imkan verdi. Onun rəhbərlik etdiyi komissiya tərəfindən müstəqil dövlətimizin ilk Konstitusiyasının hazırlanması və 1995-ci il noyabrın 12-də ümumxalq səsverməsi yolu ilə qəbul edilməsi müasir Azərbaycanın tarixində tələyüklü hadisələrdən biridir. Ulu öndərin siyasi fəlsəfəsinə əsasən Konstitusiya hüquqi, demokratik və dünyəvi dövlət quruculuğunun əsaslarını müəyyən etmiş, qanunun aliliyi, insan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının üstünlüyü prinsiplərini bərqərar etmiş, dövlətin müstəqilliyinin, ərazi bütövlüyünün və suverenliyinin sarsılmazlığını bəyan etmişdir.

Ötən 22 ilə yaxın dövrdə Ümummilli lider Heydər Əliyevin siyasi kursunu XXI əsrin çağırışlarına uyğunlaşdıraraq, yaradıcı surətdə davam etdirən Azərbay-

can Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə ölkəmiz siyasi və hərbi cəhətdən güclü, iqtisadi cəhətdən dayanıqlı bir dövlətə çevrilmişdir. Həyata keçirilən dövlət siyasətinin mərkəzində ölkənin dinamik inkişafının təmin olunması, müstəqilliyin möhkəmləndirilməsi, ərazi bütövlüyünün və suverenliyin bərpa edilməsi əməli dayanmışdır.

Ardıcıl siyasi-hüquqi islahatlar yolu ilə daxili sabitlik, qanunun aliliyi və demokratik təsisatların inkişafı təmin edilmişdir. Dövlət idarəçiliyi modernləşdirilmiş, hakimiyyət orqanlarının fəaliyyəti təkmilləşdirilmiş, rəqəmsal platformalar və hesabətliqlik mexanizmləri tətbiq edilmişdir.

Azərbaycan Respublikası beynəlxalq aləmdə etibarlı tərəfdaş və sözünün sahibi olan bir dövlət kimi tanınır. Dünyanın güdrətlı dövlətləri və təşkilatları ilə münasibətlərimiz daha da möhkəmlənmişdir.

Bu gün Azərbaycan öz tarixinin ən şərəfli dövrlərindən birini yaşayır. Müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə İkinci Qarabağ müharibəsində və antiterror əməliyyatında əldə edilən möhtəşəm qələbələr milli tariximizin ən şanlı səhifələrini təşkil edir. Qarabağın və Şərqi Zəngəzurun 30 illik işğalına son qoyulması, dövlətimizin ərazi bütövlüyünün və suverenliyinin bərpa olunması Cənubi Qafqaz bölgəsinin geosiyasi vəziyyətini həmişəlik dəyişdirmiş, Azərbaycanın qarşısında yeni perspektivlər açmışdır.

İki əsrə yaxın dövrdə xalqımıza qarşı düşmənçilik siyasəti yeridən erməni şovinizminə və ekspansionizminə endirilən “dəmir yumruq” Azərbaycanın sarsılmaz milli birliyi və həmrəyliyi nümayiş etdirmişdir. Tarixi ədalətin bərqərar edilməsi və ölkə ərazisinin vahidliyi, toxunulmazlığı və bölünməzliyi haqqında Konstitusiya müddəasının həyata keçirilməsi dövlətçilik tariximizin ən mühüm dövrlərindən birinə yekun vurmuşdur.

Bu gün Azərbaycan öz inkişafının yeni quruculuq dövrünə qədəm qoymuşdur. Məcəburi köçkünlərin ata-baba yurdlarına dönməsini nəzərdə tutan azad edilmiş ərazilərə böyük qayıdış ölkəmizin 2030-cu ilədək beş Milli Prioritetindən biri kimi müəyyən olunmuşdur. Bu məqsədlə ərazilərin minalardan və partlamamış hərbi sursatdan təmizlənməsi, işğal dövründə dağıdılmış şəhər və kəndlərin yenidən inşa edilməsi, müasir yaşayış, istehsal, nəqliyyat və xidmət infrastrukturunun qurulması, iqtisadi fəallığın canlandırılmasına dair genişmiqyaslı layihələr həyata keçirilir.

İnamla söyləmək olar ki, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin ölkənin dinamik iqtisadi inkişafının təmin edilməsində, dövlət müstəqilliyinin daha da möhkəmləndirilməsində, milli maraqların qorunmasında, milli təhlükəsizliyin, müdafiə qabiliyyətinin artırılmasına yönələn strategiyası sayəsində Azərbaycan dövləti qarşısında illərdə yeni böyük uğurlara imza atacaqdır. Konstitusiya, dövlət müstəqilliyi və suverenlik prinsiplərinə həmişə sadiq olan Milli Məclis ulu öndər Heydər Əliyev tərəfindən başlanmış və Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev tərəfindən uğurla davam etdirilən tarixi missiyanı qanunvericilik səviyyəsində bundan sonra da fəal surətdə dəstəkləyəcəyini bəyan edir. Parlament yeni çağırışlar və imkanlar şəraitində ölkənin bütün vətəndaşlarını ümumi dəyərlər və gələcəyə birgə baxış əsasında daha sıx birləşməyə səsləyir”.

Xuntaçılarının məhkəməsi

Ermənistanın Azərbaycana qarşı hərbi təcavüzü nəticəsində sülh və insanlıq əleyhinə cinayətlər, müharibə cinayətləri, o cümlədən təcavüzkar müharibənin hazırlanması və aparılması, soyqırımı, müharibə qanunlarını və qaydalarını pozma, habelə terrorçuluq, terrorçuluğu maliyyələşdirmə, hakimiyyəti zorla ələ keçirmə, onu zorla saxlama və digər çoxsaylı cinayətlər törətməkdə təqsirləndirilən Ermənistan Respublikasının vətəndaşları Arayik Harutyunyan, Arkadi Qukasyan, Bako Sahakyan, Davit İshanyan, David Babayan, Levon Mnatsakanyan və digərlərinin barəsində olan cinayət işləri üzrə açıq məhkəmə prosesinin baxış iclası mayın 8-də davam etdirilib.

Bakı Hərbi Məhkəməsinə hakimlər Zeynal Ağayevin sədrliyi ilə, Camal Ramazanovdan və Anar Rzayevdən ibarət tərkibdə (ehtiyat hakim Günel Səmədova) keçirilən məhkəmə iclasında təqsirləndirilən şəxslərin hər biri bildikləri dildə tərcüməçi, həmçinin müdafiələri üçün vəkillərlə təmin olunub.

İclasda təqsirləndirilən şəxslər, onların müdafiəçiləri, zərərçəkmiş şəxslərin bir qismi, onların hüquqi varisləri və nümayəndələri, həmçinin dövlət ittihamını müdafiə edən prokurorlar iştirak ediblər.

Hakim Zeynal Ağayev prosesdə ilk dəfə iştirak edən zərərçəkmiş şəxslərə məhkəmə həyətini, tərcüməçiləri və s. təqdim edib, habelə onların qanunvericiliklə nəzərdə tutulmuş hüquqlarını və vəzifələrini izah edib.

Məhkəmədə əvvəlcə Baş prokurorun xüsusi tapşırıqlar üzrə köməkçisi Tuqay Rahimli Kəlbəcər işğal edilən zaman ermənilərin çəkdiyi videomaterialları təqdim edib. Nümayiş olunan videomateriallardan biri 1993-cü ilin mart və aprel aylarında lentə alınıb.

Həmin görüntülərdə Ermənistan hərbiçiləri rabitə əlaqəsi ilə Monte Melkonyana keçirilmiş hərbi əməliyyatlar, Azərbaycanın hansı ərazilərini işğal etdiklərinə dair məlumat verir. Kadrlarda Monte Melkonyan erməni hərbiçilərdən bir neçə dəfə təkrar soruşur ki, “bu gün nə etdiyiniz?”, “bu gün indi haradayıq?”, “dünən haradayıdınız, nə etdik?”

Hərbi cavab olaraq hazırda Kəlbəcərdən 20 kilometr məsafədə olduqlarını bildirir.

Videogörüntülərdə danışan Monte Melkonyan deyir ki, onlar Ağdərədən qərb hissəsindən, Ağdaban istiqamətindən hərəkətə başladılar, indi Kəlbəcəərə çatıblar. “Kəlbəcəri Ermənistana birləşdirməklə bütün Qarabağ Ermənistana “birləşəcək”, Ermənistana çox yollar açılacaq. Ümid edirəm azərilər (azərbaycanlılar – red.) başa düşəcək və qəbul edəcək ki, hər şey bitdi”, – deyər videomaterialda “Avo” ləqəbli Monte Melkonyan bildirir.

Kadrlarda, həmçinin Monte Melkonyan azərbaycanlıların güclü müqavimət göstərib-göstərmədiyini barədə suala cavabında bildirir ki, “Bəli möhkəm xətt idi. Biz Ləcən yolunu kəsib bura gəldik. Hər bir erməni başa düşsün ki, bu işdə onun iştirakı qor vacibdir. Bu ərazilər 1988-ci ildə qəbul edildiyi kimi Ermənistan “birləşəcək”.

Videomaterialda danışan Monte Melkonyan döyüş zamanı təxminən 70 nəfər azərbaycanlının öldürüldüyünü deyir. Kadrlarda qətlə yetirilmiş azərbaycanlıların nəşləri göstərilir.

Kəlbəcərin işğalı zamanı dinc əhali qətl və işgəncələrə məruz qalıb

Görüntülərdə Ermənistan qoşunlarının Kəlbəcərdə və ətraf kəndlərə girdiyi də nümayiş etdirilib. Bundan sonra məhkəmədə zərərçəkmiş şəxslər dinlənir.

Əvvəlcə çıxış edən zərərçəkmiş Zabil Səfərov ifadəsində 1993-cü il aprelin 4-də Ermənistan silahlı bölmələrinin Kəlbəcərdə girdiyini, onları mühasirəyə aldığını deyib.

“Ermənilər mənə tanka mindirib aparanda nonəm yalvarırdı ki, uşağı məndən ayırmayın. Amma onlar buna məhəl qoymadı. Bundan sonra nonəmi “nə vaxtsa bizim ordu bu torpaqları alacaq” sözüünə görə orada öldürdülər. Nonəmi öldürəndən sonra mənə Kəlbəcərin Vəng kəndinə götirdilər. Orada da bizə işgəncə verib, sonra rayona götirdilər”, – deyər o bildirib. Zərərçəkmiş şəxs xatırlayıb ki, Ermənistan silahlı bölmələrinin hərbiçiləri girov götürüdükləri qadınları təhqir edir, qoca, uşaq etmədən hamıya işgəncələr verir, onları qətlə yetirirdilər.

“Ermənilər şişi qızdırıb bizim əsgərin bədənini yandırtdılar. Mən Şuşa “türmə”sində olarkən birinin bədənini yandırdıqlarının şahidi oldum. Ermənilərin bir neçə azərbaycanlıyı döyərək öldürdüklerini gördüm. Həmçinin onlar 23 nəfəri gözümün qarşısında dir-diri basdırdılar, sadəcə, başları çöldə qalmışdı. Ermənilər azərbaycanlılara o qədər işgəncə verirdilər ki, onlar dözə bilməyərək özlərini öldürürdülər. Ermənistan ordusunun hərbiçiləri qəbiristanlıqlarımızı talan edib, nəşləri qəbirdən çıxarıb təhqir edirdilər. Mənə edilən işgəncələrə görə sağ qulağım yaxşı eşitmir, gözümündə zoiflik yaranıb. Dişlərimi qırıdılar”, – deyər Z.Səfərov diqqətə çatdırıb.

Dövlət ittihamçısı Təranə Məmmədovanın sualına cavabında Z.Səfərov deyib dedi ki, məhkəmədə nümayiş etdirilən videogörüntülər 1993-cü il aprelin 12-də lentə alınıb. Videodakı azyaşlı oğlan odur. Girovluqda qaldıqları zaman çəkilib. Həmin görüntüdə azərbaycanlı girovlar ermənilərə çörək bəjişir. Videonu Svetlana adı ukraynalı jurnalist çəkib. Ermənilər elə görüntü yaradır ki, guya

girovlara yaxşı baxırlar və onları dəyişəcəklər. Əvvəlcədən də girovlara tapşırıblar ki, işgəncə barədə bir kəlmə də danışmasınlar.

Zabil Səfərov zərərçəkmişlərin nümayəndəsinin sualına cavabında deyib ki, o, 1995-ci ilin noyabrında girovluqdan azad edilib.

İfadə verən zərərçəkmiş şəxs Nəsimi Səfərov bildirib ki, Kəlbəcər rayonunun Ağdaban kəndində ata, ana, 3 qardaş, 2 bacı, həyat yoldaşı və oğlu ilə birlikdə yaşayıb. 1989-cu il iyunun 10-da Ermənistan silahlı bölmələrinin Ağdaban kəndinə ilk hücumları olub. Hücum edənlər Ağdərə rayonunun Çapar kəndinin sakinləri olublar. Onların başçıları Çapar kəndinin kolxoz sədri, Ermənistandan bu hadisələrə başçılıq etmək üçün göndərilən “Qaqo” adlı erməni olub. 1991-ci ilin oktyabr-noyabr aylarında Ermənistan silahlı bölmələri 2 dəfə Ağdaban kəndinə silahlı hücum edib, kəndin özünmüdafiə dəstəsi işə kəndi özərində olan ov silahları ilə müdafiə edib və ermənilər kəndi işğal edə bilməyiblər.

Baş Prokurorluğun Dövlət ittihamının müdafiəsi üzrə idarəsinin şöbə rəisi Nəsir Bayramovun suallarını cavablandırın N.Səfərov qeyd edib ki, 1992-ci il aprelin 8-də şəhər saatlarında Ermənistan ordusunun hərbiçiləri çox böyük bir qüvvə ilə, təxminən 1000 nəfərə yaxın hərbi və 6 zirehli texnika ilə kəndə hücumə keçdilər: “Hücum zamanı biz təxminən 30-35 nəfər şəxs idik. Ermənistan ordusunun bölmələrinin hücumu zamanı Ağdaban kəndinin 32 nəfər sakini şəhid oldu, 9 nəfər yaralandı, 5 nəfər isə girov götürüldü. Ermənilər kənddəki evlərin təxminən yarısını yandırdılar. Onlar kənd əhalisinə məxsus mal-qaranı, evlərdə olan müxtəlif məişət əşyalarını talayaraq apardılar. Kəndin qalan əhalisi işə məcburi şəkildə Kəlbəcərin Bağırılı kəndi istiqamətində qaçdılar. Onlar kəndi məcburi şəkildə, meşələr vasitəsilə piyada olaraq tərk etdilər.

Ermənilər həm say, həm də silah-sursat baxımından dəfələrlə üstün olduğu üçün kəndi müdafiə edə bilmədilər”. Zərərçəkmiş şəxsin hüquqi varisi Zamin Qurbanov Ermənistan

silahlı qüvvələrinin hərbiçilərinin 1992-ci il aprelin 8-də Kəlbəcər rayonunun Ağdaban və Çayqovuşan kəndlərinə silahlı hücum etdiyini bildirib.

“Həmin hücum zamanı atam Bakı Qocayev və anam Zeynab Qocayeva yaşadıkları evdə yandırılaraq öldürüldülər. Ermənistan silahlı bölmələrinin kəndə silahlı hücumu zamanı bibim qızı evdə olduğu zaman ev ermənilər tərəfindən yandırılıb. O da evin içində yanaraq qətlə yetirilib. Onların meyitləri demək olar ki, tamamilən yanaraq kül olmuşdu. Həmin vaxt həyat yoldaşım və övladlarımı ilə birlikdə Bərdə şəhərində yaşayırdım”, – deyər o əlavə edib.

Zərərçəkmiş şəxslərin ifadələrindən sonra növbəti videomaterial nümayiş olunub. Həmin videoda sonradan qondarma rejimin “daxili işlər, milli təhlükəsizlik nazirliyi” və “baş prokuroru” olmuş Arşavir Qaramyan hərbiçilərin əhvali-ruhiyyəsinin yaxşı olduğunu deyir. Həmin videoda Ermənistanın Azərbaycanca qarşı işğalçılıq siyasəti və təcavüzkar müharibəni davam etdirməkdə ısrarlı olduğu bir daha təsdiqini tapır.

Baş prokurorun böyük köməkçisi Vüsal Əliyevin sualına cavabında zərərçəkmiş şəxs deyib ki, həmin hücum nəticəsində əmisi Qara Qocayev yaşadığı evin yaxınlığında açılmış atəş nəticəsində güllə yaraları xəsarəti alaraq həlak olub.

“1988-ci ilin əvvəllərindən ermənilər tərəfindən Qarabağ bölgəsində yaşayan azərbaycanlılara qarşı nifrət təbliğ olunurdu, ermənilər Ağdərə-Kəlbəcər yolunu bağlayıb və oradan keçən azərbaycanlılara məxsus nəqliyyat vasitələrinə daş atırdı, əllərində olan dayəməklərlə maşınları vuraraq sürücü və səmşinləri təhqir edirdilər. Onların məqsədi azərbaycanlıları öz doğma yurdlarından qovmaqdan ibarət idi və bu hərəkətləri ilə onları qorxudub evlərindən çıxartmaq istəyirdilər”, – deyər Z.Qurbanov deyib.

Zərərçəkmiş şəxs və zərərçəkmiş şəxsin hüquqi varisi İsgəndər Kərimov da ifadəsində bildirib ki, Kəlbəcər rayonu işğal olunanadək rayonda yerləşən “İstisu” sanatoriyasında

hakim işləyib, Ağdaban kəndində yaşayıb.

O qeyd edib ki, Ağdaban kəndinin Ermənistan silahlı bölmələrinin hücumlarından müdafiə olunması üçün təşkil olunmuş özünümüdafiə dəstəsinə qoşulub.

Artıq 1990-cı ildən başlayaraq Ermənistan silahlı bölmələri mütləmədi şəkildə Ağdərə rayonunun Çapar kəndi istiqamətindən Ağdaban kəndini müxtəlif cəpli silahlardan atəşə tutub. 1992-ci ilin aprel ayında Ağdaban kəndində təxminən 137 ev olub, yəni kənddə 137 ailə olmaqla 700 nəfərə yaxın sakin yaşayıb.

“1992-ci il aprelin 8-də Ağdaban kəndi hər tərəfdən Ermənistan silahlı bölmələri tərəfindən müxtəlif odlu silahlardan atəşə tutuldu. Onlar Çapar kəndi tərəfindən gələrkən, meşəlik və dağlıq ərazilərə keçib, kəndi tam mühasirəyə aldılar. Kəndi ırıçaqlı silahlardan, pulemyotlardan, digər meşəlik və dağlıq ərazidən işə avtomat silahlardan atəşə tuturdular”, – deyər zərərçəkmiş şəxs bildirib.

Daha sonra ifadə verən zərərçəkmiş şəxs Müşfiq Əliyev bildirib ki, 1993-cü il martın 31-də Kəlbəcər rayonu ərazisində Ermənistan ordusunun hərbiçiləri tərəfindən girov götürüldü. Sonra digər girovlar ilə birlikdə “Ural” markalı avtomobillə Xankəndi şəhərində yerləşən uşaq bağçasına aparılıb.

“1993-cü il aprelin 1-də Cəmilə Quliyeva ilə birlikdə Xankəndi şəhər uşaq xəstəxanasına aparıldım. Orada Stepanyan Edik adlı erməni hakim əvvəlcə güllə yarası əməliyyatı etmək istədi, sonradan işə kəsməyərək heç bir əğrəkəsici və keyvidici dərman istifadə etmədən döyər-döyər əməliyyat etdi. Üç ay xəstəxanada qaldığım müddətdə həmin erməni hakimimin mənim üzümündə ekspertiment apardığını başa düşdüm”, – deyər zərərçəkmiş şəxs bildirib.

Dövlət ittihamçısı Vüsal Abdullayevin suallarına cavabında zərərçəkmiş şəxs deyib ki, yərarları tam sağalmamış 5 nəfər girovla birlikdə Şuşa xəstəxanasına aparılmaqla 1 il 7 ay saxlanılıb.

Zərərçəkmiş şəxs dövlət ittihamçısı Fuad Musayevin sualına cavabda bildirib ki, girovluqda saxlanılan bəzi azərbaycanlılar verilən işgəncələrə dözməyərək özlərinə qəsd edib. O da buna cəhd etsə də, başa çatdırı bilməyib. Həttə işgəncələrə dözməyərək özünü yandırmaq da istəyib.

Məhkəmə prosesində zərərçəkmiş şəxslərin barələrində keçirilmiş məhkəmə-tibbi ekspertizasının rəyi də elan edilib.

Daha sonra Ermənistan ordusunun Kəlbəcər rayonunun Başlıbel kəndini işğal etməsi ilə bağlı videomaterial nümayiş olunub.

Kadrlarda hərbi formada olan ermənilərdən biri Ermənistan hərbiçilərinin özlərini çox yaxşı apardıklarını və ruhlarının yerində olduğunu deyir. O, sözüünə davam edərkən deyir: “Kirovabada cətaəgəliq, qaracların dediyi kimi Gəncəyə”.

Daha sonra Baş prokurorun böyük köməkçisi Vüsal Əliyev Kəlbəcər rayonunun Başlıbel kəndində törədilmiş qətləmlə bağlı protokolları elan edib. Məhkəmənin növbəti iclası mayın 12-nə təyin olunub.

Mirzoyan “Alma-Ata”dan girib “Helsinki”dən çıxır

Erməni iqtidarı avantürizm üçün tutacaq yer axtarışlarını davam etdirir

Ermənistan parlamentində yenə Qarabağla bağlı söz-söhbət qızışıb. Hay avantüristlər öz şakərlərindən qalmırlar və onların ölkənin Milli Assambleyasında təmsil olunan kəsimi əlinə düşən hər fürsətdə rəsmi İrəvanın təmsilçilərini bu mövzuda divara dirəyirlər. Növbəti dəfə bu aqibəti yaşayan isə Ermənistanın xarici işlər naziri Ararat Mirzoyan olub.

Əlbəttə, erməni XİN rəhbərinin ölkə parlamentində bildirdiklərini, belə demək mümkünə, aşkar revanşistlərlə söz davası kimi də qiymətləndirmək olar. Yəni, elə hesab etmək olar ki, Mirzoyanın dilə gətirdikləri sırf daxili auditoriya üçündür. Amma elə məqamlar var ki, onların üzərində dayanmalıyıq. Həm də ona görə dayanmalıyıq ki, zaman-zaman bu sayaq məqamların, habelə revanşist və şovinistlərin tələblərinin erməni iqtidarının siyasi kursuna çevrildiyinin şahidiyik.

Başlayaq ondan ki, A.Mirzoyan qondarma “Dağlıq Qarabağ Respublikasının” Ermənistan dövləti tərəfindən heç vaxt rəsmi şəkildə tanınmadığını vurğulayıb. Bu vurğulanma konstruktiv zəminli deyil. Əslində, Mirzoyan eksləri borclu çıxardır. O demək istəyir ki, əvvəlki erməni iqtidarı qorxaqlıq edib separataçı rejimi dövlət kimi tanımayıb. Amma...

Mirzoyanın söylədiklərinə başqa rakusdan da yanaşmaq mümkündür. Nəzərə alaq ki, baş nazir Nikol Paşinyan hakimiyyətə gəldikdən sonra “Qarabağ Ermənistanı və nöqtə” bəyanatını verdi və beləliklə, əsl mahiyyəti ortaya qoydu. O göstərdi ki, illərlə davam edən Qarabağ danışıqları, təklif edilən müxtəlif həll variantları yalnız gözəndə pərdə asmaq imiş.

Bəli, məqsəd Qarabağın Azərbaycanı alınaq Ermənistan verilməsi idisə, Nikol göstərdi ki, beynəlxalq ictimaiyyət bunu təmin etmək iqtidarında deyil. Onun özü işi necə gördü, bütün dünya çox yaxşı gördü. 44 günlük müharibə nəticəsində Qarabağ ermənilər üçün heç məzar yerinə də çevrilmədi, bu, öz yerində. Mahiyyət budur ki, Paşinyanın “Qarabağ Ermənistanı və nöqtə” bəyanatı erməni avantürizminin ilkin halına qayıdırdı. Axı 1988-ci ildə “Miatsun” hərəkatı başlananda da məqsəd Qarabağın Ermənistanla birləşdirilməsi olub, bunun üçün keçmiş SSRİ-nin rəhbərliyi qarşısında müxtəlif “argumentlər” irəli sürüldü, “əsaslandırılmalı” aparılıb.

Yəni lap başlanğıcda Qarabağ ayrıca dövlət kimi yox, məhz Ermənistanın tərkibindəki ərazi olaraq təqdim olunub. Bunu gerçəkləşdirmək mümkünəşə çevrildə, “Artsax” oyunu ortaya atılıb, işğallarla Azərbaycanı mövqeyindən geri çevirmək, ölkəmizi razı salmaq xətti götürüldü. Sözümlü ondadır ki, Paşinyanın 2019-cu ildə Xankəndinin mərkəzi qismində özlərini səsəndirdiyi cəfəng bəyanat oyuna son qoyulduğundan təsdiqidi.

Deməli, illər ərzində Ermənistan qondarma “DQR”in müstəqilliyini ona görə tanınamışdı ki, Qarabağı ayrıca müstəqil subyektlə deyil, özünüki hesab edirdi. Ona görə Mirzoyan eksləri günahlandırmamalıdır. Çünki mübarizə forma və üsullarından asılı olmayaraq, Ermənistanın bütün hakimiyyətlərinin Qarabağ məqsədi olub. Eyni zamanda, ona görə günahlandırmamalıdır ki, həmin ekslər tülküklükə, min bir hiylə ilə də olsa, avantüranı davam etdirmişdilər. Nikol isə onu məhvi etdi.

Ancaq rəsmi İrəvanın indi də Qarabağ avantürasından geri çəkildiyini söyləmək doğru sayılmaz. Hər halda, Mirzoyan 1991-ci ilin Alma Ata Bəyannaməsini əbəş yerə gündəmə gətirmir. Gündəmə gətirərək deyir ki, “SSRİ-nin dağılması ilə eyni vaxtda, Alma-Ata Bəyannaməsini imzalamaqla, Ermənistan SSRİ-nin süqutu zamanı mövcud olan sərhədlər daxilində Azərbaycanı ərazi bütövlüyünü tanıdı”.

Problem ondadır ki, bəyannamə həyaların Qarabağ iddiasına maneçilik törətmirdi. Digər tərəfdən, əgər rəsmi İrəvan, haqiqətən, sənədi əsas götürmüşdü, o zaman görək işğalçılığa baş vurmazdı. Tutaq ki, məqsəd Qarabağ idi. Axı həyalar işğal etdikləri digər ərazilərimizə də eyni prizmadan yanaşırdılar. Həmin vaxt qondarma respublikanın “sərhədləri” Ağdamdan, Füzulidən başlayırdı və bu cəhət ərazi iddiasının arealının Qarabağı aşdığının təsdiqi idi. Şübhəsiz, ölkəmiz durumla barışsaydı, iddianın ardı mütləq gələcəkdə.

Ən başlıca məqam isə ondadır ki, hərziq erməni iqtidarının özü də Alma-Ata Bəyannaməsinə məhəl qoymamışdı. Həbuki, Paşinyan hakimiyyətə gələndə pozitiv davranmaq şansına malik idi. Yəni, baş nazir konstruktiv yəntəmə üçün şans qazanmışdı, xalq ona inanırdı. Amma bunu etmədi, özünü ekslərdən daha pis erməni kimi aparmağa başladı. Hətta, “Yeni ərazilər uğrunda yeni müharibə!” şüarını da gördük.

Paşinyan başda olmaqla, erməni hakim komandasının üzlərini başla, obrazlı desək, möhkəm əzildi. Bəs onlar nəticə çıxardılar mı? 44 günlük müharibədən sonra yaşananlar göstərir ki, rəsmi İrəvan yaxın tarixin rüsvayçı mənzərələrindən nəticə çıxarmır, müxtəlif uydurmaları və cəfəng baxışları reallıq kimi təqdim etməyə girişir. Onu da nəzərə alaq ki, Paşinyan iqtidarının avantürist niyyətli cəhdlərinin Alma-Ata Bəyannaməsi adlı tutacaq yeri və istinadgahı da var.

Diqqət yetirək, Mirzoyan Alma-Ata Bəyannaməsindən söz açarkən, Helsinki Yekun aktını gündəmə gətirir, həmin aktın “Xalqların bərabər hüquqlar və öz müqəddəratını təyinetmə hüququ” adlı 8-ci fəslindən danışır. Bu o deməkdir ki, rəsmi İrəvanın bəyannaməyə görə, Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü və suverenliyini tanıması elə bir əhəmiyyət daşıdır. Deməli, Ermənistan rəhbərliyi üçün Qarabağ iddiası yenə aktuallığını saxlayır: “Bu fəsilə deyilir ki, iştirakçı tərəflər həmişə Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Nizamnaməsinin məqsəd və prinsiplərinə, beynəlxalq hüquq normalarına, o cümlədən, ərazi bütövlüyünə aid olanlara uyğun hərəkət edərək xalqların hüquq bərabərliyinə və öz müqəddəratını təyinetmə hüquqlarına hörmət etməyi öhdələrinə götürürlər”. Çox aydın yazılıb.

Mirzoyan onu da bildirib ki, eyni fundamental prinsip danışıqlar dövrünün sonrakı sənədlərində və bəyannatlarında, o cümlədən, 6 oktyabr 2022-ci il tarixli Praqa Bəyannatında əksini tapıb. Deməli, rəsmi İrəvan üçün Praqa sənədinin interpretativ məzmunu var. “Eyni şey 2024-cü il avqustun 30-da imzalanmış və qüvvəyə minmiş Ermənistan və Azərbaycan Demarkasiya komissiyalarının prosedür qaydalarında da qeyd olunub”, – deyən Mirzoyan məsələnin ölkəsi ilə Azərbaycan arasında sülh müqaviləsinin razılaşdırılması mətnində də öz əksini tapdığını bildirib.

Bəlo nəticəyə gəlmək olar ki, Mirzoyanın Ermənistan parlamentinin tribunasından ittihamlara cavab olaraq dedikləri xüsusunda bir neçə məqama diqqət yetirmək zərurəti vardır. Birincisi, ölkənin eks rəhbərliyi Qarabağdakı separataçı rejimi dövlət kimi tanınamışdı, Paşinyan administrasiyası da bunu etmədi. Guya, belə davranmaqla beynəlxalq hüquq normaları qorunacaqmış. İkincisi, Mirzoyan demək istəyir ki, təmsil olduğunuz komanda erməni milli identikliyi baxımından vacib olan Qarabağ avantürasını tarixin arxivinə gömməyib və mövcud istiqamətdə dirənış davam edir.

Sonda onu da bildirək ki, Mirzoyanın fikirlərinin təhlilindən gəldiyimiz nəticə Azərbaycanın Ermənistanla bütün bəndləri razılaşdırılmış sülh müqaviləsinin imzalanması baxımından irəli sürdüyü iki şərtin nə qədər vacib olduğunu bir daha göstərir. Məlum olduğunuz kimi, həmin şərtlərdən birincisi Ermənistan konstitusiyasına dəyişiklikdir. Daha doğrusu, erməni ana qanununun ölkənin istiqbalıya bəyannaməsinə istinad kazusundan uzaqlaşması. Çünki bəyannamədə yer alan “Dağlıq Qarabağ” ifadəsi Azərbaycan qarşı ərazi iddiasıdır və bu iddiaya rəsmi şəkildə, erməni xalqının referendumda nümayiş etdirəcəyi iradə ilə son qoyulmalıdır. Başqa sözlə desək, avantüradan uzaq durulacağı yüksək səslə boyan edilməlidir.

Azərbaycanın ikinci tələbi ATƏT-in Minsk qrupunun rəsmən ləğvi üçün Bakının və İrəvanın müvafiq birgə müraciət ünvanlamasıdır. Bu tələb ona görə irəli sürüldü ki, Minsk qrupu Azərbaycanla Ermənistan arasında ərazi mübahisəsi məntiqini vurğulayır. Deməli, sözügedən təsisat fəaliyyətini rəsmi qaydada dayandırmalıdır ki, belə bir məntiq tamamilə dövrüyədən çıxsın. Məhz o halda nə Mirzoyan, nə də onun təmsil olduğunuz komandadakı heç kəs Helsinki Yekun Aktı və sair belə sənədlərlə manipulyasiyaya yol verib avantürizmin üçün tutacaq yer axtarmayacaq. Daha dəqiq desək, avantürizm pəncərəsi maksimum dərəcədə qapanacaq.

Ə.CAHANGİROĞLU
XQ

Konformist Paşinyanın inqilab pessimizmi

Yaxud özü yıxılan ağlamaz

(əvvəlki 1-ci səhifədə)

Əlbəttə, müasir Qərb tarixşünaslığının inqilab mövzusunda bəxış bucağının formalaşmasına təsirini göstərən bolşevizm olub. Məsələ ondadır ki, Qərbdə bolşeviklərin mövzuya daha ciddi sahibləndiyini gördülər. Bolşevizm pis xəstəlik kimi dünyanın bir çox yerlərinə yayıldığından, buna qarşı ideoloji mübarizə zəminində inqilab sözündən imtina məntiqi əsas götürüldü.

Bəli, Qərb ələmi inqilabdan qorxdı. Elə qorxdı ki, keçmiş SSRİ-nin süqutunadək canında vəlvələ yaşıtdı. İndi də Rusiyanın mövcudluğu fonunda həmin qorxunun tam yenildiyini söyləyə bilmərik. Nəzərə alaq ki, hazırda Qərbdə Putin Rusiyanı sabiq Sovetlər Birliyi kimi tərənnüm və təbliğ edən baxışlar aktuallığı qoruyur. Ancaq maraqlı məqam var.

Qərb öz avantürizmini gerçəkləşdirmək naminə başqa müqəddəslik tapa bilmədi, yenə inqilab məfhumuna kökləndi. Qərbdə hesab etdilər ki, inqilabın yanına “qızıl gül”, “məxməri” sözlərini əlavə etməklə, onun klassik anlamından uzaqlaşdırmaq mümkündür. Beləliklə, kimlərsə həm özlərini, ən çox da inqilab gerçəkləşdirməyə kömək göstərdikləri, daha doğrusu, avantürizmə alət etdikləri xalqları aldatdılar. Erməni xalqı aldanmışların cərgəsinə yeddi il əvvəl qoşuldu və baş rolda Paşinyan oldu. Bu gün həmin Paşinyan hakimiyyətin və cəmiyyətin transformasiyası ilə bağlı mövqeyini açıqlayarkən bildirir ki, bu iki qütbün təmsilçiləri yanlışlıqları etiraf etməlidirlər.

“Etiraf edək ki, biz inqilabçılardan konformistlərə çevrilmişik və bu mənə narahat edir. Ümid edirəm ki, bu sizin hamınızı narahat edir”, – deyən Nikol daha nə gözləyirdi? Gözləyirdi ki, xəstə təfəkkürlü erməni cəmiyyəti inqilab edib qlamurlaşacaq? Bir halda ki, demokratiya, obrazlı desək, Ermənistan adlı qapısı və pəncərəsi olmayan otağın yeganə bacasından içəri daxil olmuşdu, baş nazir başqa nəyə ümid bəsləyirdi? Bu yerdə məlumat üçün onu da deyək ki, konformist şəxs cəmiyyətin, qrupun və ya ətrafındakı insanların fikirlərinə, davranışlarına və ya normalarına uyğunlaşan biridir. Başqa sözlə desək, belə təbiətə malik kimsə öz şəxsi fikirlərindən və istəklərindən çox, başqalarının gözləntilərinə uyğun davranmağa meyllidir. Yəni, qeyri-ordinardır, sistemli və ardıcıl deyil. Rəsonal və pragmatik heç deyil.

Əlbəttə, rəhbər şəxs ölkəsinin maraqları və mənafehlərindən çıxış etməlidir. Ancaq Paşinyanın ifadə etdiyi narahatlığın məzmunu göstərir ki, o, konformizmi liderlərə xas xarakterik hal kimi görmür

və görməməkdə haqlıdır. Onun haqlı olmadığı başqa məqamlar da var. Elə isə daha bir sual ünvanlayaq: Bəlkə inqilab erməni cəmiyyətinin qonşu ölkələrin ərazilərinə göz dikmək kimi sərsəm xislətdən daşınması reallığını doğurdu? Doğurmadı və doğura bilməzdi. Günahkar həm də Paşinyandır.

Bəli, hakimiyyətə gələndə köhnə stereotipləri yenmək üçün geniş şansa malik Nikol özü ən böyük konformistə çevrildi. Çevrildi və uca səslə bağırdı ki, “Qarabağ Ermənistanıdır və nöqtə”. Onun bu fikri qatı şovinist və ambisiyöz həyaların canlarına yağ kimi yayıldı. Paşinyan isə özünü demokratiyanın qadicatoru kimi görməyə başladı. O və komandasının üzvləri bu ali dəyərini onlara qazandıra biləcəyi “üstünlüyə” güvənərək ədalətə meydan oxudular. Azərbaycanla danışıqlar prosesini pozdular. İnqilab düşürgəsinin təmsilçiləri xalqı özlərinin daim təbliğ etdikləri mütərəqqi baxışlara uyğunlaşdırmaq əvəzinə, köhnəliyin əsirinə çevrildilər. Hər şey də elə bundan başladı. Müharibə də həmcinin.

44 günlük müharibədəki rüsvayçı məğlubiyyət inqilabın “belini qırdı”. Məhz bu məğlubiyyət Paşinyana haqqında söz açdığımız baş “qəhrəman” obrazını qazandırdı. İndi o bildirir ki, ötən illər ərzində bəzi inqilabi qərarlar qəbul edilib, lakin bir çox hallarda hakimiyyət problemlə üzləşir, təhlillər çoxsaylı çətinlikləri üzə çıxır. “O zaman bizə elə gəlirdi ki, inqilab etmək çətinidir. Amma reallıqda inqilab ən asan şeydir. Real dəyişikliklər isə çətinidir.”

“Biz Ermənistanda hökuməti dəyişmişik. Bəs özümü dəyişmişikmi? Hər bir vətəndaş da deyər bilər: mən çıxdım, hökuməti dəyişdim, amma həmişə sual verməlidir: hökumət dəyişdi, amma biz özümü dəyişdikmi? Bu, fundamental sualdır”, – deyən N.Paşinyanı yenə, müəyyən mənada, haqlı saymaq mümkündür. Amma məsələ ondadır ki, müasir Ermənistan Respublikası Qarabağ avantürası üzərində formalaşmış strukturdur. Hazırda ölkənin üzlədiyi bütün problemlərin kökü də həmin avantürizmin, belə demək mümkünə, məhvindən qaynaqlanır. Nikol yeddi il əvvəl inqilabın davam trayektoriyası, xalqın rifahı naminə fərqli mexanizmlər, ümumən başqa müqəddəslik tapa bilmədi. İctimai şüuru dəyişmək, ona mütərəqqi görkəm vermək üçün cəhd belə göstərmədi. O, asan yolu seçdi və Ermənistanın eks liderləri kimi, xalqı avantürizmlə yemləməklə kifayətlənir. Ona görə də baş nazir indi dəsmal götürüb ağlamamalıdır. Necə deyirlər, “özü yıxılan ağlamaz”.

Ə.RÜSTƏMOV
XQ

Replika

“Ermənistan və Azərbaycan arasında sülh müqaviləsi üzrə danışıqlarda heç bir proqnoz yoxdur. Əgər yeni bir şey ortaya çıxsın, ictimaiyyətə məlumat verəcəyik”. Bunu Ermənistan Təhlükəsizlik Şurasının katibi Armen Qriqoryan jurnalistlərə bildirib.

Bəs, nəyə görə Qriqoryan danışıqlarda “tərəqqi” olmamasının səbəbləri barədə susub? Niyə langiminin əsl səbəblərini göstərməkdən yayınıb? Axı, bu sualın aydın cavabının məhz İrəvandan gözlənilməli həyaların baş “çəkisti” çox yaxşı bilir. Sözdə arzuladıqları sülhə gedən yolda “tərəqqi” olmamasının günühkəri qismində özlərini görmək istəməyən A.Qriqoryanın mediaya verdiyi açıqlaması yadımaza mərhum rejisəromuz Rəsim Ocaqovun “Həm ticarət, həm ziyarət” filmindeki lotereya lətifəsi ilə bağlı məşhur epizodu saldı. Tanrı ondan lotereyasına həsrətində olduğu məşmin

İrəvanın “lotereya”ya çevirdiyi “tərəqqi”

düşməsinə diləyən bəndəsinə (Hacı İsmayilovun yaratdığı Mustafa obrazının dilindən) kömək üçün, heç olmasa, 50 qəpik verib lotereya almasını xahiş edir...

İndi həyaların təhlükəsizliyinə cavabdeh

Armen Qriqoryana izah etməyə ehtiyac varmı ki, danışıqları sülhə çatdırmaqdan ötrü İrəvan Bakının siyasi məntiqə və beynəlxalq ədalətə söykənən şərtlərinə əməl etməlidir? Bəli, dəfələrlə vurğulayıb ki, sülh müqaviləsi Ermənistanın konkret siyasi rəhbərliyi ilə deyil, bütövlükdə, Ermənistan dövləti ilə bağlanmalıdır. Eyni zamanda, Azərbaycana qarşı ərazi iddialarını özündə əks etdirən Ermənistan konstitusiyasına dəyişiklik edilməsi zəruridir.

Burada anlaşılmayan nə var? Azərbaycan bu ədalətli tələbi ona görə gündəmə gətirib ki, sabah Ermənistanda hakimiyyət dəyişikliyi baş verəndə, yaxud bu ölkə sosial, siyasi və mənavi qeyri-sabitlik uçurumuna yuvarlananda orada baş verə biləcək daxili və xarici siyasi təbəddülatlardan özüni sigortalasın. Ən azı, son beş ilin təcrübəsi göstərdi ki, Hayastanda proqnozlaşdırılma-

sı mümkün olmayan dəyişikliklər baş verə bilər.

Oxuculara xatırladaq ki, cari il martın 13-də İrəvan və Bakının sülh sazişinin mətninin razılaşdırılması üzrə danışıqları başa çatdırdıqları barədə məlumat yayıldı. Məlumatda deyilir ki, tərəflərin razılaşdırdığı son iki məqam ümumi sərhəddə ümumi ölkə qüvvələrinin yerləşdirilməsi və beynəlxalq məhkəmələrdəki iddialardan qarşılıqlı imtina ilə bağlıdır.

Amma son iki ayda rəsmi İrəvan bir tərəfdən sülh sazişini dərhal imzalamağa hazır olduğunu bəyan edir, digər tərəfdən Bakının məlum şərtlərini yerinə yetirmək barədə heç nə demir. Sanki sözümlü boş çoxluğa, vakuuma ünvanlamışıq. Biz hazırda Ermənistan cəmiyyətində əksəriyyəti bürümüş dərin siyasi bədbinliyi müşahidə edirik. Bu ovqat cəmiyyətin eyni simalard

dan və onların yalançı vədlərindən yorulduğuna, həm də dəyişikliyə hazır olmadığını nümayiş etdirir. Bu baxımdan, elektorat qarşıdakı parlament seçkilərində böyük inamsızlıq ifadə edir. Bunun üzərinə daxiləndə və xaricdə uğradığı nəqursuzluq zolağından çıxma bilməyən baş nazir Nikol Paşinyan bəyəndikləri alternativə görmədiklərini də əlavə etsək, Hayastandakı mövcud siyasi mənzərə aydınlığa çıxır.

Bütün bunlar rəsmi Bakının dediklərini bir daha təsdiqləyir: sülh sazişi Paşinyanla deyil, Ermənistan Respublikası ilə bağlanmalıdır. Cəmiyyətdə iqtidar partiyasına inamın öləməsi onun mövqeyini keyli kövrəkləşdirib, mübhüm sənədləri imzalamaq mandatını məhdudlaşdırıb. Belə məqamlarda sülhün əldə olunmasına yalnız geniş daxili siyasi konsensus zamanat verə bilər.

Sonda Qriqoryana və həy rəiyyətinə onu deməyimiz qalır ki, sizin lotereyanız Azərbaycan kimi dözümlü və səbirlə qonşuya rast gəldiyiniz gün uduşa düşüb. Yoxsa...

İ.HƏSƏNQALA
XQ

Yeni nəsil Ulu öndərin amalına sadıqdır

Milli Müdafiə Universitetinin təbəliyində fəaliyyət göstərən Naxçıvan Hərbi Kollecinin ümummilli lider Heydər Əliyevin 102-ci ildönümünə həsr olunmuş rəsmi və bədii hissədən ibarət mərasim keçirilib.

Naxçıvan Muxtar Respublikası Təhsil Naziri Elxan Nəcəfov, Daxili İşlər Nazirliyinin nəzdində Polis Məktəbinin direktoru, polkovnik Kamil Məmmədliyəv və Hərbi Kollecinin rəisi, polkovnik-leytenant Yaşar Hüseynov Ümummilli liderin dövlətçilik fəaliyyətindən və onun Azərbaycanın inkişafında misilsiz xidmətlərindən söz açıblar.

Bədii hissədə Naxçıvan Dövlət Universitetinin müəllimi, Prezident mükafatçısı Sevinc Babayevanın rəhbərliyi ilə “Sevincin inciləri” musiqi ansamblı milli

və xarici rəqslərdən ibarət maraqlı kompozisiyalar təqdim edib. “Zəka qılıncı” adlı tarixi zəka oyunlarında fərqlənən kursantlar diplom və hədiyyələrlə təltif olunublar.

Naxçıvan Musiqi Kollecinə isə Muxtar Respublika Prokurorluğunun təşkilatçılığı ilə “Heydər Əliyev və ekoloji siyasət” mövzusunda toplantı keçirilib.

Musiqi Kollecinin direktor müavini Fətəli Axundzadə ulu öndər Heydər Əliyevin yeni nəsillərə ən yüksək örnək olan ömür yolundan, Azərbaycan dövlətçiliyinin möhkəmlənməsində tarixi xidmətlərindən danışib.

Muxtar Respublika Prokurorluğunun hüquqi təminat və insan hüquqları məsələləri şöbəsinin rəisi, baş ədliyyə müşaviri Faiq Səfərov və Muxtar Respublika Prokurorluğunun cinayət təqibindən kənar icraatlar şöbəsinin rəisi, baş ədliyyə müşaviri İsfəndiyar Qasımov mövzu ilə bağlı məruzə ediblər.

Anım mərasimində Heydər Əliyevin ekoloji siyasətini əks etdirən videoqarx nümayiş olunub.

*Səbuhi HƏSƏNOV,
XQ-nin bölgə müxbiri*

DTX və DSX-nin birgə əməliyyat-axtarış tədbirləri

Dövlət Təhlükəsizliyi Xidməti (DTX) və Dövlət Sərhəd Xidməti (DSX) birgə əməliyyat-axtarış tədbirləri keçirib, saxlanılan var.

AZƏRTAC-ın xəbərinə görə, narkotik vasitələrin qaçaqmalçılığına və qanunsuz dövriyyəsinə qarşı davam etdirilən tədbirlər çərçivəsində müəyyən edilib ki, Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı, 1991-ci il təvəllüdlü Əliyev Şəhriyar Vəqif oğlu müvafiq xarici ölkədə yaşayan şəxs ilə cinayət əlaqəsinə girərək, qaçaqmalçılıq yolu ilə Azərbaycana satış məqsədilə gətiriləcək külli miqdarda narkotik vasitə sayılan qurudulmuş marixuananı Beyləqan rayonu ərazisində əldə etdikdən sonra Bakı şəhərinə apararaq gizlədəcəyi barədə əvvəlcədən razılığa gəlib.

Bundan sonra Şəhriyar Əliyev qarşılıqlı razılığa uyğun olaraq, həmin narkotik vasitəni Beyləqan rayonunun Əhmədli kəndi ərazisində gizlədilmiş yerdən götürərək Bakı şəhərinə aparmaq məqsədilə

avtomobilinə daşıyarkən Dövlət Təhlükəsizliyi Xidməti və Dövlət Sərhəd Xidməti tərəfindən birgə keçirilmiş əməliyyat-axtarış tədbirləri nəticəsində saxlanılıb.

Keçirilmiş baxış zamanı onun üzərindən, ümumilikdə, çəkisi 30 kiloqramdan artıq olan qurudulmuş marixuaana aşkar edilərək götürülüb.

Faktla əlaqədar Əliyev Şəhriyar Vəqif oğlu Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 206.3.2, 234.4.1 və 234.4.3-cü maddələri ilə cinayət məsuliyyətinə cəlb olunmuş və məhkəmənin qərarı ilə onun barəsində həbs qətimkan tədbiri seçilib.

Hazırda istintaq-əməliyyat tədbirləri davam etdirilir.

XQ

Postmüharibə dövründə ölkəmizin və regionun təhlükəsizliyi baxımından narahatlıq doğuran, son dərəcə aktual və həssas məsələlərdən biri də Ermənistanın silahlandırılması ilə bağlıdır. Bütün dünya üzrə silah axtarışında olan rəsmi İrəvan hərbi əməkdaşlığın coğrafiyasını hər vaxt genişləndirməyə çalışır. 2023-cü ildən başlayaraq, Ermənistan Qərblə, xüsusilə Fransa və Yunanıstan kimi ölkələrlə, eləcə də Hindistan və bəzi digər dövlətlərlə hərbi əməkdaşlığı genişləndirməyə başlayıb. Bu proses 2024–2025-ci illərdə daha da sürətlənib.

Məsələn, Fransa Ermənistan radar sistemləri, “Mistral” zenit-raket kompleksləri və digər müdafiə texnikası göndərdiyini açıqlayıb. Hindistan Ermənistanla 250 milyon dollardan çox dəyərli olan “Pinaka” raket sistemləri, zenit-raket kompleksləri və haubitsalarla bağlı müqavilələr bağlayıb. Yunanıstan, Kipr, Kanada və bəzi Baltik ölkələri də Ermənistanla hərbi əməkdaşlıq əlaqələrini gücləndirmək istiqamətində addımlar atırlar.

Ermənistanın Qərbə yönəlməsi və Kollektiv Təhlükəsizlik Müqaviləsi Təşkilatı (KTMT) ilə əlaqələrini zəiflətməsi, daha doğrusu, dondurməsi, təşkilatın büdcəsinə vəsait ödəməkdən imtinası Rusiya ilə hərbi və hərbi-texniki əməkdaşlığa da ciddi zərbə vurub. Moskva daha İrəvana əvvəlki səviyyədə hərbi dəstək göstərmir. Bunun bir səbəbi də Rusiya hərbi-sənaye kompleksinin istehsal etdiyi, demək olar ki, bütün silahların Ukrayna ilə müharibəyə yönəldilməsindədir. Bu da Ermənistanı alternativ silah mənbələri axtarmağa vadar edib.

Ermənistanın silahlanmasının motivlərinə gəldikdə isə burada iki məqamı xüsusi vurğulamaq lazımdır. Bunlardan biri revansist meyillərlə, digəri isə sərhəd məsələləri və təhlükəsizlik narahatlıqları ilə bağlıdır. Ermənistanın həm hakimiyyətində, həm də müxalifətində İkinci Qarabağ müharibəsi və antiterror əməliyyatındakı məğlubiyyətdən sonra itirilmiş əraziləri geri qaytarmaq üçün revansist əhval-ruhiyyə hələ də mövcuddur. Yeri gəlmişkən, Prezident İlham Əliyev aprelin 9-da ADA Universitetində keçirilən “Yeni dünya nizamına doğru” mövzusunda beynəlxalq forumda Ermənistanı revansizmlə bağlı mövqeyini sərrast şəkildə ifadə etdi. Dövlətimizin başçısı bildirdi ki, biz, 30 illik işğal, təkcə diasporada, Fransa və Amerika Birləşmiş Ştatlarında yox, Ermənistan hökumətində və bütün siyasi dairələrdə hələ də döviyyə edən “böyük Ermənistan” xəyallarını unutmamalıyıq: “Qarabağın yenidən geri alınmasını xəyal etməyən bir erməni siyasətçisini demək olar ki, tapa bilməzsəniz. Bu, reallıqdır. Biz bu reallığı müxtəlif informasiya mənbələrindən bilirik və biz bununla yaşamalıyıq. Odur ki, ola bilsin, bunlar bizim müharibədən, postmüharibə vəziyyətimizdən çıxardığımız nəticələrdir və postmüharibə vəziyyətimiz necə inkişaf edəcəyi asan Ermənistandan asılıdır”.

Digər məqam isə sərhəd məsələləri və Hayastanın, “təhlükəsizlik narahatlıqları” ilə bağlıdır. Ermənistan Azərbaycanın

ərazi bütövlüyünü kağız üzərində tanısa da, konkret sərhədlərin delimitasiyası ilə bağlı gərginliklər davam edir. Silahlanma isə həm də daxili auditoriyaya “təhlükəsizliyin təmin olunduğu” mesajını verməyə xidmət edir.

*

Ermənistanın silahlandırılması ölkəmiz üçün müəyyən risklər yaradır. Xüsusilə hücum xarakterli silahların alınması bölgədə yeni eskalasiya təhlükəsindən xəbər verir. Rəsmi Bakı dəfələrlə bildirib ki, bölgədə yeni silahlanma yarışını sülh gündəliyinə ziddir. Eyni zamanda, Ermənistanın aldığı silahların hücum potensialı daşdığı ehtimal edilir ki, bu da gələcəkdə şərti sərhəddə yeni qarşıdurmalara səbəb ola bilər. Prezident İlham Əliyev Ermənistanın silahlandırılması ilə bağlı ölkəmizin narahatlığını dəfələrlə çatdırıb. Dövlətimizin başçısı 2024-cü il dekabrın 17-də tanınmış jurnalist Dmitri Kiselyovla müsahibəsində bununla bağlı bildirib: “Bu, birbaşa təhlükə deməkdir. Biz bu barədə həm açıq şəkildə, həm də Ermənistanın baş naziri ilə danışıqlarımızda dəfələrlə demişik, narahatlığımızı ona çatdırmışıq. Biz eyni narahatlığı Fransa hökumətinə və Bayden administrasiyası dövründə Cənubi Qafqaz ölkələrinə balanslı yanaşmasını dəyişərək Ermənistanı birtərəfli dəstək yolunu tutan Birləşmiş Ştatların rəhbərliyinə də çatdırırıq”.

Azərbaycan Prezidenti qeyd etmişdi ki, təhdidlərin kifayət qədər ciddi olduğunu göstərən misallar çoxdur: “Makron hökumətinin Ermənistanı tadarıq etdiyi silahlar hücum silahlarıdır, öldürücüdür və Azərbaycan üçün praktik təhlükə yaradır.

Nəzərə alsaq ki, Ermənistanla sərhədimizin uzunluğu min kilometrədən çoxdur, bir çox yaşayış məntəqələri sərhədə yaxın yerləşib və bu yaşayış məntəqələrinin əksəriyyətinə keçmiş köçkünlər qayıdırlar, təbii ki, biz bu prosesi yalnız kənardan müşahidə edə bilmərik. Biz dəfələrlə Ermənistanla və onun ABŞ Dövlət Departamentindəki himayədarlarına çatdırmışıq ki, buna son qoyulmalıdır. Amma təəssüf ki, bizim səsimiz eşidilmir, Ermənistanın silahlanması prosesi sıçrayışla gedir. Biz bacardığımız qədər orada baş verənləri izləyirik. Ermənistan ərazisinin dərinliyini nəzərə alsaq, texniki baxımdan bu gün bunu etmək o qədər də çətin deyil”.

Cənab İlham Əliyevin sözlərinə görə, əlbəttə, Fransa bu məsələdə liderlik edir. İkinci yerdə Hindistan, üçüncü yerdə isə ABŞ-dır: “Fransa və Hindistan Ermənistanı öldürücü silahlarla təmin etdiklərini gizlətmirlər, – hətta bir növ, yəqin ki, bizim açığımızı nümayişkarənə cəsarət göstərirlər, – ABŞ isə bunu etiraf etmir. Halbuki, biz Ermənistanın hava limanlarına enən və oraya silah daşıyan hərbi nəqliyyat təyərələrini izləmişik”.

Xarici tərəfdaşlarının Ermənistanı silahlandırması Azərbaycanın da adekvat addım atmasına gətirib çıxarıb. Bunun nəticəsidir ki, bu il bizim hərbi büdcəmiz rekord büdcədir. Bu, təxminən 5 milyard dollardır. Prezidentin də bildirdiyi kimi, bu məbləğin ən azı 60 faizini xərcləməyə məcburuq, belə təhdidlər olmasaydı, xərcləməzdik, Qarabağın bərpası, sosial ödənişlər və sair üçün istifadə edərdik: “Lakin biz bunu etməyə məcburuq və edəcəyik. Məncə, bu, fəlakətə aparan yoldur. Birin-

cisi, Ermənistan silahların əksəriyyətini Qərbdən pulsuz və ya kreditlə almasına, onların təbii ki, silinəcəyinə baxmayaraq, bizimlə silah yarışında tab gətirməyəcək. Hətta bu halda da bizimlə silah yarışında tab gətirməyəcəklər. Onlar İkinci Qarabağ müharibəsinin və 2023-cü ilin sentyabrında keçirilən antiterror əməliyyatının nəticələrini unutmamalıdırlar. Həmçinin başa düşməlidirlər ki, Makron rejiminin, eləcə də ABŞ Dövlət Departamentinin maksimum dəstəyinə baxmayaraq, burada, bu yerdə bizə qarşı növbəti təxribat planlaşdırsalar, onlara heç kim kömək etməyəcək”.

*

Edilən bu xəbərdarlıqlara baxmayaraq, rəsmi İrəvan nəticə çıxarmaq istəmir. Ölkənin müdafiə naziri Suren Papikyanın bugünlərdə Afınaya etdiyi işgüzar səfərə də bu çərçivədə yanaşmaq lazımdır. Papikyan yunan homkırı Nikos Dendiasla görüşdə regional təhlükəsizlik məsələlərini, eləcə də Ermənistan–Yunanıstan formatında müdafiə sahəsində əməkdaşlığı müzakirə edib. Onu da bildirək ki, Papikyanın 2023-cü ildə Afınaya etdiyi səfəri zamanı iki ölkə arasında hərbi-texniki əməkdaşlıq haqqında saziş imzalanmışdı. Həmin il Kipr Respublikası da bu müqaviləyə qoşulmuşdu.

2024-cü ilin fevralında baş nazir Nikol Paşinyanın Afınaya səfərindən dərhal sonra Yunanıstanın müdafiə naziri Ermənistanla səfərə getmişdi. Papikyanla İrəvanda keçirdiyi birgə mətbuat konfransında o, dördtərəfli hərbi ittifaqın yaradılması ideyasını səsləndirmiş və vurğulamışdı ki, Afina Ermənistanla hərbi dəstək verməkdə Fransa və Hindistanla əməkdaşlığı istisna etmir. Bundan başqa, Dendias Ermənistan–Fransa–Yunanıstan–Hindistan–Kipr formatında çoxtərəfli müdafiə əməkdaşlığının mümkünlüyünə eymam vurmuşdu: “Bizim Kiprlə uğurlu üçtərəfli müdafiə tərəfdaşlığımız var. Amma digər üçtərəfli, dördtərəfli tərəfdaşlıq həm Ermənistan, həm də Yunanıstan üçün ortaq dost olan mühüm ölkələr – Fransa və Hindistanla da mümkündür”.

Hələ 2023-cü ildə isə Ermənistan, Yunanıstan və Kipr rəsmiləri İrəvanda müdafiə sahəsində məsləhətləşmələr aparmış, bunun nəticəsində müvafiq əməkdaşlıq proqramları imzalanmışdı. Beləliklə, N.Dendiasın çoxtərəfli hərbi platforma yaratmaq təklifi Afınanın İrəvanla hərbi əlaqələri gücləndirmək siyasətinin məntiqi davamı oldu. Həmin ilin dekabrında Kipr səfəri zamanı S.Papikyan və onun kiprli həmkarı Mixalis Yorqallas geniş gündəm üzrə əməkdaşlığı inkişaf etdirmək barədə razılığa gəliblər. Bura təlim proqramları, təcrübə mübadiləsi, hərbi-texniki əmək-

Ekspert rəyi

**Ramiya MƏMMƏDOVA,
“World Panorama” Strateji
Araşdırmalar və İnkişaf
Mərkəzinin rəhbəri, politoloq**

– Ermənistanın silahlandırılması, bu çərçivədə Fransa, Yunanıstan və Kiprlə hərbi əlaqələrin inkişafının, müxtəlif əməkdaşlıq proqramlarının və sazişlərin imzalanmasının bir neçə məqsədi var. Bu, əslində, həmin ölkələrin regional maraqları ilə bağlıdır. Rusiyanın bölgədəki mövqeyini zəiflətmək, İranın şimal sərhədində yeni bufer zona formalaşdırmaq, Azərbaycan–Türkiyə ittifaqına qarşı balans yaratmaq cəhdləri, habelə Ermənistanı “Qafqazdakı qərbəpərəst mərkəz”ə çevirmək başlıca məqsədlərdir. Beləliklə, Ermənistan faktiki olaraq geosiyasi alətə çevrilir.

Fransa və Yunanıstan NATO-nun üzvüdür. Onlar Ermənistanı bu bölgədə böyük bir tərəfdaş kimi görmək istəyirlər. Paris və Afina bununla bölgədə öz varlıqlarını təsdiq etmək istəyirlər. Təbii ki, bu da regionda yeni eskalasiyaya gətirib çıxara bilər.

Bundan əlavə, Ermənistanın silahlandırılması həm də müəyyən ölkələrin qazanc əldə etmələri deməkdir. Əlbəttə, İrəvan silah-sursat almaqla regionda geosiyasi balansını öz xeyrinə dəyişdirə bilməyəcək. Çünki Azərbaycan da yeni reallıqları nəzərə alır və silah-sursat alışını artırır. Bu baxımdan İrəvanın etdiyi bütün bu hərəkətlər boş çıxmalıdır və çıxır.

daşlıq və qarşılıqlı maraq doğuran digər sahələr daxildir. Bundan əvvəl, elə həmin ilin noyabrında Attikanın Nea Peramos bölgəsində Ermənistan, Yunanıstan və Kipr xüsusi təyinatlılarının üçtərəfli birgə təlimləri keçirilmişdi.

Onu da bildirək ki, Yunanıstan, Kipr, Fransa və digər Qərb dövlətlərinin Ermənistanla hərbi dəstək verməsi, təkcə bu ölkənin müdafiə qabiliyyətini artırmaq məqsədi daşıyır. Bu, həm də bölgədə Rusiyanın təsir dairəsini zəiflətmək, Cənubi Qafqazda yeni siyasi balans yaratmaq strategiyasının tərkib hissəsidir. Belə bir vəziyyətdə Azərbaycan dövləti çevik diplomatik siyasət yürütməklə yanaşı, hərbi-texniki potensialını da daim yeniləməli və strateji tərəfdaşlıqlarını gücləndirməlidir.

Saxavət HƏMİD

XQ

İqtisadi İslahatların Təhlili və Kommunikasiya Mərkəzinin icraçı direktoru Vüsal Qasımlı əməkdaşlarla birgə Energetika Nazirliyi yanında Bərpa Olunan Enerji Mənbələri Dövlət Agentliyinin dəvəti və təşkilatçılığı ilə Qaradağ Günəş Elektrik Stansiyasında (GES) olub. Bu səfər “Azərbaycan Respublikasının 2022–2026-cı illərdə sosial-iqtisadi inkişaf Strategiyası”nın 5.2-ci məqsədinin icrasının (“Yaşıl enerji məkanı”) monitorinqi çərçivəsində reallaşdırılıb.

Qaradağ Günəş Elektrik Stansiyasında “yaşıl” monitoring

Bərpa Olunan Enerji Mənbələri Dövlət Agentliyinin direktoru Cavid Abdullayev məlumat verib ki, Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin “Masdar” şirkətinin layihəsi əsasında inşa edilən 230 MVt gücündə Qaradağ GES 550 hektar ərazini əhatə edir. Burada 570 mindən çox günəş paneli quraşdırılıb. İllik 500 milyon kilovat-saat elektrik enerjisi istehsal etmək imkanına malik olan stansiya 110 milyon kubmetr təbii qazın qonaətinə və atmosfərə atılan karbon emissiyalarının 200 min ton azalmasına imkan yaradır.

“Masdar” şirkətinin ölkə üzrə meneceri, “Masdar Azərbaycan” MMC-nin direktoru Murad Sadıxov stansiyanın fəaliyyəti barədə İqtisadi İslahatların Təhlili və Kommunikasiya Mərkəzinin nümayəndələrinə məlumat verib. Sonra stansiya ərazisi ilə, o cümlədən yarımstansiya və günəş panellərinin yerləşdiyi sahə ilə tanışlıq olub.

Qeyd edək ki, Qaradağ GES-in rəsmi açılışı Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin sənaye və qabaqçıl texnologiyalar naziri Sultan Əhməd Əl-Cabirin iştirakı ilə 2023-cü ilin oktyabrın 26-da keçirilib. Layihənin ümumi dəyəri 262 milyon ABŞ dolları təşkil edir və bu, ölkədə xarici investisiya hesabına reallaşdırılan ilk sənaye miqyaslı günəş elektrik stansiyası layihəsidir. Stansiyanın şəbəkəyə inteqrasiyası üçün 330 kilovoltluq yarımstansiya da inşa olunub.

“ƏDV geri al” – ilk rübdə 55 milyon 968 min manat!

Dövlət Vergi Xidmətindən verilən məlumata görə, “ƏDV geri al” layihəsi çərçivəsində fiziki şəxs olan istehlakçılara parakəndə ticarət və ya ictimai işə fəaliyyəti göstərən şəxslərdən alınan mallara (neft və qaz məhsulları, avtomobillər, alkoqollu içkilər və bütün məmulatları istisna olmaqla), tibb müəssisələri və özəl tibbi praktika sahələrində fəaliyyət göstərən fiziki şəxslərin tibbi xidmətlərinə görə ödənilən ƏDV-nin müvəkkil banklar tərəfindən qaytarılan həcmi cari ilin yanvar-mart aylarında 55 milyon 968 min manat manat olub.

Bundan başqa, “ƏDV geri al” layihəsinin əhatə dairəsinin genişləndirilməsi nəticəsində fiziki şəxs olan istehlakçıların ölkə ərazisində bina tikintisi fəaliyyəti ilə məşğul olan şəxslərdən nağdsız qaydada aldığı yaşayış və qeyri-yasayış sahələrinə görə ödənilmiş ƏDV-nin bir hissəsinin qaytarılması prosesi də davam etdirilir. Ötən 4 ayda nağdsız qaydada alınmış yaşayış və qeyri-yasayış sahələrinə görə ödənilmiş ƏDV-nin qaytarılan məbləği 10,742 milyon manat olub.

I rübdə 5,3 min yeni yaşayış evinin işığı yanıb

Dövlət Statistika Komitəsinin məlumatına görə, 2025-ci ilin I rübü ərzində ölkədə ümumi sahəsi 751 min kvadratmetr olan 5 min 300 yaşayış evi (ötən ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 2,4 dəfə və ya 3 min 100 ədəd çox) istifadəyə verilib.

Başqa sözlə, ötən ilin müvafiq dövründə respublikada ümumi sahəsi 316 min 516 kvadratmetr olan 2 min 200 ədəd yaşayış evi tikilib. Eyni zamanda, hesabat dövründə 2 min 277 yerlik 1 ümumi təhsil müəssisəsi istifadəyə verilib.

Qeyd edək ki, hesabat dövründə tikilib istifadəyə verilən fərdi yaşayış evlərinin sayı 4 min 927 ədəd (illik müqayisədə 2,5 dəfə çox), bina evlərinin sayı isə 382 ədəd (illik müqayisədə 1,9 dəfə çox) təşkil edib.

Xatırladaq ki, bu mənzillərin 4 min 927 ədədi əhali tərəfindən, 313 ədədi qeyri-dövlət müəssisələri tərəfindən, 69 ədədi isə dövlət müəssisələri tərəfindən tikilərək istifadəyə verilib.

Zəngəzur dəhlizi: Regional əlaqələr və iqtisadi inteqrasiya arteriyası

Maliyyə naziri, Asiya İnkişaf Bankının (AİB) Rəhbərlər Şurasının üzvü Sahil Babayev bankın İtaliyanın Milan şəhərində keçirilən 58-ci illik Toplantısına müraciətində Azərbaycanın Zəngəzur dəhlizinin açılması ilə qonşu ölkələr arasında (regional) əməkdaşlığın gücləndirilməsini hədəflədiyini bildirib.

Onun sözlərinə görə, Zəngəzur dəhlizi regional əlaqənin və iqtisadi inteqrasiyanın gücləndirilməsinə xidmət edən strateji təşəbbüsdür. Bu dəhliz Asiya ilə Avropa arasında mühüm bir bağlantı rolunu oynayaraq, region üzrə mal, xidmət və insanların hərəkətini asanlaşdırır. Azərbaycan bu dəhlizə investisiya yatırmaqla yeni iqtisadi imkanların açılmasını və davamlı inkişafın təşviqini hədəfləyir. Zəngəzur dəhlizi sadəcə fiziki infrastruktur layihəsi deyil, bu, həm də dayanıqlı tərəfdaşlıqların qurulmasına, regionda sabitlik və rifahın təmin olunmasına sadiqliyin göstəricisidir.

Maliyyə naziri daha sonra bildirib ki, Azərbaycan özünü regionda Şərq – Qərb ticarəti üçün mühüm bir logistika mərkəzi kimi möhkəmləndirmək istiqamətində fəal addımlar atır, dəmir yolları, limanlar və avtomobil yolları kimi əsas infrastruktur layihələrinə əhəmiyyətli dərcədə sərmayə qoyur. Xüsusilə Bakı – Tbilisi – Qars (BTQ) dəmir yolu xəttinin tamamlanması və Bakı Beynəlxalq Dəniz Ticarət Limanının genişləndirilməsi layihələri Şərqi, Mərkəzi və Cənubi Asiya ilə Avropa arasında ticarətin tranzit imkanlarını genişləndirmək baxımından mühüm önəm daşıyır. Eyni zamanda, Azərbaycanın Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi regionları Mərkəzi Dəhliz çərçivəsində xüsusi strateji önəmə malikdir, Azərbaycanın regional əlaqə və iqtisadi inteqrasiyadakı rolunu daha da gücləndirir.

Sahil Babayev əlavə edib ki, Asiya İnkişaf Fondunun (ADF) iqlim dəyişikliyi ilə mübarizə, regionun ən kasıb və həssas ölkələrinə dəstək baxımından rolu olduqca vacibdir. Belə ki, ADF ətraf mühitlə bağlı aktual çağırışların həllində zəruri maliyyə resurslarını təmin edir. Azərbaycan ADF-in fəaliyyətini dəstəkləyir, onun regionda iqlim dəyişikliyinə qarşı mübarizə və davamlı inkişafın təşviqi baxımından əhəmiyyətini yüksək qiymətləndirir. Eyni zamanda, respublikamızın ADF üçün, ümumilikdə, 2 milyon ABŞ dolları töhfə vermək üçün zəruri addımlar atması da bunun bariz ifadəsidir.

Yeri gəlmişkən, Cənubi Qafqaz regionunda baş verən geosiyasi dəyişikliklər, xüsusilə 2020-ci il 44 günlük Vətən müharibəsindən sonra yaranan yeni reallıqlar Azərbaycanın regional və qlobal əhəmiyyətli kommunikasiya layihələrindəki mövqeyini daha da

gücləndirib. Bu kontekstdə Zəngəzur dəhlizi təkcə respublikamızın deyil, bütövlükdə regionun gələcək inkişafını formalaşdıracaq strateji layihə kimi ön plana çıxıb.

Qeyd edək ki, Zəngəzur dəhlizi, Azərbaycanın əsas hissəsini Naxçıvan Muxtar Respublikası ilə birləşdirəcək, daha sonra isə Türkiyə və digər ölkələrlə birbaşa quru əlaqəsini gerçəkləşdirəcək logistika və nəqliyyat marşrutudur. Dəhlizin reallaşması nəticəsində Şərq – Qərb və Şimal – Cənub nəqliyyat dəhlizləri arasında strateji bağlantı yaranacaq ki, bu da regionda yükdaşımanın həcmi və iqtisadi əlaqələrin intensivliyini xeyli artıracaq.

Zəngəzur dəhlizi Azərbaycan, Türkiyə, Rusiya, İran, Gürcüstan və Mərkəzi Asiya ölkələri üçün yeni nəqliyyat imkanları açır. Azərbaycanın təşəbbüsü ilə reallaşan bu layihə regional əməkdaşlıq üçün platforma rolunu oynayır və sülhün, sabitliyin bərqərar olunmasına mühüm töhfə verir. Dəhliz həm də Ermənistan üçün regional iqtisadi sistemə inteqrasiya imkanı yaradır ki, bu da qonşuluq münasibətlərinin normallaşması üçün əhəmiyyətli fürsətdir.

Zəngəzur dəhlizi Orta Dəhliz (Transxəzər Beynəlxalq Nəqliyyat Marşrutu) ilə birləşərək Çindən Avropaya uzanan ticarət yolunun daha səmərəli istifadəsini gerçəkləşdirəcək. Bu, həm tranzit gəlirlərinin artmasına, həm də bölgədə sənaye, logistika, xidmət və ticarət sahələrinin inkişafına yol açacaq. Azərbaycanın logistika mərkəzinə çevrilməsi prosesi sürətlənəcək və qeyri-neft sektorunun payı daha da artacaq.

Dəhliz təkcə fiziki nəqliyyat arteriyası deyil, həm də enerji və rəqəmsal kommunikasiya xətlərinin çəkilməsi üçün geniş imkanlar təqdim edir. Fiber-optik kabellərin, qaz və elektrik xətlərinin çəkilməsi Cənubi Qafqazın rəqəmsal və enerji təhlükəsizliyini gücləndirəcəyini şərtləndirir. Bu isə regionun Avropa və Asiya arasında enerji və informasiya körpüsünə çevrilməsi baxımından mühüm addımdır.

Xatırladaq ki, Türkiyə və Rusiya da daxil olmaqla bir çox regional güclər Zəngəzur dəhlizinə böyük maraq göstərir. Avropa İttifaqı və Çin də bu dəhlizin açacağı yeni ticarət imkanlarını yaxından izləyir. Beləliklə, dəhliz yalnız regional deyil, həm də qlobal ticarət və nəqliyyat sisteminin bir hissəsinə çevrilmək potensialına malikdir.

EKSPERT RƏYİ

Məhəmməd ƏLİYEV,
*Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti
biznes və logistika kafedrasının müdiri,
dosent*

Ermənistan üçün dəhliz ikili xarakter daşıyır: bir tərəfdən bu marşrut regiona inteqrasiya və iqtisadi açılımla imkanı yaradır, digər tərəfdən isə daxildə siyasi və sosial müqavimətə səbəb olur. Əgər İran bu dəhlizə qoşulmaq qərarı versə, illik 200-300 milyon dollar arasında tranzit gəliri əldə edə, izolyasiyadan çıxaraq İran, Rusiya və Gürcüstanla əlaqələrini genişləndirə bilər.

Zəngəzur dəhlizi artıq sadəcə bir layihə deyil, regional gələcəyin formalaşdırılmasında mərkəzi rol oynayan geopolitik konsepsiyadır. Azərbaycanın təşəbbüskarlığı ilə reallaşan bu dəhliz təkcə iqtisadi gəlir deyil, həm də regional sabitlik, qarşılıqlı asılılıq və əməkdaşlıq mühiti formalaşdırır. Əgər tərəflər bu imkanları dəyərəndirə bilsə, Cənubi Qafqaz tarixində yeni bir inteqrasiya mərhələsi başlaya bilər.

Zəngəzur dəhlizi Cənubi Qafqazda davamlı sülh üçün iqtisadi platforma ola bilər. Ermənistan bu layihədən kənarda qalarsa, regiondakı iqtisadi transformasiyada iştirak imkanlarını itirəcək.

Beləliklə, Zəngəzur dəhlizi sadəcə bir logistika layihəsi deyil, regionun iqtisadi inteqrasiyasını dərinləşdirən, yeni əməkdaşlıq modelləri yaradan və dayanıqlı inkişafı təşviq edən strateji təşəbbüsdür. Bu dəhlizin uğurla reallaşması Cənubi Qafqazın nəqliyyat xəritəsini dəyişəcək, region ölkələri üçün yeni fürsətlər açacaq və Azərbaycanın beynəlxalq mövqelərini daha da gücləndirəcək.

Hazırda Çindən Avropaya konteyner daşımalarının 80 faizi Rusiya üzərindən keçən Şimal Dəhlizi ilə həyata keçirilir. Ancaq Rusiya – Ukrayna müharibəsi fonunda Orta Dəhlizə maraq əhəmiyyətli dərəcədə artıb. Zəngəzur dəhlizinin fəaliyyətə başlaması ilə bu yoldan istifadə edən yüklərin illik həcmi 10 milyon tona çatacağı gözlənilir.

Azərbaycan artıq 2023-cü ildə tranzit daşımalarından 200 milyon dollara yaxın gəlir əldə edib. Dəhliz tam işə düşdükdən sonra bu rəqəmin illik 1 milyard dolları keçməsi mümkündür.

Onu da qeyd edək ki, Zəngəzur dəhlizi yalnız yük və sənəyin daşımaları üçün nəzərdə tutulmayıb. Buradan elektrik xətləri, qaz boruları və fiber-optik kabel infrastrukturunu da keçəcək. Bu isə region ölkələrinin enerji təhlükəsizliyini və rəqəmsal əlaqəsini gücləndirəcək.

Azərbaycan, Gürcüstan və Qara dəniz vasitəsilə Avropaya elektrik ixracı üçün planlaşdırılan “yaşıl enerji dəhlizi” layihəsi də Zəngəzur üzərindən texniki baxımdan dəstəklənə bilər.

Qeyri neft-qaz investisiyaları 3 dəfə artıb

Dövlət Statistika Komitəsindən verilən məlumata görə, 2025-ci ilin yanvar-mart ayları ərzində xarici mənbələrdən Azərbaycanın qeyri neft-qaz sektoru üzrə əsas kapitala yönəldilən investisiyaların həcmi 312,8 milyon manat (ötən ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 2,9 dəfə çox) olub.

Qeyd edək ki, bu ilin I rübündə xarici ölkələr və beynəlxalq təşkilatların vəsaitləri hesabına Azərbaycanda əsas kapitala yönəldilən investisiyaların həcmi 948,7 milyon manata çatıb. Ölkəmizə investisiya qoyuluşuna marağın getdikcə artması siyasi sabitlik, milli, dini və irqi tolerantlıq məkanı olmaqla bağlıdır. Bununla yanaşı, respublika hökuməti tərəfindən həyata keçirilən iqtisadi siyasət, aparılan islahatlar nəticəsində ölkədə güclü iqtisadi potensial mövcuddur. Son 10 il ərzində iqtisadiyyatın 3 dəfədən çox artması, müasir infrastruktur yaradılması, yüzlərlə müasir müəssisənin fəaliyyətə başlaması da bunun nəticəsidir.

Yaradılan əlverişli biznes və investisiya mühiti, respublikamızın beynəlxalq aləmdə etibarlı tərəfdaş kimi tanınması, regionda əlverişli mövqeyə malik olan mühüm tranzit mərkəzi olması, insan kapitalının inkişafı da ölkəmizin investisiya qoyuluşu baxımından cəlbəediciyini artırır. Eyni zamanda, Azərbaycan beynəlxalq müqavilələrdən irəli gələn öhdəliklərini tam şəkildə və vaxtında yerinə yetirir. Ölkəmizin təşəbbüskarı olduğu transmilli layihələr bu gün Avropanın enerji təhlükəsizliyinin gerçəkləşməsində mühüm rol oynayır.

Dövlət başçısı İlham Əliyevin prezidentliyi müddətində qeyri-neft-qaz sahələrinə yönəldilən investisiyalar isə 7,2 dəfə artıb. Başqa sözlə, bu dövrdə Azərbaycanın qeyri-neft-qaz sektoruna 200 milyard dollar həcmində investisiya yatırılıb. Azərbaycanın digər ölkələrin iqtisadiyyatlarına qoyduğu investisiyaların ümumi həcmi isə 28,3 milyard dollar təşkil edib. Eyni zamanda, iqtisadiyyatın kreditləşdirilməsi 25,5 dəfə yüksəlib.

Ölkədə iqtisadi artımın gətirdiyi yüksəlməsi, qeyri-neft sektorunda nəzərə çarpan müsbət tendensiyalar, eləcə də biznesin davamlı olaraq şəffəfləşməsi da investisiya qoyuluşuna ciddi töhfə verir. Bu məsələdə Prezident İlham Əliyev tərəfindən həyata keçirilən iqtisadi islahatların, səmərəli vergi inzibətçiliğinin və əlverişli biznes mühitinin təmin edilməsi, cəmiyyətdə vergi mədəniyyətinin formalaşması əsaslı rol oynayır. Yeri gəlmişkən, bu gün əldə olunan fiskal nəticələrdə iqtisadi artımla yanaşı, şəffaf münasibətlərin qurulması, “kölgə iqtisadiyyatı”nın miqyasının azaldılması, biznes fəaliyyətinin və gəlirlərin leqallaşdırılması kontekstində atılan addımlar da xüsusi diqqət çəkir. Azərbaycanda investisiya cəlbəediciyinin güclənməsinə təsir

göstərən əsas amillərdən biri də mövcud sahədə qanunverici-institusional tədbirlərin həyata keçirilməsidir. Bu baxımdan 1995-ci il 13 yanvar tarixli “İnvestisiya fəaliyyəti haqqında” Qanun böyük əhəmiyyətə malikdir. Bu qanun investisiyaların ölkə iqtisadiyyatına cəlbini stimullaşdırmaqla yanaşı, mülkyyət formasından asılı olmayaraq bütün investorların hüquqlarının bərabər müdafiəsinə təminat verir. Bununla bərabər, “Xarici investisiyaların qorunması haqqında” Qanun da ölkədə sərmayədarların hüquq və mənafələrinin qorunması, yerli və xarici iş adamlarına bərabər əlverişli iş şəraitinin yaradılması ilə bağlı məsələləri tənzimləyir.

Azərbaycan hökuməti tərəfindən bir sıra xarici ölkələrlə ikiqat vergi-

tutmanın aradan qaldırılması, habelə investisiyaların təşviqi və qarşılıqlı qorunması haqqında ikitərəfli və çoxtərəfli sazişlər imzalanması da davamlı investisiya qoyuluşunu sürətləndirir. Bütün bunlarla yanaşı, ixrac rüsumlarının ləğv edilməsi, idxalda rüsumların 15 faizlik maksimal həddinin müəyyənəndirilməsi də ölkədə investisiya mühitinin liberallaşdırılmasına, sərmayə qoyuluşunun genişlənməsinə böyük təsir göstərən amillərdən biridir.

Səhifəni hazırladılar:
Vaqif BAYRAMOV,
Mirbəğir YAQUBZADƏ
XQ

Görkəmli filosof, təcrübəli pedaqoq, nurlu insan

Çətin ki, fəlsəfənin düşüncələr və kəşflərin yalnız bir-birini qarşılıqlı surətdə əlaqələndirdiyi, şərtləndirdiyi deyil, həm də insanın xasiyyəti, başqaları ilə münasibətləri və onun taleyi ilə bağlı xüsusi bir elm sahəsi olduğu ilə kimsə mübahisə etsin.

Görkəmli Azərbaycan müəllimi, fəlsəfə elmləri doktoru, professor, Elmlər Akademiyasının müxbir üzvü Məqsəd Məhəmmədli oğlu Səttarovun həyat və yaradıcılığı bu fikrimizi təsdiq edir. O, uzun illər boyu Elmlər Akademiyası sisteminə çalışmış, fəlsəfə kafedrasına rəhbərlik etmiş, o zamanlar peşə seçimindən asılı olmayaraq fəlsəfədən imtahan verən və bunun, onların fikrinə, alim karyeralarına əslə mane olmadığını, əksinə, təfəkkürlərinin daha məntiqli olmasına kömək etdiyini, dünyagörüşlərinin genişləndirdiyini etiraf edən bütün alimlər arasında xüsusi nüfuz sahibi olmuşdur.

Məqsəd müəllim 1925-ci il mayın 13-də ovaxtkı Qazax qəzasının (9 dekabr 1867-1929) Poylu kəndində ziyalı ailəsində anadan olub. II Dünya müharibəsində iştirak edib, ağır yaralandıqdan sonra Vətənə qayıdaraq müəllimliyini davam etdirib. Qeyd etmək lazımdır ki, biz azərbaycanlılar dünyaya göz açdığımız yurda həmişə xüsusi hüsn-rəğbət bəsləyirik, Qazax bölgəsi isə bir çox məşhur Azərbaycan maarifçi və şairlərinin doğulduğu yerdirdi. Görünür, elə buna görə də o, sonralar, elmi karyerası illərində Azərbaycan təhsili və mədəniyyətinin xüsusiyyətlərindən dərin müraciət edərək, kiçik Vətəninə, onun gözəlliyini, məktəblərini, xüsusi ab-havasını və orada müəllimliyə, təhsilə göstərilən ehtiramı həmişə qeyri-adi mehribanlıqla xatırlayırdı.

Məqsəd Səttarov yüksəkkeyfiyyətli fəlsəfə olmadan fundamental tarix elmi yaratmağın çətin olduğunu yaxşı başa düşərək, 1945-ci ildə Azərbaycan Dövlət Universitetinin (ADU) tarix fakültəsinin nəzdindəki fəlsəfə şöbəsinə daxil olur. 1950-ci ildə ADU-da təhsilini müvəffəqiyyətlə, fərqlənmə diplomu ilə başa çatdırır və elə həmin il universitetin aspiranturasına qəbul olunur və onu bitirən kimi, fəlsəfə elmləri namizədi alimlik dərəcəsi almaq üçün dissertasiya müdafiə edir. O dövrdə ölkədə alim az idi və

alimlik dərəcəsi layiqli ehtiram doğururdu, çünki bu, onun sahibinin xüsusi elmi statusundan xəbər verirdi. Məqsəd Səttarovun aspiranturada oxuduğu illər ərzində nüfuz qazandığını, zəhmətkeş və istedadlı, uğurlu tədqiqatçı olduğunu sonralar onun tələbə yoldaşları olmuş akademik Fəridun Kəçərli, müxbir üzv Ziyəddin Göyüşov və o dövrün bir çox başqa filosof və tarixçiləri xatırlayırdılar.

Tezliklə Məqsəd Səttarov fəlsəfə kafedrasında baş müəllim, sonra isə dosent vəzifələrində çalışmağa başlayır. Bununla belə, düşündürük ki, onu elmi fəaliyyət, filosof alim karyerası daha çox cəlb edirdi və bu səbəbdən artıq 1950-ci illərin sonlarından etibarən o, taleyini ömürlük olaraq Fəlsəfə İnstitutu ilə bağlayır. Demək lazımdır ki, Fəlsəfə İnstitutunun özünəməxsus aurası var idi və indi də vardır. Düşündürük ki, vaxtilə burada işləyən və indi də çalışanların arasında onu sözdə sevon də, bəyənməyən də ola bilər, lakin karyerasını onunla əlaqələndirənlər, göründüyü kimi, həyatlarını onunla möhkəm bağlamış olurlar.

Bu İnstitutun profili və adı bir neçə dəfə dəyişib. Lakin o, həmişə ölkədə fəlsəfi araşdırmaların mərkəzində olub; onun filosofları kənarda da tanınıb və tanınır, onların vəzifə və dərəcələrinə, ən əsası isə biliklərinə hörmət edilib və göstərilir. Xatırladaq ki, ötən əsrin 60-80-ci illərində ovaxtkı Orta Asiya respublikalarında Müdafiə Şuraları olmadığından onların alimləri dissertasiyalarını bu cür şuraların olduğu bizim Fəlsəfə və Hüquq İnstitutuna müdafiə edirdilər. İnstitutun aparıcı mütəxəssislərindən biri kimi Məqsəd Səttarov isə ənənəvi olaraq həmin şuraların tərkibinə daxil edilirdi və onun sözü geniş Sovet İttifaqı məkanında olduqca keçərliliydi. Həmin dövrdə o, dialektik və tarixi materializm şöbəsinin müdiri vəzifəsində çalışırdı. İndi, əlbəttə, bütün bunlar fəlsəfənin mühüm inkişaf təmayülü deyil, amma o zaman bu, əsas fəlsəfi fənn sa-

yılırdı və təbii ki, belə bir şöbəyə ölkənin ən nüfuzlu filosoflarından biri rəhbərlik etməli idi.

Məqsəd müəllimin Elmlər Akademiyasının fəlsəfə kafedrasının müdiri təyin edilməsi, akademiyanın müxbir üzvü seçilməsi, yəni o vaxt ölkədəki bütün filosofların biliklərini yoxlamaq üçün bir növ kart-blans, tam sərbəstlik alması bu nüfuzun varlığına şəhadət edirdi. Fəlsəfədən imtahan vermək isə asan iş deyildi: bunun üçün sən çox şey bilməli, belə demək cəizsə, biliklərinin mötəbərliyi sınağından keçməli idin. Bunları sonralar 1970-1990-cı illərdə institutun filosofu olmuş indiki tanınmış əməkdaşlarından bəziləri, o cümlədən Eynulla Mədəli (direktor müavini), Rəna Mirzəzadə və Səkit Hüseynov (şöbə müdirləri) xatırlayırlar. Hazırda onların hamısı artıq elmlər doktoru və görkəmli alimlərdir. Bununla belə, Məqsəd müəllimin tələbəkarlığını və bilik zənginliyini, eyni zamanda, gənc və perspektivli alimlərə göstərdiyi qayğıkeş münasibəti unutmayıblar.

Alimlərdən söz düşəndə onların seçib keçdikləri yol, kitabları, məqalələri yada düşür. Məqsəd Səttarov, təxminən, otuz ildən çox fəlsəfə kafedrasına rəhbərlik etmiş və fəlsəfə, din, ontologiya, qnosologiya və etikənin bir çox aktual problemlərinə həsr

olunmuş 30 kitab, monoqrafiya və çoxsaylı məqalələr yazmışdır. Onun tələbələrindən biri hesablamışdır ki, həcm etibarilə bu, 200-dən çox çap vərəqinə bərabərdir. Bəli, o illərdə əsər dərc etdirmək çətin idi, bunun üçün bir çox maneələri keçməli, hər bir sətir üçün narahat olmalı idin. Buna görə də bu, son dərəcə yüksək cəmiyyət və müvafiq keyfiyyət göstəricisidir.

Əlbəttə, bu, sovet dövrünün fəlsəfəsi idi, amma həmin elm Məqsəd müəllimə əməli olaraq, marksist ideologiyasının süqutundan dərhal sonra fəlsəfə, ideologiya və ilahiyyət problemləri ilə məşğul olmağa imkan verdi. O, yaxşı anlayırdı ki, dindarlıq və ilahiyyət həmişə fəlsəfi refleksiya obyektidir. Onu həm də o zamanlar yalnız marksist-leninist adlandırılan bilən etika cəlb edirdi. Lakin o dövrün filosofları, məsələn, Məqsəd Səttarov və ya onun dostu və həmkarı Ziyəddin Göyüşov bildirilər ki, etika sadəcə insanların əsədət, ədalət və vicdan haqqında düşüncələrini, onların bəslədikləri arzu və ümidləri ehtiva edir. Məqsəd Səttarov, onun dost və həmkarları olan alimlər bunu başqalarının sözlərindən deyil, Azərbaycanın kənd və şəhərlərindən onlardan məsləhət istəyən, tövsiyə gözləyən insanların yazdıqları məktublarından bilirdilər.

Hazırda bunu çox vaxt elmdən uzaq adamlar edir, bu isə, bizzat, təəssüf doğurmaya bilməz. Məqsəd müəllimin nəsihətlərini bir çoxları bu gün də xatırlayır. Görünür, bu, həm də onun elmi əsərlərin çox gözəl redaktoru olması ilə də bağlıdır. Bu gün institutda XX əsrin sonlarında hazırlanmış fəlsəfi əsərləri gözədən keçirəndə görə bilirik ki, Məqsəd Səttarov onlardan bir çoxunun redaktoru, əksər hallarda kollektiv nəşrlərin redaksiya heyətinin üzvü olub. Bu məqalənin müəllifi onu da xatırlayır ki, Məqsəd müəllimin fəvqəladə hafizəsi var idi, o, dünya siyasətini yaxşı başa düşür, ədəbiyyatı əla bilir, musiqi sənətinin qədir-qiyəmətinə dərinlən anlayırdı.

Onun əsərləri çoxaspektlidir, fəlsəfə və ictimai elmlərin bir çox aktual məsələlərinə həsr olunub. Ömrünün son illərində ərsəyə gətirdiyi “Fəlsəfə və ideologiya”, yaxud Məqsəd müəllim həyatdan gedəndən sonra işıq üzünə görmüş “İnsan və cəmiyyət haqqında düşüncələr” adlı əsərlə-

rini xatırlayıram. Filosof bu kitablarında o dövr üçün yeni olan problemlərə toxunur və onları mənalandırır. Onun cəmiyyət və ideologiya haqqında düşüncələri o illərin filosoflarının fikir və ideyalarının təsdiqi kimi müəyyən maraq kəsb etməklə bərabər, həm də misilsiz əhəmiyyət daşıyır. Gənc filosoflar bəzən belə hesab edirlər ki, keçmiş artıq arxada qalıb, amma onun bu gün yaşayanların fikir və düşüncələrində varlığını nəzərə almırlar. Odur ki, Məqsəd Səttarovun ideya və düşüncələri alimlər tərəfindən müzakirə edilir, məsləhətləri yada salınır. Bu isə o deməkdir ki, yaddaş mürəkkəb və polifonik fenomendir, onu bəsitləşdirmək olmaz, ona ciddi yanaşmaq lazımdır. Hafizə bizim özümdə çox şeyi anlamağa kömək edir.

Nəhayət, bu məqalənin müəllifinin özü də Məqsəd müəllimi yaxşı tanıyır, onunla ünsiyyətdə olur, məsləhətləşir, bəzən cavabında ona nəşə deyirdi. Onun 1990-cı illərin əvvəllərində ölkədə yaranmış vəziyyətlə, Azərbaycanın gələcək taleyi ilə bağlı keçirdiyi böyük narahatlığını xatırlayıram. O, ümummilli lider Heydər Əliyev haqqında dərin ehtiramla danışıq, Ulu öndər əvvəlcə ölkəyə qayıdanda və sonra ona rəhbərlik etməyə başlayanda isə Məqsəd müəllim xatirəmə oldu ki, indi tələş-təməmək olar: Azərbaycan tərəqqi edəcək, sabit, çiçəklənən dövlətə çevriləcək.

Onun elmlərin ən əhəmiyyətli, onların şahı hesab edərək çox sevdiyi fəlsəfə haqqında dediyi söz və fikirlər yaddaşımda qalıb. O, həm də əmin idi ki, əski və müasir fəlsəfi məktəblər haqqında hər şeyi bilmək, metodologiya və metodikalarla maraqlanmaq gərəkdir, amma bu, doğma Azərbaycan fəlsəfəsinə, mədəniyyətinə xidmət göstərməlidir. Onsuz keyfiyyətli pedaqogika, psixologiya, sosiologiya və s. ola bilməz. Əfsuslar ki, çoxları bunu unudub və bu huşsuzluğun bəhrəsini görür.

Biz bilirik ki, Məqsəd müəllimin ailəsi fəlsəfəyə yad deyil, onun surətini, yaradıcılığını parlaq xatirələrdə yaşadır və biz filosoflar da onlara qoşuluruq...

İlham MƏMMƏDZADƏ
AMEA Fəlsəfə və Sosiologiya İnstitutunun direktoru, professor

Fransanın tarixi unutqanlılığı:

Paris Azərbaycanı Qələbə tədbirindən kənar saxladı

Dünya Parisdə İkinci Dünya müharibəsində faşizm üzərində Qələbənin 80 illiyi münasibətilə genişmiqyaslı tədbir keçirildi. Fransa rəhbərliyi bu təntənəli mərasimə Azərbaycanın səfirini dəvət etmədi. Bu, rəsmi Parisin siyasi ehtiraslarının tarixi ədalətdən üstün tutduğu göstərən növbəti addım oldu.

Fransanın azadlığı uğrunda döyüşmüş qəhrəman Əhmədliyə Cəbrayıl

Məlumatla görə, Parisdəki mərasimə dəvət olar ki, bütün ölkələrin səfirlikləri dəvət alıb. Lakin Azərbaycanın Fransadakı səfiri Leyla Abdullayeva siyahıya salınmayıb. Bu, Fransa rəhbərliyinin, xüsusilə də prezident Emmanuel Makronun komandasının ucuz və qeyri-etik siyasi jesti kimi dəyərləndirilə bilər.

Əgər Fransa, doğrudan, da İkinci Dünya müharibəsindəki müttəfiqliyi və ortaq mübarizəni xatırlamaq istəyirdisə, Azərbaycan təmsilçiliyini bu tədbirdən kənar saxlamaq olmaz. Çünki bu müharibədə Azərbaycanın töhfəsi danılmazdır. Almaniyaya qarşı döyüşlərə 600 min azərbaycanlı cəlb olunub, onların 300 mini həlak olub. Azərbaycan əhalisinin onda biri bu savaşda həyatını itirib. Ölkənin neft ehtiyatları və Lend-liz çərçivəsindəki logistik dəstəyi isə tarixçilər tərəfindən həlledici faktor kimi qiymətləndirilir.

Ən önəmli isə – Azərbaycan vətəndaşları Fransanın Müqavimət Hərəkatının fəal iştirakçıları olublar. Onların sırasında Əhmədliyə Cəbrayıl xüsusi yer tutur. Müxtəlif adlarla tanınan bu qəhrəman – Xarqo, Əhməd Mişel, Matye Mişel və s. –

Fransa tərəfindən “Fəxri Legion” ordeni də daxil olmaqla, bir çox mükafatlarla təltif edilib. 1990-cı ildə Şarl de Qolun 100 ilində o, xüsusi dəvətlə Parisə çağırılmışdı.

O, Fransada döyüşən yeganə azərbaycanlı deyildi. Mirzəxan Məmmədovun rəhbərliyi ilə Rodezdəki hərbi düşərgədən qaçan azərbaycanlılar sovet partizan dəstəsi yaradaraq Alp dağlarında vuruşmuşdular. İdris Qasımov “Aret-Sol” batalyonunda xidmət göstərmiş, Lion, Dijon və Rodez şəhərlərinin azad olunmasında iştirak etmişdi. Bu siyahı kifayət qədər uzundur: Nuri Mehtiyev, Cəlil Tanrıverdiyev, Xasay Quliyev, Allahverdi Vəliyev, Abbas Hüseynov, Xələf Hacıyev, Məmməd Məmmədov, Təvəkkül Məmmədov, Eyub Məmmədov və başqaları Fransada qəhrəmanlıq göstərərək orden və medallarla təltif olunublar.

Ancaq görünür ki, bütün bu faktlar Fransa üçün bu gün siyasi maraqlardan az önəmlidir. Rəsmi Paris bu tarixi yaddaşı “unutmağa” üstünlük verir. Çünki indiki beynəlxalq münasibətlər kontekstində Fransa üçün əsas “müttəfiq” Ermənistandır. Siyasi dəbin zirvəsində Ermənistanla qucaqlaşmış dayandığına görə, Paris Azərbaycanın tarixi xidmətlərini silmək istəyir.

Ən acı həqiqət isə odur ki, Fransa özü İkinci Dünya müharibəsində passiv mövqe tutmuşdu. Müharibənin başlamasından cəmi 43 gün sonra təslim olmuş, Paris isə bir güllə atılmadan işğal edilmişdi. Almaniyanın yüksək rütbəli generalı Yodl 1945-ci ildə təslim aktını imzalayarkən fransız nümayəndəsini görüb belə demişdi: “Biz Fransa ilə də müharibə etmişdik?”

Fransa bu gün qələbənin rəmzlərini yad edərkən, o qələbəyə töhfə vermiş xalqlara biganə qalırsa, deməli, tarixdən nəticə çıxarmaq istəmir. Halbuki yaddaş – yalnız xatırlamaq deyil, həm də sayğı göstərməkdir. Paris unudub, amma biz unutmuruz: Fransanın azadlığı uğrunda azərbaycanlılar da can verib. Bu həqiqəti susdurmaq mümkün deyil.

Oğuz ARİF

Sətifdən Sena çayına qədər: Paris kolonial cinayətlərlə üzülüşə bilmir

8 may 1945-ci il. Avropa nasizm üzərində Qələbə Günü qeyd edilir. Eyni gündə Şimali Afrikada, Fransanın müstəmləkəsi olan Əlcəzairdə isə əsl soyqırımı başlayır. Fransa imperiyası özü üçün Qələbə günü hesab etdiyi bu tarixdə Əlcəzair xalqına qarşı qanlı bir faciə törədir. Bu ikili paradoks hələ də Avropa dəyərləri anlayışının nə qədər riyakar şəkildə işlədiyinin simvoludur.

Əlcəzairin Sətif şəhərində 26 yaşlı Buzid Saal əlində milli bayraq tutduğu üçün Fransız polisi tərəfindən öldürülür. Bu hadisə təzyiqlərə və zülmə illərlə dözmüş xalqın səbri daşır – on minlərlə insan küçələrə çıxaraq müstəqillik tələbi ilə yürüş edir. Cavab isə misli görünməmiş

qəddarlıqla verilir. Fransız müstəmləkə ordusu artilleriya, tank və aviasiyadan istifadə etməklə xalqı əzməyə başlayır. Amerika səfirliyinin məlumatına və əlcəzairli tarixçilərin tədqiqatlarına əsasən, nəticədə, 45 min insan qətlə yetirilib. Qadınlar, uşaqlar, yaşlılar – heç bir fərq qoyulmadan. Cəsədlərin Kabiliya dağlarının dərələrinə atılması bu qətləmin həm də izzizləşdirilmək istəndiyini sübut edir.

Lakin Sətif təkcə Fransa kolonializminin qara səhifəsi deyil. Həmin qəddarlığın illər sonra – bu dəfə Parisin özündə təkrarlandığına şahid oluruq. 1961-ci ilin 17 oktyabr tarixində 30 minə yaxın əlcəzairli Fransa hökumətinin irqçi və ayrı-seçkilik dolu komendant saatına etiraz üçün küçələrə çıxır. Təəssüf ki, bu dəfə də Fransa “insan hüquqları beşiyi” kimi yox, zorakılığın mərkəzi kimi davranır: yüzlərlə insan döyülür, güllələnir, Sena çayına atılır. Rəsmi məlumatlarda 3 nəfər öldürüldüyü deyilsə də, sonradan çayın sahilində 110-dan çox cəsəd tapılır. Hadisə şahidlərindən

biri olan 18 yaşlı Xosin Xakem illər sonra deyəcəkdir: “Bu, bir möcüzə idi ki, mənə Senaya atmadılar”.

Bu hadisələr təkcə Fransa tarixinin deyil, həm də Avropanın vicdan sınağıdır. Çünki Avropa hələ də kolonial keçmişlə üz ləşməkdən yayınır. Emmanuel Makron

nializmə nostalji yanaşma güclənməkdədir.

Bu isə təkcə keçmişlə bağlı məsələ deyil. Kolonial cinayətlərin tanınmaması gələcək üçün təhlükəli precedent yaradır. Tarixi ədalət prinsipi olmadan beynəlxalq hüquq və insan hüquqları dəyərləri kağız üzərində qalır. Sətif və Paris hadisələri bir daha sübut edir ki, bəzi demokratiyalar yalnız öz sərhədləri daxilində insan haqlarını tanıyır – xaricdə isə top, tank və dənizə atılmış cəsədlərlə tarix yazılır.

Fransa bu qaranlıq keçmişlə nə vaxt üz ləşəcək? Əgər bu sualın cavabı yenə də susqunluqla qarşılanacaqsa, 8 may Avropada “Qələbə günü” deyil, Əlcəzairdə “Yas günü” kimi xatırlanmağa davam edəcək.

Oğuz ARİF

Beynəlxalq həyat

Bu il aprelin 22-də Pahalqamda (şəhər Kəşmirin hazırda Hindistanın nəzarətində olan ərazidə yerləşir–müəllif) baş verən və 26 nəfərin ölümü ilə nəticələnən terror aktından sonra Hindistanla Pakistan arasında gərginlik son nöqtəsinə çataraq silahlı münaqişəyə çevrilib. Belə ki, mayın 7-nə keçən gecə Hindistan Hərbi Hava Qüvvələri (HHQ) Pakistanın nəzarətində olan Kəşmir vilayətinə, eləcə də bu ölkənin bir neçə böyük şəhərinə aramsız raket zərbələri endiriblər. Pakistan aviasiyası qarşı tərəfə adekvat aviazərbələrlə cavab verib.

CNN xəbər verir ki, Pakistan və Hindistan qırıcıları arasındakı hava döyüşü yeni aviasiya tarixində ən geniş miqyaslı və uzunmüddətli döyüşlərdən biridir. Belə ki, “hava dueli”ndə hər iki tərəfdən, ümumilikdə, 125 qırıcı təyyarə iştirak edib. Pakistan rəsmisi mediaya açıqlamasında bildirib ki, Hindistan tərəfinin hücumu zamanı

manı Pakistan HHQ qarşı tərəfin 5 qırıcısını və 10-dan çox PUA-sını vurub.

“Barişmaz rəqiblər” arasında raket və dron mübadiləsi dünən də davam edib. Ən son məlumatlara görə, Hindistanın Pakistana hava hücumları nəticəsində 31 dinc sakin həlak olub, 57 nəfər yaralanıb. Rəsmi İslamabad bildirib ki, Hindistan aviasiyası

Pakistan Hindistanın raket zərbələrini cavablandırır

Mayın 7-də gecə qırıcılar 1 saat bomba səpib

yası müharibə qanunlarını pozaraq, əsasən, əhalinin kütləvi toplaşdığı əraziləri hədəfə alır.

Təbii ki, hər iki tərəfdə sadə, sırayı insanlar ciddi narahatlıq və təşviş keçirirlər. Vəziyyət, həqiqətən, günbəgün gərginləşir. Hindistan rəsmilərinin kəskin savaşı ritorikası diqqətdən yayınmır. Tərəflər bir-birinə mümkün qədər çox aviazərbələr endirməyə cəhd edirlər. Bu ağır savaşı tezliklə dayanacağına ümidlər azalır.

Dünən Hindistan ərazisindən atılan çox sayda dronlar nəticəsində Pakistanın ikinci böyük şəhəri Lahorun “Uolton” hava

ların çoxu hesab edir ki, Pakistan HHQ texniki cəhətdən daha modern və güclü təsir bağışlayır. Dünən Pakistanın Baş naziri Şahbaz Şərif ölkə parlamentində çıxışı zamanı deyib ki, Milli Silahlı Qüvvələr 7 may gecəsi Hindistan HHQ-nin kütləvi hava hücumunun qarşısını alarkən yüksək peşəkarlıq, vətənpərvərlik nümayiş etdiriblər və Pakistan xalqı bundan qürur duymalıdır.

Pakistan hökumətinin başçısı, həmçinin “X” sosial şəbəkəsindəki hesabındakı paylaşımında vurğulayıb ki, “suverenliyimizi və ərazi bütövlüyümüzü nəyin bahasına olursa-olsun qoruyacağıq. Pakistan heç vaxt Hindistanın təzyiqlərinə boyun əyməyəcək!”.

Baş nazirin sözlərinə görə, mayın 7-də gecə Hindistan 80 qırıcı təyyarə ilə Pakistanın 6 fərqli ərazisinə, o cümlədən Azad Cəmmu və Kəşmir, Bahavalpur, Şakargarh və Sialkot bölgələrinə hava zərbələri en-

dirməyə cəhd edib. Lakin Pakistan HHQ rəqibin 5 təyyarəsini, o cümlədən 3 “Rafale” (Fransa istehsalıdır–müəllif) qırıcısını vurub.

Hindistanla Pakistan arasında müharibənin genişlənərək nüvə müharibəsinə keçməsi ehtimalı bütün dünyanı narahat edir. Ekspertlər düşünürlər ki, əgər Hindistanın piyada qoşunları Pakistanın sərhədlərini aşaraq quruda hücum əməliyyatını başlamağa cəhd edərsə, həqiqətən, nüvə müharibəsi təhlükəsi kəskin arta bilər. Dünyanın bir çox böyük dövlətlərinin liderləri də bunun fərqindədirlər və tərəflər arasında sülh yaratmaq məqsədilə vasitəçilik etməyə hazır olduqlarını bildirirlər.

Məsələn, ABŞ Prezidenti Donald Tramp dünən Ağ evdə bu məsələ ilə bağlı jurnalistlərin suallarını cavablandırarkən bildirib ki, o, şəxsən 2 ölkə arasında hərbi güc təbiiqi ilə müşayiət olunan zorakılıqların aradan qaldırılmasında yardım

göstərməyə hazırdır. Amerika lideri deyib: “Onların dayanmasını istəyirəm. Ümid edirəm ki, indi onlar dayana bilərlər. Onlar “qana-qan” prinsipi ilə hərəkət ediblər və ümid edirəm ki, indi dayana bilərlər... Və əgər mən kömək etmək üçün nəse edə bilərəmsə, mən orada olacağam”.

Türkiyə Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğan Hindistanın Pakistana qarşı sərgilədiyi aqressiv hərəkətlərdən narahatlığını dilə gətirib. Yeri gəlmişkən, dünən Türkiyə və Pakistan liderləri arasında telefon danışıqları baş tutub. R.T.Ərdoğan Ankaranın bir-mənalı olaraq Pakistanla hamrəy olduğunu bildirib, hücumda həlak olan pakistanlılara Allahdan rəhmət, yaralılara isə şəfa diləyib. Türkiyənin dövlət başçısı, eyni zamanda, ölkəsinin regionda gərginliyin artmasının qarşısını almaq üçün əlindən gələni etməyə hazır olduğunu və bu mövzuda diplomatik təmasların davam etdiriləcəyini deyib.

Avropa İttifaqının rəsmiləri də Hindistan və Pakistan arasında artan gərginliyi böyük narahatlıqla izləyirlər. Dünən Alın xarici işlər və təhlükəsizlik siyasəti üzrə ali nümayəndəsi Kaya Kallas mediaya açıqlamasında deyib ki, “Al rəhbərliyi hər iki tərəfi təmkinli olmağa, gərginliyi azaltmağa və hər iki tərəfdən mülki şəxslərin həyatını qorumaq üçün əlavə hücumlardan çəkinməyə, dialoqa çağırır”. K.Kallasın sözlərinə görə, Brüssel vəziyyətin gərginliyini azaltmaq üçün bütün tərəflərlə işləməyə hazırdır.

Qərbi Xəzər Universitetinin Regional Araşdırmalar İnstitutunun elmi işçisi Şəraz Mehmed bildirib ki, mayın 7-si gecəsi Hindistan Pakistana raket zərbəsi endirməklə, regionda son dərəcə təhlükəli oyuna başlayıb. Regional güclər vəziyyət nəzarətdən çıxmadan əvvəl ciddi düşünməlidirlər.

Ş.Mehmed hesab edir ki, Pakistan regionda onilliklər boyu terror və daxili üsyanlara qarşı mübarizə aparan güclü dövlətdir. O, öz suverenliyini və ərazi bütövlüyünü qorumağa tam qadirdir. Rəsmi İslamabad sülh tərəfdarıdır. Təəssüf ki, Pakistandan fərqli olaraq, Hindistan bu ağır münaqişədə eskalasiya yolu seçib. Bu, əlbəttə, yol-verilməzdir!

Məsəim ABDULLAYEV
XQ

Gəncədə əbədiyyətə qovuşmuş ispan təyyarəçilər

Faşizmə qarşı mübarizə xalqları birləşdirmişdi

Bayaqdan eyni ölçüdə, eyni rəngdə, yığcam, sadə forma verilmiş, o qədər də hündür, böyük olmayan ağ mərmərdən məzar daşlarının arasını, bəlkə də, 10 dəfə dolaşmışam...Bu 19 qəbir arasında kimi axtarıram, nəyi axtarıram, heç özüm də bilmirəm. Bax bu, Xuan Baustistadır. 1916-cı ildə doğulub, 1938-ci ildə həlak olub. Cəmi 22 il ömür sürüb. Bu, Fransisko Fernandes Fonzdur. Xuandan 1 il çox yaşayıb, 23 yaşında bu dünya ilə vıdalayıb. Bu isə Fyodr Qaqarindir. Görünür, rusdur.

Beləcə, beynimdə müxtəlif qarışıq fikirlər gah o illərə gedib çıxır, gah da bu illərə qayıdıram. Yaxşı, rusları, digər slavyan xalqlarını bildik, onlar keçmiş ittifaq respublikalarının hamısındakı olub, indi də var, bircə Ermənistan başqa. Bəs, bu ispanlar necə gəlib çıxıb buraya? Yaxın keçmişə qayıdaq.

2016-cı ilin noyabrında Gəncəyə səssə yayıldı ki, qohumlarının məzarlarını ziyarət etməyə İspaniyadan qonaqlar gəliblər. O vaxta kimi, yerli sakinlərin hamısı bilməsə də, əksəriyyət bir qrup ispanın digər millətlərdən olan 19 təlimatçı-pilotun Gəncədə dəfn olunduqlarından xəbərdar idi. Onlar şəhərin çıxışında, “Daş körpü” adlanan qəbiristanlığın ərazisində dəfn olunmuşdular və təbii ki, indiki vəziyyətdə deyildi. Hazırda bu yerlər abadlaşdırılıb və “Yeni Səbiskar” qəbiristanlığındakı Fəxri xiyabanın ərazisidir. Akademik Fuad Əliyev qardaşlıq qəbiristanlığının abadlaşdırılmasında yaxından iştirak edib, öz təkliflərini verib və burada maraqlı bir kompozisiya qurulub, yol çəkilib, ətraf abadlaşdırılıb, gül-çiçək əkilib, yaşıllaqlar salınıb. Fuad müəllim deyir ki, bu, Gəncənin bir tarixidir, tolerantlıq nümunəsidir. Biz onu qoruyub saxlamalıyıq.

...Deməli, İspaniya Təyyarəçilər Assosiasiyasının üzvləri, bu ölkədə 1936–1939-cu illərdə vətəndaş müharibəsi iştirakçılarının və Böyük Vətən müharibəsi illərində sovet ordusu sıralarında faşizmə qarşı döyüşən ispan əsilli təyyarəçilərin ailə üzvlərindən və yaxın qohumlarından ibarət nümayəndə heyəti yuxarıda qeyd etdiyimiz ildə Gəncəyə gəldi. O zaman qonaqlar ümummilli liderimiz Heydər Əliyevin Gəncə şəhərinin mərkəzinə ucaldırılan abidasını ziyarət etdilər, öhnə gül dəstələri düzdülər. Sonra isə şəhərdəki 30 sayılı tam orta məktəbə gəldilər və elə hər şey də bundan sonra başladı. Qonaqlar görüklərindən donub qalmışdılar. Onlar inanma bilmirdilər ki, gəncəli 1936–1939-cu illərdə bu şəhərdə hərbi təyyarəçilik məktəbində təhsil alan ispan əsilli pilotların belə bir xatirə muzeyini yaratsınlar.

Tarix elmləri doktoru, professor Həsən-bala Sadiqovla söhbət edirəm. Deyir ki, 1936-cı ildə İspaniyada başlayan vətəndaş müharibəsi zamanı sovet hökuməti tərəflərlə xeyli silah-sursat, təyyarə və hərbiçiyollayıb və həmçinin gənc ispan kursantlarının SSRİ-dəki aviasiya məktəbində təlim keçməsinə qərar verilib:

– Elə o vaxtlar Gəncədəki hərbi hava məktəbinin qərargahında 193 gənc ispan kursantı təlim keçib. Ümumiyyətlə, 2 il müddətində məktəbi 410-dan çox məzun bitirib. Sonuncu 185 nəfərdən ibarət qrupun təlimləri 1939-cu ildə yekunlaşıb. Lakin o vaxt İspaniyada general Frankonun rəhbərliyi ilə diktatura rejimi qurulduğundan pilotlar geri qayıda bilməyiblər. Həmin pilotlardan 84-ü Meksikaya gedib, 101-i SSRİ-də qalıb. Sonralar onların 44-ü İkinci Dünya müharibəsi zamanı sovet ordu sıralarında xidmətə qəbul olunub, Moskva, Odessa, Stalingrad və Bakının hava hücumundan müdafiəsində iştirak ediblər. 1937–1939-cu illərdə hərbi təlimlər

də həyatını itirən ispan kursantlar Gəncədə, İkinci Dünya müharibəsində həlak olan pilotlar isə Bakıda dəfn olunub...

Yadımdadır, qonaqlara tədbirin açılışından əvvəl məlumat verildəndə ki, 30 sayılı məktəbdə indi görəcəyiniz muzey müəllim və şagirdlərin yaxından iştirakı ilə yaradılıb, sevinclərini gizlədə bilmədilər, məktəblilərlə, bir-birləri ilə qucaqlaşdılar. Buradakı müxtəlif eksponatlar, o cümlədən fotosənədlər, kursantların və təlimatçıların xatirələri, onların təlimlərdə istifadə etdiyi hərbi geyimlər və təyyarə modelləri, qəzet yazıları, sənədlərin surətləri və kitablar qonaqları heyretə gətirdi, hərə öz qohumu, tanışı haqqında məlumatlar axtarmağa başladı. İspaniya Təyyarəçilər Assosiasiyasının prezidenti Aquilino Mata Mier və assosiasiyanın üzvləri, vaxtilə Gəncədəki hərbi aviasiya məktəbində təlim keçmiş pilotların ailə üzvləri və qohumları yaxınlarının xatirəsini əziz tutulmasına görə necə minnətdarlıq edirdilər, görək onları öz gözəlirinizlə görəy-diniz. Ağlayan kim, gülən kim...

1936–1939-cu illərdə Gəncədəki hərbi təyyarəçilik məktəbində hərbi təlimlər zamanı həlak olan ispan pilotların və onların təlimçilərinin şəhərin Fəxri xiyabanındakı xatirə kompleksinin ziyarət edilməsi də, özlərinin dediyi kimi, sanki bir yuxu idi. Yaşlı bir ispan başdaşını qucaqlayıb höknür-höknür ağlayırdı. Elə bildik ki, atasının qəbridir. Sən demə, atasının dostunun qəbri imiş. Adını soruşduğumuz Luis Mantaxano dedi ki, bu, təkcə kədər göz yaşları deyil, həm də sevinc göz yaşlarıdır. “Atamın dostu, Françesko Fernandes Fonzun qəbridir. Atamın hazırda 97 yaşı var. Gedib ona deyəcəyəm ki, dostunun qəbrini tapmışam. O, əlbəttə, çox sevinəcək və kövrələcək”.

Məlumat üçün bildirək ki, İkinci Dünya müharibəsi zamanı Sovet Ordusunda xidmət edən ispan pilotlar Moskva, Odessa, Stalingrad ilə yanaşı, Bakının hava hücumundan müdafiəsində də iştirak edib və onlardan 25 nəfəri döyüş şəraitində həlak olub.

İspaniya Respublikaçı Təyyarəçilər Assosiasiyasının sədri Agelino Montaniya deyirdi ki, xalqımız çox qonaqpərvər və açıqruhlıdır. Biz bu münasibəti hər addımda görürük.

İspan təyyarəçisinin Mercedes adlı qızı isə deyirdi ki, “mən arzu edirdim atamın – kapitan Xuan Karlos Kaldeviyanın döyüşçü kimi hazırlıq gördüyü yerlərdə olum. Bu gün arzum gerçəkləşir. Burada bizi bir ailənin üzvləri kimi, qardaş-bacı kimi qarşılayırlar. Bu doğmalığı bizi çox ruhlandırırdı”.

...9 may Qələbə günündən bir gün qabaq ispanların və digər millətlərdən olan təyyarəçilərin kursantların qəbirələrini ziyarət etmək məni xeyli yüngülləşdirdi. Bildirsiniz niyə? Çünki bir anlığa mənə elə gəlirdi ki, bizim xalqın başqa ölkələrdə dəfn olunmuş döyüşçülərinin qərib məzarlarını da bu gün başqa millətlərin nümayəndələri ziyarət edəcək, ruhlarına dualar oxuyacaqlar...

Hamlet QASIMOV,
XQ-nin bölgə müxbiri,

Gəncə

“Azərbaycan Xəzər Dəniz Gəmiçiliyi” Qapalı Səhmdar Cəmiyyəti

gəmilərdə gövdə və mexanizmlərin sığorta xidmətlərinin satın alınması məqsədilə

AÇIQ TENDER ELAN EDİR

Müsbəqədə iştirak etmək istəyən şəxslər www.asco.az sahifəsinə daxil olmaqla elanlar bölməsindən əlavə sənədləri və ətraflı məlumat əldə edə bilərlər. Müərrəci üçün son müddət 2025-ci il mayın 15-i saat 17.00-dəkdir.

Sənədlər Azərbaycan dilində, 2 nüsxədə (əslə və surəti) tərtib olunmalıdır (xarici dildəki tender təklifləri Azərbaycan dilinə tərcümə edilməlidir).

Göstərilən vaxtdan gec təqdim olunan zərflər açılmadan geri qaytarılacaqdır.

Əlaqə telefonu- (012) 404-37-00, daxili: 1132.

Ünvan- Bakı, Mikayıl Useynov küçəsi 2.

“Astara Çay-1” ASC səhmdarlarının nəzərinə!

27 iyun 2025-ci il saat 10.00-də cəmiyyətin yerləşdiyi inzibati binasında “Astara Çay-1” ASC səhmdarlarının növbəti illik ümumi yığıncağı keçiriləcəkdir.

Gündəlikdəki məsələlər:

1. 2024-cü ilin hesabatı və maliyyə hesabatlarının təsdiq edilməsi.
2. Digər məsələlər.

Səhmdarlar yığıncaqda müzakirəyə verilmiş məsələ ilə bağlı sənədlərlə hər həftənin iş günləri saat 13.00-dək cəmiyyətə gəlməklə tanış ola bilərlər.

Telefon – 050-319-25-89.

Ünvan – Astara rayonu, Maşxan kəndi.

İdarə heyəti

“Xəzər Avtonəqliyyat” ASC səhmdarlarının nəzərinə!

27 iyun 2025-ci il saat 11.00-də cəmiyyətin yerləşdiyi ünvanda “Xəzər Avtonəqliyyat” ASC səhmdarlarının növbəti illik ümumi yığıncağı keçiriləcəkdir.

Gündəlikdəki məsələlər:

1. 2024-cü ilin illik hesabatı və maliyyə hesabatlarının təsdiq edilməsi.
2. Digər məsələlər.

Səhmdarlar yığıncaqda müzakirəyə verilmiş məsələ ilə bağlı sənədlərlə hər həftənin iş günləri saat 13.00-dək cəmiyyətə gəlməklə tanış ola bilərlər.

Telefon – 050 -268 -05-29.

Ünvan – Lənkəran rayonu, Liman şəhəri, H.Aslanov küçəsi 44.

“Sumqayıt Elektrik Dəstləşdirmə” ASC səhmdarlarının nəzərinə!

27 iyun 2025-ci il saat 11.30-da “Sumqayıt Elektrik Dəstləşdirmə” ASC səhmdarlarının növbəti illik ümumi yığıncağı keçiriləcəkdir.

Gündəlikdəki məsələlər:

1. 2024-cü ilin yekunları üzrə cəmiyyətin maliyyə-təsərrüfat fəaliyyəti barədə idarə heyətinin hesabatı.
2. Maliyyə-təftiş komissiyasının hesabatı.
3. 2024-cü il üçün illik hesabatın müzakirəsi və təsdiqi.
4. 2024-cü ilin yekunlarına görə dividendlərin verilməsindən müzakirəsi.

Telefonlar: 018 - 648-75-20 və 018 - 648-79-72.

Yığıncaq Sumqayıt şəhəri, 42-ci məhəllə, Çerkasski küçəsi 21 nömrəli ünvanda keçiriləcəkdir.

İdarə heyəti

İdman

Ağırılıqaldıranlarımız 4 Avropa medalı qazanıblar

Albaniyanın Dürres şəhərində usta ağırılıqaldıranlar arasında Avropa çempionatında komandamız 2 qızıl, 2 gümüş medal qazanıb.

Komandamızın heyətində Zülfüqar Süleymanovla (M40, 67 kq) Vəqif Müsədiq (M70, 81 kq) qızıl medalla yiyələniblər. Böyüklər arasında Avropa çempionatının gümüş medalçısı olan Süleymanov, həmçinin ustalar arasında yeni rekord da müəyyənləşdirib. O, təkənla qaldırmada 137 kq çəkini ram etməklə əvvəlki rekordu 1 kiloqram üstələyib. Digər ağırılıqaldıranlarımız Natiq Həsənov (M45, 96 kq) və Eldar Məmmədov (M45, 109 kq) isə fəxri kürsünün ikinci pilləsinə yüksəliblər.

Taekvondoçumuz dünya 2-cisidir

Taekvondo üzrə may ayı üçün idmançıların dünya reytingi açıqlanıb.

Azərbaycan taekvondoçusu, Paris Olimpiadasının gümüş mükafatçısı Qasım Maqomedov siyahıda 2-ci mövqedəki yerini qoruyub saxlayıb. İdmançımızın hesabında 133,34 xal var.

Qeyd edək ki, bu çəki dərəcəsində Q.Maqomedovun "Paris-2024"-ün finalındakı rəqibi Cənubi Koreya təmsilçisi Tae-joon Park 200 xalla 1-cidir.

Antalyada 4 medal

Türkiyənin Antalya şəhərində güləş üzrə gənclər (U20) arasında "Çempionlar" turniri davam edir.

Yarışda Turan Daşdəmirov (55 kq) və Ayyxan Cavadov (60 kq) gümüş medal qazanıblar. Komandamızın digər üzvləri Vədat Qasımlı (60 kq) və İsmayıl Rzayev (97 kq) bürünc medala sahib olublar.

L.AZAD
XQ

"Aztelekom"un bayrağı Heydər zirvəsində

Azərbaycan Nəqliyyat və Kommunikasiya Holdingi (Holding) tərkibində fəaliyyət göstərən "Aztelekom" MMC-nin əməkdaşı Nicat Səfərov ümummilli lider Heydər Əliyevin anadan olmasının 102-ci ildönümü münasibətilə təşkil olunan yürüşdə iştirak edərək 3 min 751 metr hündürlüyü olan Heydər Zirvəsinə qalxıb.

Zirvədə "Aztelekom" əməkdaşları Azərbaycan və "Aztelekom"un bayraqlarını dalğalandırıblar. Uğurla yekunlaşmış "Onlayn Azərbaycan" meqalayihəsinin əsas operatoru olan "Aztelekom" genişzolaqlı və mobil şəbəkə təhlikilləri üzrə global şirkət "Ookla"-nın "Ən sürətli Sabit Şəbəkə üzrə Speedtest Mükafatı" və rəqəmsal transformasiya məsələləri üzrə 45 illik beynəlxalq təcrübəsi olan nüfuzlu "İDATE"- şirkətinin "Ev Təsərrüfatlarının Genişzolaqlı İnternetə Qoşulmasının İnkişafı ilə Bağlı Ən Yaxşı Təcrübə" mükafatlarına layiq görülmüşdür. Hər iki mükafat ölkə tarixində ilk dəfə olaraq sabit şəbəkə internet provayderinə təqdim olunub.

Qəzənfər QASIMOV
XQ

İdmançılarımızın Ulu öndərə sevgi və ehtiramı

Ulu öndər Heydər Əliyevin çoxsahəli fəaliyyətinin əsas istiqamətlərindən biri də idman və bədən tərbiyəsi sahəsi olmuşdur. Ümummilli liderin rəhbərliyi dövründə Azərbaycanda idmanın inkişafı üçün mühüm addımlar atılıb, gənclərin sağlam ruhda böyüməsi daim diqqət mərkəzində olub. Hər il Bakıda, eləcə də, respublikamızın ayrı-ayrı bölgələrində ümummilli liderimizin xatirəsinə həsr olunmuş turnirlər müntəzəm şəkildə keçirilir, idmançılarımız bu yarışlara böyük həvəslə qatılırlar.

Heydər Əliyevin 102-ci ildönümünə həsr olunmuş kütləvi idman tədbirləri, beynəlxalq turnirlər, ölkədaxili yarışlarda 10 minlərcə idmançı böyük ruh yüksəkliyi ilə mübarizə aparıb. Onların arasında "Prezident Kuboku-2025" beynəlxalq rəqatəsini xüsusi qeyd etmək olar. Yarışın işğaldan azad olunmuş tarixi torpaqlarımızda keçirilməsi, idman hadisəsi olmaqla yanaşı, həm də siyasi mənə daşıyırdı. Bütün dünyaya nümayiş etdirdik ki, uzun illər düşmən tapdağı altında xarabazarlığa çevrilən torpaqlarımıza nəinki həyat qayıdıb, bu yerlərdə həm də müasir idman infrastruktur qurulub.

Beynəlxalq rəqata çərçivəsində Füzulidə yeni salınmış şəhəriyyə köç edən sakinlər üçün xüsusi tədbirdə çıxış edən Avropa Kanoe Assosiasiyasının prezidenti Jan Zunqrana da müasir idman infrastrukturuna bağlı xoş sözlər dedi. İgidlərimizin canı, qanı hesabına azad olunan Suqovuşanda beynəlxalq turnir keçirməklə bir daha onların ruhunu sevindirdik. Suqovuşanda ilk dəfə keçirilən rəqatada 4 ölkədən idmançılar iştirak etmişdilər.

sə, bu dəfə onların sayı 20-ni ötdü. Bu da hər il yüksək səviyyədə təşkil edilən yarış marağını artmasından xəbər verdi. Daha bir sevindirici məqam

komandamızın turnirdə uğurla çıxış etməsi oldu. Azərbaycan avarçəkənləri yarışda 15 medal qazandı.

Ümummilli liderin xatirəsinə həsr olunmuş daha bir beynəlxalq turnirdə 13 ölkədən tennisçilər güclərini sınayırlar. Bakı Tennis Akademiyasında start götürən və Ulu öndərin doğum günündə – mayın 10-da başa çatacaq yarışda 13 ölkədən 14 və 16 yaşlı idmançılar iştirak edirlər.

Bakıda Səbail rayonunda Məmməd Rahim adına 7 sayılı tam orta məktəbin təşkilatçılığı ilə "Olimpiya mədəniyyəti və təhsil proqramı" çərçivəsində təşkil edilən idman festivalı da Ulu öndərin xatirəsinə həsr olunmuşdu. Tədbirdə Azərbaycanın milli rəqsləri və musiqi sədaləri altında müxtəlif kompozisiyalar səsləndirildi, Olimpiya məşəli meydana gətirildi. Məktəb şagirdlərinin yarış və gimnastların xüsusi çıxışı festivala təntənə gətirdi. Musiqili ifalar iştirakçılara xoş əhval bəxş etdi.

Dövlət qurumları arasında ulu öndər Heydər Əliyevin xatirəsinə həsr olunmuş III minifutbol turnirində bütün komandalar qələbə ruhuna kök-

rilma mərasimi zamanı qalib komanda – Ədliyyə Nazirliyinin kollektivi fəxri kürsüyə övladları ilə birgə çıxdılar.

Kikboksinq Federasiyasının təşkilatçılığı ilə bu idman növü üzrə Sumqayıtda və Kürdəmirdə keçirilən yarışlar da kütləvililiyi ilə seçildi. Federasiyanın bu istiqamətdə tədbirləri digər regionlarda da davam etdi. Ümumiyyətlə, ötən həftələr ərzində müxtəlif növlər üzrə keçirilən yarışlar, idman tədbirləri kütləvi xarakter daşıyırdı. Bu da bir daha göstərir ki, Ümummilli liderin xatirəsinə ehtiram və sevgi idmançılarımızın qəlbində əbədi yuva qurub. Dahi lider Heydər Əliyevin qürur mənbəyi olan xalqımız onun Azərbaycan idmanının inkişafına göstərdiyi diqqəti heç bir zaman unuda bilməz.

Bu ənənəni uğurla davam etdirən Ulu öndərin layiqli varisi, Azərbaycan Prezidenti, Milli Olimpiya Komitəsinin prezidenti İlham Əliyev dövlətimizin qabaqcıl idman ölkəsi kimi tanınması üçün geniş imkanlar yaradıb. Bundan sonra da idmançılarımız nüfuzlu yarışlarda Azərbaycan bayrağını yüksəklərdə dalğalandırmaqla

HAVA

Aranda yağmursuz, dağlarda yağış və duman...

Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi Milli Hidrometeorologiya Xidmətinin verdiyi məlumatla əsasən, mayın 9-da Bakıda və Abşeron yarımadasında hava dəyişkən buludlu olacaq. Əsasən yağmursuz keçəcək. Gecə və şəhər bəzi yerlərdə arabir duman olacaq. Mülayim şimal-qərb küləyi əsəcək, axşam cənub-qərb küləyi ilə əvəz olunacaq. Gecə 16-19°, gündüz 23-28° isti olacaq. Atmosfer təzyiqi 758 mm

civə sütunundan 762 mm civə sütununa yüksələcək, nisbi rütubət gecə 70-75°, gündüz 55-60 faiz olacaq.

Azərbaycanın əksər rayonlarda əsasən yağmursuz keçəcək. Lakin gündüz bəzi dağlıq və dağətəyi rayonlarında arabir yağış yağacağı, şimşək çaxacağı gözlənilir. Ayrı-ayrı yerlərdə qismüddətli lokal leysan xarakterli olacağı, dolu düşəcəyi ehtimalı var. Bəzi yerlərdə arabir duman olacaq. Mülayim qərb küləyi

əsəcək. Havanın temperaturu gecə 15-19°, gündüz 25-30°, dağlarda gecə 7-12°, gündüz 15-20°, bəzi yerlərdə 25° isti olacaq.

Q.QASIMOV
XQ

ulu öndərimiz Heydər Əliyevin ölməz ruhunu şad edəcəklər.

Leyla QURBANOVA
XQ

ALLAH RƏHMƏT ELƏSİN

ATU-nun uşaq stomatologiyası kafedrasının müdiri, professor Rəna Əliyeva və kollektivi iş yoldaşları Hüseyin Zeynalova anası

NAZİLƏ XANIMIN

vəfatından kədərləndiklərini bildirir və dərin hüznə başsağlığı verirlər.

BAŞ REDAKTOR

ƏFLATUN
AMAŞOV

TELEFONLAR: Reklam və elanlar: 493-82-21

Qəbul şöbəsi: 493-24-75 Mühəssiblik: 498-85-29
Məsul katib: 493-61-02 Email: xalqgazeti@gmail.com
Texniki şöbə: 493-59-64 info@xalqgazeti.az

+994(51) 280-16-44

"Xalq qəzeti"-nin kompüter mərkəzində yığılıb və səhifələnib, "Azərbaycan" nəşriyyatında çap olunub.

ÜNVANIMIZ:
AZ-1000, Bakı şəhəri, Bülbul prospekti, 30.
Şəhadətnamə 022273

İNDEKS 0282

TİRAJ 3459

SİFARİŞ 931

QİYMƏTİ 60 qəpik

Növbətçi redaktor

Səbuhi MƏMMƏDOV

Çapa imzalanmışdır 00:00